

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**KLAVÍR VE VÝUCE HUDEBNÍ VÝCHOVY NA
2. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Marie Fajfrlíková

*Učitelství pro 2. stupeň základní školy, obor Hudební výchova
a Anglický jazyk*

Vedoucí práce: PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 2. dubna 2015

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Štěpánce Liškové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, věcné připomínky a cenné rady, které mi pomohly při vypracování této práce.

Mé poděkování patří též externí konzultantce PhDr. Lucii Rohlíkové, Ph.D., za její rady a ochotu, kterou mi při zpracování diplomové práce věnovala.

V neposlední řadě děkuji Mgr. Vladislavě Haasové za pomoc při uskutečnění modelových lekcí hudební výchovy na 31. základní škole Plzeň. Děkuji rovněž všem respondentům základní školy Dobřany, kteří mi poskytli potřebné informace.

Zároveň děkuji také své rodině, která mě během mého studia podporovala a pomáhala mi.

Obsah

ÚVOD	3
I. TEORETICKÁ ČÁST	5
1. KLAVÍR JAKO HUDEBNÍ NÁSTROJ	5
1.1 <i>Klavír jako součást hudební historie .....</i>	6
2. KLAVÍR V HUDEBNĚ VÝCHOVNÉM SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ NA	
2. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL.....	12
2.1 <i>Rámcový vzdělávací program.....</i>	12
2.1.2 <i>Vzdělávací oblast Umění a kultura.....</i>	15
2.1.3 <i>Mezipředmětové vztahy .....</i>	15
2.1.4 <i>Průřezová témata.....</i>	16
2.1.5 <i>Předmět Hudební výchova.....</i>	19
3. KLAVÍR VE VÝUCE HUDEBNÍ VÝCHOVY	28
3.1 <i>Klavír jako součást vybavení učebny HV .....</i>	29
3.1.1 <i>Druhy klavírů ve výuce HV.....</i>	30
3.2 <i>K možnostem využití klavíru ve výuce HV na 2. stupni základních škol31</i>	
4. KLAVÍR V AKTUÁLNÍCH UČEBNICÍCH HUDEBNÍ VÝCHOVY	35
4.1 <i>Sada učebnic HV pro 6. – 9. ročník, Alexandros Charalambidis a kol. .</i>	36
4.1.1 <i>Učebnice HV pro 6. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis</i> <i>a kol.....</i>	38
4.1.2 <i>Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 6. ročník a v metodické</i> <i>příručce .....</i>	41
4.1.3 <i>Učebnice HV pro 7. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis</i> <i>a kol.....</i>	45
4.1.4 <i>Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 7. ročník a v metodické</i> <i>příručce .....</i>	48
4.1.5 <i>Učebnice HV pro 8. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis</i> <i>a kol.....</i>	51
4.1.6 <i>Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 8. ročník a v metodické</i> <i>příručce .....</i>	55

4.1.7 Učebnice HV pro 9. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis a kol.....	59
4.1.8 Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 9. ročník a v metodické příručce	63
4.2 Projekt FlexiLearn	66
4.2.1 Učebnice HV pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií.....	68
4.2.2 Klavír a jeho využití v učebnici HV a její metodické příručce pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií	72
4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.....	77
4.4 Zhodnocení aktuálních učebnic HV v kontextu s předpoklady využití klavíru a v kontextu s tématem práce	79
4.5 Klavír v kontextu s osobností učitele HV i názory samotných žáků	84
4.5.1 Osobnost učitele s akcentací jeho dovedností hry na klavír	84
4.5.2 Instrumentální dovednosti učitele z pohledu žáků	85
II. PRAKTICKÁ ČÁST	90
5. NÁVRHY MODELOVÝCH LEKCÍ S UPLATNĚNÍM KLAVÍRU	90
5.1 Realizace modelových lekcí.....	93
5.2 Zhodnocení výsledků práce	93
ZÁVĚR	96
RESUMÉ	98
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	99
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	100
Literatura	100
Prameny.....	103
SEZNAM TABULEK	108
JMENNÝ REJSTŘÍK.....	109
PŘÍLOHY	I
Seznam příloh	II

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolila hned z několika důvodů. Prvním a zároveň hlavním důvodem je můj osobní zájem o klavír, ke kterému chovám již od pěti let mého věku blízký vztah. Klavírní pedagogice, a to minulého století, jsem se věnovala ve své bakalářské práci s názvem *Významní čeští klavírní interpreti a pedagogové v 19. století*¹. Diplomová práce *Klavír ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základních škol* na bakalářskou práci volně naváže a zvolené téma bude sledovat v jeho užším zacílení až do současnosti. Vzhledem k mému současnému studiu klavíru na plzeňské konzervatoři bych ráda propojila v této diplomové práci téma klavíru s výukou hudební výchovy na druhém stupni základních škol.

Klavír je již po několik staletí nedílnou součástí hudebního vzdělávání budoucích učitelů hudební výchovy a v této formě studia má mimořádné postavení. Znalost hry na klavír je podstatnou složkou vzdělání každého pedagoga, jenž se zabývá hudbou ve své profesi. Klavír od doby svého vzniku významně ovlivňuje celou naši hudební kulturu, pro kterou je důležitým nejen pro svou bohatou klavírní literaturu. Prostřednictvím hry na klavír můžeme u žáků rozvíjet jejich hudební citění a přirozené hudební nadání. Ve výuce Hudební výchovy má klavír širokospektrální použití. Učitel využívá tento nástroj při rozezpívání, doprovodu skladeb, instrumentálních činnostech, výkladu hudební teorie a výkladu o hudebních nástrojích, ale může také žákům na klavír přehrávat úryvky slavných skladeb. Prostřednictvím tohoto nástroje tak učitel naučí žáky nejen lépe porozumět hudbě, ale zároveň v nich může vyvolat větší zájem o klavír a iniciovat touhu naučit se na tento hudební nástroj také hrát. Hra na klavír zprostředkovaná učitelem v současné době pravděpodobně doprovází výuku hudební výchovy na základních školách.

Prioritním úkolem této diplomové práce je poukázat na to, jak může být klavír využit ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základních škol (při výkladu hudební teorie a historie, při výkladu o hudebních nástrojích, při zpěvu a doprovodu písní a při instrumentálních dovednostech). Dalším úkolem je vytvořit teoretický podklad pro tvorbu a realizaci modelové lekce, v níž bych žáky blíže seznámila s tímto hudebním nástrojem. Výsledek realizace modelové lekce následně zhodnotím v kapitole zacílené na toto téma.

---

¹ FAJFRLÍKOVÁ, Marie. *Významní čeští klavírní interpreti a pedagogové v 19. století*. Plzeň, 2013. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra hudební kultury. Vedoucí práce doc. PaedDr. Daniela Mandysová.

Diplomová práce bude obsahovat část teoretickou a praktickou. V teoretické části se budu zabývat shromážděním a selektováním materiálů o vývoji klavíru za účelem jeho využití v modelové lekci. Ve stručnosti čtenáře seznámím s Rámcovým vzdělávacím programem a blíže nastíním, jak tento program definuje předmět Hudební výchova, v němž je klavír uplatněn jako součást předmětu. Zjistím, do jaké míry je klavír využit v soudobých učebnicích hudební výchovy v tématech jednotlivých lekcí. Budu se věnovat jak možnostem využití klavíru ve výuce, tak i osobnosti učitele hudební výchovy s akcentací jeho dovedností hry na klavír. Budu se rovněž zabývat pohledem „z druhé strany“, kdy prostřednictvím dotazníku budu zjišťovat, zda se hra na klavír objeví v požadavcích žáků na učitele hudební výchovy a zda dovednost hry na klávesový nástroj považují za podstatnou. V praktické části mé diplomové práce budu prostřednictvím modelové lekce zkoumat možnosti využití klavíru ve výuce hudební výchovy. Zjistím, zda žáci vnímají tento nástroj jako důležitý element při zpěvu písní, při výkladu dějin hudby či hudební teorie.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Klavír jako hudební nástroj

Během vývoje euroamerické hudební kultury se stal klavír nejvýznamnějším hudebním instrumentem². Následující kapitola se zabývá klavírem, jakožto hudebním nástrojem a jeho historickým vývojem. Závěr kapitoly obsahuje tabulku se souhrnem nejdůležitějších poznatků z historie vývoje tohoto hudebního nástroje.

Od svého počátku prošel klavír rozsáhlým historickým vývojem, a to v průběhu několika staletí. Postupem času se díky tomuto nástroji proslavilo mnoho velkých osobností, které byly zároveň vynikajícími skladateli³ pro tento nástroj, i významnými pedagogy⁴ klavírní hry. Mnozí z nich také zakládali vlastní klavírní školy⁵ a své pedagogické a hudební poznatky zapisovali do metodických příruček pro začínající i pokročilé klavíristy⁶. Zanechali po sobě nejen rozsáhlou klavírní literaturu, ale díky nim také mohou dnešní učitelé hry na klavír a hudební výchovy čerpat metodické poznatky k výuce hry na tento nástroj, ba je předávat dalším generacím.

V dnešní době zastává klavír v hudební sféře velmi důležitou pozici. Žádný vzdělaný instrumentalista, zpěvák či učitel hudby se neobejde bez znalosti hry na tento hudební nástroj. Pro své vynikající vlastnosti je oblíbený nejen v kruzích skladatelů a umělců, nýbrž i u amatérů. Instrument díky svému velkému tónovému rozsahu a přehlednému tvaru klávesnice umožňuje učitelům doprovázet žáky při zpěvu písní v hodinách hudební výchovy. Jeho prostřednictvím mohou být posluchači – žáci seznamováni s řadou děl instrumentálních, vokálních, komorních i orchestrálních. Klavír má také nezastupitelnou roli v osvojování poznatků z oblasti hudební nauky.

---

² SÝKORA, Jan Václav. *Dějiny klavírního umění*. 1. vyd. Praha: Panton, 1973, s. 5.

³ Například Fryderyk Chopin (1810 – 1849) – polský klavírní virtuos a skladatel. SMOLKA, Jaroslav. *Malá encyklopedie hudby*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1983, s. 277

⁴ Například Carl Czerny či Johann Baptist Cramer, jež jsou autory mnoha technických cvičení využívaných i v dnešní době.

⁵ Například Josef Proksch založil roku 1831 svůj Hudebně vzdělávací ústav.

⁶ Například Jan Ladislav Dusík – *Dusíkův úvod do umění hry na pianoforte nebo cembalo*.

1.1 Klavír jako součást hudební historie⁷

Základní povědomí o historických okolnostech vzniku a vývoje klavíru by měl mít každý učitel hudební výchovy, jenž při výuce tento nástroj využívá. Učitel by se měl dobře orientovat nejen mezi jednotlivými druhy nástrojů, které předcházely vzniku současné podoby klavíru, ale měl by také znát soudobé varianty tohoto nástroje (keyboard⁸, syntezátor⁹)¹⁰, které se nyní využívají při výuce hudební výchovy na školách. V neposlední řadě by měl vědět, kdo se v současné době zabývá výrobou klavírů v Čechách i ve světě.

Podívejme se nyní ve stručnosti do historie vývoje tohoto nástroje. Následné informace mohou být použity jako podklad pro modelovou lekci HV a k těmto účelům jsou v závěru kapitoly shrnuty v tabulce.

„Zdrojem klavírního zvuku je rozkmitaná struna. Klavír tedy patří k nástrojům strunným, chordofonům, k oné veliké nástrojové skupině, která dociluje zvuku rozkmitáním struny úderem, trsáním, brnkáním, smykem.“¹¹

Základním elementem klavíru je chvění strun, avšak přírodní národy nejdříve objevily jediné vlákno, které vydávalo určitý zvuk. Byl tak objeven *hudební luk*¹², který se vyvinul z nástroje sloužícího k lovu. Napjatá tětiva vydávala po zadrnkání specifický zvuk. Ohnutím luku, přidáním více tětiv a odlišením jejich napětí se zrodil nástroj, který může být považován za předchůdce dnešní harfy. Přírodní národy také vynalezly *hudební hůl*, ve které nechaly rezonovat úzký proužek bambusového vlákna v dutém korpusu bambusu. Tento rezonanční prostor později nahradila skříňka, do které byly po bambusových vlákních napínány žíně, vlasy, popřípadě hedvábné nitě, až byly na konci 14. století objeveny kovové struny. Do rezonančního prostoru se tak napínaly struny mosazné a měděné, v 17. století pak struny železné a od 19. století se vyrábějí struny z litinové oceli. Tyto jednoduché hudební nástroje se stále vyvíjely, až byl z hudební

⁷ SÝKORA, Jan Václav. *Dějiny klavírního umění*. 1. vyd. Praha: Panton, 1973, s. 32–49.

⁸ Keyboard je elektronický klávesový hudební nástroj, který je složený z kláves (klapek). Zpravidla se ovládá prsty u rukou, které stiskem klávesy dávají pokyn zařízení. Výroba zvuku je ponechána na elektronické technologii zařízení. Keyboard music. *O keyboardech* [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: http://keyboard.music.sweb.cz/o_keyboardech.htm

⁹ Syntezátor (též syntetizátor z anglického pojmu *synthesizer*) je takové zařízení, které syntetizuje zvukový signál a tvoří signál nový, odlišný od původního. Nejznámějším druhem syntezátoru jsou Hammondovy varhany. Muzikus: Pro muzikanty. *Seriály* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.muzikus.cz/pro-muzikanty-serialy/Serialova-MIDI-komunikace-X-Co-je-to-syntezator~17~cervenec~2009/>

¹⁰ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázky G /13, G /14.

¹¹ SÝKORA, J. V., 1973, s. 8.

¹² Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /1.

hole vytvořen *tympanon* neboli *psaltérium* a *cimbál*¹³. Tvořila je lichoběžníková rezonanční skříň, ve které byly přes dvě kobylyky nataženy struny. Druhá kobylyka dělila struny v poměru 3 : 2 a každá struna tak udávala dva různé tóny v kvintovém poměru. Rozdíl mezi těmito nástroji byl ve způsobu hry, přičemž na *tympanon* a *cimbál* se hrálo dřevěnými paličkami a na *psaltérium* se drnkalo prsty rukou. V dnešní době jsou některé z těchto nástrojů součástí hudebního folklóru¹⁴.

V historii klavíru hraje důležitou roli antický akustický přístroj zvaný *monochord*¹⁵. Nejprve byl využíván pouze k fyzikálnímu měření, než byl Guidem z Arezza¹⁶ objeven jako hudební nástroj. Používal jej zejména při vyučování zpěvu, kdy učil klášterní zpěváky chápat intervalové rozdíly. Na dlouhé rezonanční skříňce byla natažená jediná struna přes dvě kobylyky, která byla vypjatá třetí posuvnou kobylykou, jež dělila strunu na různě dlouhé úseky, a tak bylo možné *monochord* využívat jako přístroj na měření intervalů. Zvuku se poté docílilo úderem do struny prstem, popřípadě dřevěnou, kovovou či kostěnou paličkou. Díky zájmu o vícehlas byl postupně přidáván počet strun a zaniklo tak původní označení pro tento nástroj. S počtem až devatenáct strun byl vytvořen hudební nástroj *polychord*¹⁷ neboli *helikon*. Bohužel již není známo, kdo přišel s nápadem spojit nástroj s klávesami, avšak díky této myšlence zde začíná vlastní historie klavíru. Klávesová technika se začala vyvíjet již v antickém období, kdy se poprvé objevily vodní varhany. Tyto varhany obsahovaly táhla, což lze chápat jako obdobu kláves. Díky těmto táhlům mohl proudit vzduch z měchu do určité píšťaly. Táhla měla na sobě napsaný určitý tón, který vydávala, a konce táhel byly nazvány „claves“¹⁸, jelikož se díky nim jako klíčem otevíral a zavíral proud vzduchu k píšťalám.

Jakmile se tato klávesová technika spojila s mnohostrunným *helikonem*, vznikl ve 14. století nový hudební nástroj *clavichord*¹⁹. Jeho součástí bylo 20 až 22 kláves, kde spodní klávesy byly černé a horní bílé, zcela opačně oproti dnešní klaviatuře. Při hře bylo nutné jej položit na stůl. Rozsah *clavichordu* se postupem času zvětšoval až na šest oktáv a bylo nutné k němu přistavit nohy, popřípadě jej dát při hře na stojan. Zvuk tohoto nástroje zněl sice velmi jemně a slabě, avšak jeho mechanika umožňovala zpěvnější tón.

---

¹³ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /2.

¹⁴ *Cimbál* se objevuje například jako doprovodný nástroj v moravské lidové hudbě.

¹⁵ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /3.

¹⁶ Guido z Arezza (přelom 10. a 11. století) – italský hudební teoretik. Vytvořil neumovou notaci, notovou osnovu a solmizační metodu. SMOLKA, J., 1983, s. 226.

¹⁷ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /4.

¹⁸ Slovo „claves“ znamená v latinském jazyce klíče.

¹⁹ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /5.

Hra na clavichord podporovala pěstování velmi intonačně čisté hry, jelikož menším, či větším tlakem prstu bylo možné docílit vyššího, či nižšího tónu.

Později vzniklo také *clavicembalo*^{20,21}, jež bylo spojením psaltéria s klávesovým mechanismem. Ozvučná skříň clavicembala byla ve tvaru ptačího křídla, nástroj měl rozsah tři oktávy a jeho zvuk zněl oproti clavichordu velmi jasně. Jelikož se tón vytvořil drnknutím kovového háčku o strunu, zněl výsledný tón vždy stejně silně. Nástroj tedy neumožňoval dynamické odstínění tónů. Byl velmi oblíbený při hře v kostelech, zámcích a divadlech, jelikož dobře ladil s lidským hlasem a ostatními nástroji. V Německu clavicembalo nazývali *spinet*²², zatímco v Anglii byl označován jako *virginal*²³. Rozsah obou nástrojů byl čtyři oktávy a jediný rozdíl mezi nimi byl ten, že spinet měl vlastní podstavec a virginal se při hře pokládal na stůl. V průběhu 18. století došlo ke zdokonalování stavby clavichordu a clavicembala. Jejich spojením docílil Gottfried Silbermann²⁴ vzniku nového nástroje, který nazval *cimbal d'amour*²⁵. Byl to vylepšený clavichord, jehož tón zněl pevně a jasně. Ačkoli jej záhy v dynamice předstihl kladívkový klavír, byl cimbal d'amour díky svým vlastnostem součástí třímanuálového křídla²⁶ vyrobeného roku 1760. Autorem tohoto nástroje byl Johann Andreas Stein²⁷, který nadále zdokonaloval mechaniku klavíru. Tato klávesová mechanika se později ustálila pod pojmem *vídeňská mechanika*. Jejimi zástupci byli například Johann Nepomuk Hummel²⁸ a Carl Czerny²⁹.

Dlouhou dobu usilovali nástrojaři o vyvinutí nového hudebního nástroje, který by měl dostatečný tónový rozsah, lehký úder a snadno ovlivnitelnou dynamiku tónu. V druhé polovině 17. století se začala klavírní mechanika zdokonalovat, a to tak, aby odpovídala požadavkům na zvuk. Několik stavitelů klavírů tak začalo nezávisle na sobě realizovat myšlenku prvního kladívkového klavíru, který nazývali *fortepiano*³⁰ nebo také

---

²⁰ Nástroj je v mnoha státech známý pod jiným názvem. V Itálii jej nazývali *clavicembalo*, v Anglii *harpsichord*, ve Francii *clavecin* a pro nás je více známé německé označení *cembalo*. SÝKORA, J. V., 1973, s. 45.

²¹ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /6.

²² Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /7.

²³ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /8.

²⁴ Gottfried Silbermann (1683 – 1753) – německý stavitel klávesových nástrojů. SMOLKA, J., 1983, s. 585.

²⁵ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /9.

²⁶ Křídlo obsahovalo tři klaviatury (manuály), kde první manuál tvořilo cembalo, druhý kladívkový klavír a třetí cimbal d'amour.

²⁷ Johann Andreas Stein (1728 – 1792) – nástrojař a žák Silbermanna. SÝKORA, J. V., 1973, s. 35.

²⁸ Johann Nepomuk Hummel (1778 – 1837) – rakouský klavírista a skladatel. SMOLKA, J., 1983, s. 270.

²⁹ Carl Czerny (1791 – 1857) – rakouský klavírista, skladatel a pedagog. Tvůrce klavírních škol a etud. SMOLKA, J., 1983, s. 121.

³⁰ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázek G /10.

*pianoforte*³¹. Autorem prvního takového nástroje byl Bartolomeo Cristofori³². Jeho nástroj se vyznačoval tím, že kladívka byla potažena kůží a celkový rozsah nástroje byl C až f³. Ostatní nástrojaři se snažili jeho mechaniku buď kopírovat, nebo různě vylepšovat. Prvním stavitelem, který zdokonalil Cristoforiho mechaniku, byl Gottfried Silbermann. Roku 1733 vynalezl nástroj, který byl již schopný pouhým tlakem prstu měnit dynamiku. Také jeho mechanika nebyla již tak tuhá jako u předchozích modelů a tóny v diskantu zněly silněji. Struny i kladívková mechanika tohoto klavíru byly obvykle umístěné ve skříně z hruškového dřeva, která měla půdorys ptačího křídla. Délka skříně se pohybovala od 150 do 270 centimetrů a šířka kolem 150 centimetrů. Tento nástroj byl velmi pochválen Johannem Sebastianem Bachem³³, který ještě téhož roku předvedl tento zdokonalený typ kladívkového klavíru na koncertu v Lipsku. Roku 1755 byla tato mechanika přenesena exulantem do Anglie, kde byla nadále zdokonalována v továrně Broadwood and Sons již jako *anglická mechanika*. Anglickou mechaniku upřednostňovali klavíristé jako Muzio Clementi³⁴, Johann Baptist Cramer³⁵ a Jan Ladislav Dusík³⁶. Také první skladba, jež byla zkomponována čistě pro tento typ klavíru, sonáta op. 2, vznikla Clementiho zásluhou roku 1773³⁷.

Obě tyto klavírní mechaniky měly své přednosti. Vídeňské kladívkové klavíry zněly velmi jemně a jasně a vyznačovaly se lehkým chodem kláves. Naopak mechanika anglických klavírů se od vídeňské lišila robustnější stavbou, což mělo za následek těžší úhoz, a bylo tak možné docílit při hře na ně zpěvného a plného tónu. Kvalitu tónu, jak u vídeňských, tak u anglických klavírů, určoval také počet strun. Vídeňští výrobci dávali přednost použití dvou strun pro tón a tří strun pouze pro vyšší tóny, zatímco angličtí výrobci používali vždy tři struny pro každý tón, kromě basových tónů.

---

³¹ Tyto termíny pocházejí z italských slov „forte“ a „piano“, což znamená z italského překladu silný a tichý. Předností tohoto nástroje bylo, že mohl měnit intenzitu zvuku pouhým stisknutím klávesy. Termíny *fortepiano* a *pianoforte* jsou rovněž synonymy výrazů *klavír* a *piano*.

³² Bartolomeo Cristofori (1655 – 1731) – italský nástrojař. SMOLKA, J., 1983, s. 120.

³³ Johann Sebastian Bach (1685 – 1750) – geniální německý barokní hudební skladatel a virtuóz hry na klávesové nástroje. Jeho početná tvorba obsahuje zejména klávesové a orchestrální skladby, duchovní hudbu, suity a sonáty. SMOLKA, J., 1983, s. 45.

³⁴ Muzio Clementi (1752 – 1832) – anglický klavírní virtuos a pedagog italského původu. SMOLKA, J., 1983, s. 113.

³⁵ Johann Baptist Cramer (1771 – 1858) – německý klavírní virtuos, skladatel, pedagog a tvůrce etud. SMOLKA, J., 1983, s. 120.

³⁶ Jan Ladislav Dusík (1760 – 1812) – český skladatel a klavírní virtuos. SMOLKA, J., 1983, s. 158.

³⁷ Skladby, které dosud vznikly, po technické stránce neodpovídaly charakteru tohoto nového nástroje. Clementi, jenž se zajímal o klavír již dříve, zkoušel rozmanité zvukové a technické efekty. Ve svých skladbách se snažil využívat přednosti klavíru a obohatil je o oktavovou hru, tremola a dvojité tercie.

Fortepiano nadále prodělalo prudký vzestup, a to na přelomu 18. a 19. století, kdy se kladívkovými klavíry zabýval Sébastien Erard³⁸. Po několika letech zkoumání obohatil klavírní mechaniku o tzv. „dvojitou opakovací mechaniku“³⁹, která umožňovala opakovat co nejrychleji tentýž tón, aniž by prst musel klávesu opustit.

Průběhem 19. století se stále vylepšovala mechanika, úhoz a tón kladívkového klavíru. Mezi mnohými zahraničními firmami zabývajícími se výrobou klavírů představila na počátku 2. poloviny 19. století americká firma Steinway & Sons klavír, který se již svou rychlou mechanikou podobal klavírům dnešního typu a od roku 1880 staví tato firma klavíry, které se vyrábí dodnes.

Předním českým výrobcem klavírů se stal Antonín Petrof⁴⁰. V Hradci Králové probíhá výroba klavírů od roku 1864 až do současnosti. Jeho jméno zdobí klavíry nejen v Čechách, ale i v zahraničí a firma PETROF se momentálně řadí mezi přední evropské výrobce klavírů^{41 42}.

Následující tabulka vymezuje klíčové informace z historie vývoje klavíru pro potřeby tvorby modelové lekce HV na druhém stupni základních škol. Tabulka obsahuje výčet nejstarších nástrojů, které svými vlastnostmi předcházely současnému klavíru, ale také uvádí dvě klavírní mechaniky, jež se postupem vývoje ustálily. Obě tyto mechaniky se lišily jak svou konstrukcí, tak i kvalitou vyluzovaných tónů. Mechaniky měly také své stavitele, kteří se podíleli na jejich vzniku, a hudební skladatele, využívající danou klavírní mechaniku.

---

³⁸ Sébastien Erard (1752 – 1832) – francouzský nástrojař. SMOLKA, J., 1983, s. 172.

³⁹ Tato mechanika byla nazývána též jako „francouzská“ mechanika. Kladívko, které je vymrštno vzhůru ke strunám, se po úderu lehce odkloní a zůstává poblíž, aby struny mohly stále znít, a to až do té doby, než se prst zdvihne z klávesy.

⁴⁰ Antonín Petrof (1839 – 1915) – český podnikatel, stavění klavírů se vyučil ve Vídni. SÝKORA, J. V., 1973, s. 49.

⁴¹ Viz příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru, obrázky G /11, G /12.

⁴² Zpracování kapitoly je parafrází těchto zdrojů:

FAJFRLÍKOVÁ, Marie. *Významní čeští klavírní interpreti a pedagogové v 19. století*. Plzeň, 2013. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra hudební kultury. Vedoucí práce doc. PaedDr. Daniela Mandysová.

JIRÁNEK, Jaroslav a Tomáš HEJZLAR. *Světlem hudebních nástrojů: o jejich vzniku a výrobě*. 1. vyd. Praha: Panton, 1979, 225 s.

KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2004, 1168 s. ISBN 80-902-9121-X.

MODR, Antonín. *Hudební nástroje*. 9. vyd. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2002, 283 s. ISBN 80-863-8512-4.

PRUNER, Jaroslav. *Klavír: historie, psychologie, diskografie*. Ostrava: Montanex, 1999, 132 s. ISBN 80-722-5025-6.

SÝKORA, Jan Václav. *Dějiny klavírního umění*. 1. vyd. Praha: Panton, 1973, 331 s. ISBN 09/22-35-948-73.

WILLIAMS, John-Paul. *Piano: průvodce hudebním nástrojem a jeho místem v dějinách*. Překlad Marcela Nejedlá. Praha: Slovart, 2003, 160 s. ISBN 80-720-9473-4.

Tabulka 1 – Souhrn nejdůležitějších informací z historie vývoje klavíru

Nejstarší předchůdci klavíru:	<i>hudební luk, hudební hůl, monochord</i>
Z hudební hole se vyvinuly:	<i>tympanon (psaltérium), cimbál</i>
Z monochordu se vyvinul:	<i>polychord (helikon)</i>
Spojením psaltéria a klávesové mechaniky vzniklo:	<i>clavicembalo (v Německu spinet, v Anglii virginal)</i>
Spojením helikonu a klávesové mechaniky vznikl:	<i>clavichord</i>
Autor vídeňské mechaniky:	Johann Andreas Stein
Skladatelé využívající vídeňskou mechaniku:	Johann Nepomuk Hummel, Carl Czerny
První kladívkový klavír:	<i>fortepiano (pianoforte)</i> , autor Bartolomeo Cristofori
Autor anglické mechaniky:	Gottfried Silbermann
Skladatelé využívající anglickou mechaniku:	Muzio Clementi, Johann Baptist Cramer, Jan Ladislav Dusík
Přednosti vídeňské mechaniky:	jemný a jasný tón, lehký chod kláves, dvě struny pro tón, tři struny pro vyšší tóny
Přednosti anglické mechaniky:	zpěvný a plný tón, těžší chod kláves, tři struny pro každý tón, kromě basových tónů
Nejvýznamnější zahraniční a čeští výrobci klavírů:	Steinway & Sons, PETROF

2. Klavír v hudebně výchovném systému vzdělávání na 2. stupni základních škol

Pokud chceme zjistit, do jaké míry se klavír může uplatnit v hudební výchově na druhém stupni, je nutné alespoň ve stručnosti popsat, v rámci jakého systému se dnes předmět Hudební výchova realizuje a jaké jsou cíle základního vzdělávání na druhém stupni základních škol. Je zajímavé i užitečné zároveň vypátrat, zda se „klavír a jeho využití“ vůbec objeví jako téma v ministerském dokumentu o vzdělávání v oblasti Umění a kultura v Hudebním oboru⁴³.

2.1 Rámcový vzdělávací program

Hledáme-li odpověď na otázku, jakým způsobem lze uplatnit klavír ve výuce hudební výchovy (dále jen HV), je potřebné se alespoň ve stručnosti zmínit o celém systému, do něhož je tento předmět včleněn, a seznámit se s cíli základního vzdělávání na druhém stupni základních škol.

Vzdělávání na základní škole se řídí dle závazného dokumentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) – **Rámcového vzdělávacího programu** (dále jen RVP). Jedná se o dokument, který ve školství v České republice definuje nejvyšší úroveň vzdělávání spolu s projektem **Národní program pro rozvoj vzdělávání** (tzv. Bílá kniha). Jelikož MŠMT schválilo roku 2004 nové principy vzdělávání žáků od 3 do 19 let, změnilo se ve vzdělávací soustavě také kurikulární dokumenty, které jsou tvořeny úrovní státní a školní. Státní úroveň je vymezována Národním programem vzdělávání a Rámcovými vzdělávacími programy pro jednotlivé etapy vzdělávání. Na základě těchto programů, vznikají na školní úrovni jednotlivé **Školní vzdělávací programy** (dále jen ŠVP). „*Školní vzdělávací program je školský dokument, který v souladu se školským zákonem zpracovává podle RVP ZV každá škola realizující základní vzdělávání. ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy i oprávněné požadavky zákonných zástupců žáků. Má na zřeteli postavení školy v regionu i sociální*

---

⁴³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*. [online]. [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>, s. 68–72.

prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat. Vzdělávací proces na konkrétní škole se pak uskutečňuje podle ŠVP, který si škola vypracovala.“⁴⁴

RVP vyzdvihuje **klíčové kompetence**, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a také formuluje očekávanou úroveň vzdělání všech žáků jednotlivých etap vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání). Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, postojů a hodnot a vzájemně se nejen prolínají a rozvíjejí, ale také přispívají ke vzdělávání, úspěšnému životu a budoucímu pracovnímu procesu každého žáka. Žák získává tyto kompetence jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Za klíčové kompetence v etapě základního vzdělávání jsou považovány:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,
- kompetence pracovní.

V rámci **kompetencí k učení** je tak žák schopen na konci vzdělávacího procesu kooperativního vzdělávání, dokáže sebehodnotit nejen sám sebe, ale také ostatní žáky a sám umí vyhledat chybu, se kterou je schopen nadále pracovat. Žák umí využívat velké množství zdrojů informací, které jsou klíčem **k řešení problémů**. Na konci studia je žák vybaven také **komunikativními kompetencemi**, fundovaně se vyjadřuje a je zblhlý ve zpracování školních projektů. Díky **sociálním a personálním kompetencím** je žák zapojen do organizací školy a ve skupinovém vyučování se učí různé společenské role. Prostřednictvím **občanských kompetencí** se žák seznamuje se svými právy, povinnostmi a odpovědností. Žák je také sociálně učený a respektuje národní, historické a kulturní tradice nejen své země, ale i ostatních kultur. **Pracovní kompetence** podněcují žáka nejen k individuální a skupinové práci, ale i k projektové činnosti.⁴⁵

Základní vzdělávání je rozděleno do devíti vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny obsahově blízkými vzdělávacími obory:

---

⁴⁴ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 136.

⁴⁵ Tamtéž, s. 5–7.

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika a její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce⁴⁶

RVP nadále vymezuje obecné cíle potřebné pro rozvoj žáka, který má v průběhu vzdělávání prostřednictvím všech předmětů získat komplexní soubor informací. Jedná se především o nabývání nových vědomostí a rozvíjení dovedností a návyků, které mají žákům umožnit samostatné učení. Žák si rovněž má utvářet nové postoje a hodnoty, jež vedou k jeho zodpovědnému chování, rozhodování, samostatnosti a respektování práv a povinností občanů státu a Evropské unie. Žák má také možnost postupně získávat odpovědnost za své samostatné úkoly a projekty, což je velmi důležité pro jeho budoucí studijní a pracovní život. Základní vzdělání je potřebnou složkou vývoje osobnosti žáka, který je tak připraven k dalšímu studiu, profesi a celoživotnímu vzdělávání ve společnosti. Cílem základního vzdělání je tedy postupně utvářet a rozvíjet u žáka komunikační dovednosti, strategie učení a motivaci pro jeho další vzdělávání, podněcovat jej k logickému myšlení, uvažování a spolupráci a zároveň jej vést k ohleduplnosti a toleranci ve společenství lidí. Dle RVP by se všechny tyto kompetence měly vzájemně prolínat a doplňovat.⁴⁷

Takto obecně stanovené vzdělávací cíle společné všem oborům souvisejí s tématem této práce spíše okrajově (viz dále). V této úrovni dokumentu nelze najít přímou souvislost s tématem práce. Nutno však podotknout, že hudební činnosti s klavírem v ústředí mohou směřovat i k dosažení uvedených klíčových kompetencí. **Může se jednat například o instrumentální činnosti, při kterých je využit klavír** (ať samotnými žáky či učitelem) a Orffovy nástroje. **Žáci se tak mohou uplatnit nejen v individuální práci, ale také ve skupinové spolupráci a mohou tak rozvíjet své pracovní kompetence.** Jelikož obsah vzdělání na druhém stupni základních škol rozvíjí

⁴⁶ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 15–16.

⁴⁷ Tamtéž, s. 8–10.

široký zájem žáků o nové obory poznání, může být jedním z těchto oborů právě i hudba. Pokud žáci nemají jinou možnost seznámit se s tímto oborem (nemají podporu rodičů či nenavštěvují základní uměleckou školu), jejich jedinou příležitostí, jak proniknout do hudební oblasti, je předmět Hudební výchova.

Předpokládáme, že prostor pro využití klavíru jako prostředku ve vzdělávání v HV lze však nalézt na nižší úrovni dokumentu, a to přímo ve vzdělávací oblasti Umění a kultura, jejíž součástí je Hudební výchova.

2.1.2 Vzdělávací oblast Umění a kultura

V obsahu RVP je předmět Hudební výchova obsažen spolu s předmětem Výtvarná výchova ve vzdělávací oblasti Umění a kultura.⁴⁸ Žáci se zde setkávají s pojmem „umění“, který představuje specifický soubor nového poznání. Také si osvojují estetické citění a seznamují se s provázaností jednotlivých druhů umění, jako je hudební, dramatické, literární či výtvarné umění. Rovněž jsou obeznámeni s kulturním prostředím a zvyky, jak v zahraničí, tak především v domácí společnosti. Kultura se stala nedělitelnou součástí člověka ve společnosti. Jedinec je tak schopen socializovat se a poznávat další součásti každodenního života, jako jsou například kultura oblékání, stolování a chování. Tato vzdělávací oblast podporuje a rozvíjí osobitá vyjádření žáků a vede je k hlubšímu porozumění uměleckému dílu.⁴⁹

2.1.3 Mezipředmětové vztahy

Předmět Hudební výchova má tu funkci, že jej lze snadno propojit i s ostatními vědními obory, jelikož svým rozmanitým a kreativním obsahem podporuje vztah žáků k umění a ke kultuře. Předměty tak mohou mezi sebou kooperovat a hudební aktivity se mohou stát součástí vyučování jiných předmětů. Jedním z mnoha cílů těchto aktivit může být zvýšení motivace a soustředěnosti žáků při vyučování. Hudební činnosti zároveň zpestřují běžná vyučování⁵⁰. Tímto způsobem si studenti mohou snáze vybavit

---

⁴⁸ Tuto oblast lze také rozšířit a doplnit vzdělávacím oborem Dramatická výchova.

⁴⁹ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 68–69.

⁵⁰ Některé možnosti využití HV v kontextu s ostatními předměty jsou z pohledu tématu diplomové práce uvedeny v této podkapitole tučně.

a zapamatovat jednotlivé provázanosti hudby s jinými předměty, druhy umění a historickými fakty.

Provázanost HV s ostatními vědními obory může být realizována například v předmětu Fyzika, jež je součástí vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Jednou z částí obsahu tohoto předmětu, který žáci druhého stupně základních škol probírají, jsou vlastnosti zvuku. Jedná se především o akustiku, jejíž součástí je vznik, šíření a rychlost zvuku a výška tónů. **V této oblasti se již rýsují aktivity spjaté s využitím hry na klavír z hlediska akusticko-fyzikálních vlastností klavíru** (vlastnosti tónu, harmonické tóny, aj.) Fyzika se rovněž zabývá laděním nástrojů a elektrickými nástroji. Také v předmětu Tělesná výchova, který je zahrnut ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, má hudební výchova své místo. Hudební činnosti zde mohou být provázané nejen s pohybovými a rytmickými hrami, ale také s tancem. Hudba zde může nalézt své uplatnění také jako doprovodný prvek při dýchacích a relaxačních cvičeních, která napomáhají předcházet stresově vypjatým situacím. Ve všech těchto činnostech může hrát hra na klavír dominantní roli, tj. **hra na klavír doprovázející pohyb či relaxační cvičení**. Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, jejíž součástí je předmět Dějepis, se také objevuje mnoho spojitostí s hudbou. Jedná se především o minulé i současné životy jednotlivých skladatelů a okolnosti vzniku jejich skladeb, které byly často ovlivněny tehdejší dobou. **Klavír může být v této souvislosti využit při osvojování si písní v kontextu s jejich historickým vývojem – husitská hymna**. V neposlední řadě se mohou hudební aktivity prolínat se vzdělávací oblastí Jazyk a jazykové komunikace. Žáci tak v hodinách Českého jazyka a cizích jazyků mohou objevit provázanost hudebních skladatelů a hudební historie s jednotlivými státy. **Patří sem například klavírista a skladatel Jan Ladislav Dusík, jenž působil mnoho let v Anglii.**⁵¹

2.1.4 Průřezová témata

Součástí RVP pro základní vzdělávání jsou i tzv. **Průřezová témata**. „*Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti*

⁵¹ MŠMT. Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013, s. 17–106.

*postojů a hodnot.*⁵² V kompetenci každé základní školy je zapracování všech průřezových témat do učebních osnov všech předmětů, včetně HV. Obsah témat je tvořen jednotlivými tematickými okruhy, které se dále dělí na specifická témata. Jelikož průřezová témata umožňují propojení mezi dalšími činnostmi žáků a vzdělávacími obory, mohou tak žáci snadno vedle postojů a hodnot rozvíjet také své vědomosti, dovednosti a schopnosti. Rozsah témat a jejich realizaci si stanovuje každá základní škola sama. Lze je realizovat v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů, nebo jsou žákům témata nabídnuta formou samostatných předmětů, kurzů, projektů či seminářů. Základní vzdělávání nabízí tato průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova,
- výchova demokratického občana,
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- multikulturní výchova,
- environmentální výchova,
- mediální výchova.

Osobní a sociální výchova se orientuje především na žáka a skupinu žáků ve společnosti. Toto téma přináší mnoho praktických dovedností a má široké uplatnění v běžném každodenním životě. Žáci jsou vedeni k prohlubování sebepoznání, rozšiřování složek komunikace a k vytváření dobrých mezilidských vztahů. Vzdělávací oblast Umění a kultura je s tímto tématem propojena rozvojem smyslového vnímání, estetickým, kreativitou, chováním v mezilidských vztazích a chápáním umění jako prostředku komunikace. Také vzdělávací obor Dramatická výchova nalézá v této sféře své uplatnění. Žáci mohou prostřednictvím divadelního zpracování trénovat postupy, které mají sociálně psychologický charakter. HV v kontextu s Osobní a sociální výchovou podporuje rozvoj osobnosti žáka. **Pomocí různých hudebních her a cvičení s využitím klavíru je možné rozvíjet smyslové vnímání, paměť, soustředění, naslouchání a relaxaci.** HV též pomáhá předcházet stresům v mezilidských vztazích a negativnímu naladění mysli.

HV ve spojení s **Výchovou demokratického občana** podněcuje u žáků komunikaci a dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti. Velmi blízkým hudebním tématem může být tradiční česká hudba, zejména osobnosti komponující české tance a skladby s vlasteneckým charakterem. **Mezi nejvýznamnější osobnosti patří**

---

⁵² MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 107.

například Bedřich Smetana⁵³ a Antonín Dvořák⁵⁴, v jejichž rozsáhlém díle se také objevují klavírní skladby. V oblasti postojů a hodnot vede hudba žáky k respektování odlišností v kultuře a etniku.

Obsah předmětu HV spolu s průřezovým tématem **Výchova k myšlení v evropských globálních souvislostech** podněcuje žáka k poznávání jiných kultur, uvědomění si jejich souvislostí, zvyků a tradic. Žák dovede srovnat světové kulturní projevy, nacházet jejich společné znaky a odlišnosti a také je schopný je hodnotit. Důležitou roli zde mohou hrát dějiny hudby, díky nimž student rozvíjí chápání evropských a světových kulturních souvislostí. Žák tak poznává významné zahraniční autory a jejich díla. **I v tomto kontextu zde může najít klavír své uplatnění, a to z pohledu jeho historického vývoje.**

Cílem **Multikulturní výchovy** je seznámit žáky nejen s rozmanitostmi, tradicemi a hodnotami různých kultur, ale především uvědomit si svoji vlastní kulturní identitu. Ve školním prostředí se setkávají žáci nejrůznějších sociálních, etnických a kulturních sfér společnosti. Prostřednictvím hudby žáci mohou poznat kulturní tradice příslušníků majorit a minorit, což může vést k jejich vzájemné toleranci a rovnocennosti, a odstranit tak nepřátelství, které obvykle pramení z nepoznaného. Diferenciace by měla být vnímána jako příležitost obohacení nejen své identity, ale také své kultury – nikoli jako zdroj konfliktu. HV v souvislosti s Multikulturní výchovou může z hudebního hlediska představit jednotlivé etnické skupiny ostatním žákům. Studenti tak mají možnost se blíže seznámit nejen s tradiční hudbou dané skupiny, ale také s jejich slovesnými, tanečními, výtvarnými a dramatickými projevy kultury a zvyklostmi. **Klavír je zde možné využít jako nástroj k interpretaci nejrůznějších tradičních klavírních skladeb, popřípadě může být zahrnut do souborové nástrojové hry.**

Propojení průřezového tématu **Environmentální výchova** s HV přináší zamyšlení žáků nad vztahem mezi člověkem a životním prostředím. Díky tomuto spojení je jedinec schopen si uvědomit, že přírodní a sociální prostředí může být zdrojem inspirace pro vytváření kulturních a uměleckých hodnot a pro vnímání estetických kvalit prostředí. **Učitel HV může žáky v tomto kontextu seznámit například se vznikem klavíru a ostatních hudebních nástrojů. Může pohovořit zejména o různosti přírodních zdrojů, které se objevovaly v nástrojích během jejich vývoje a které je**

---

⁵³ Bedřich Smetana (1824 – 1884) – významný český hudební skladatel období romantismu. Je autorem mnoha kompozic vlasteneckého charakteru. SMOLKA, J., 1983, s. 596.

⁵⁴ Antonín Dvořák (1841 – 1904) – světově nejproslulejší český hudební skladatel. Jeho kompozice obsahují vlastenecké náměty a české hudební inspirace. SMOLKA, J., 1983, s. 161.

tvorí v současnosti. Okolní životní prostředí může být také inspirací k tvorbě vlastnoručně vyrobených hudebních nástrojů.

Mediální výchova přináší žákům poznatky a dovednosti v oblasti mediální komunikace a práce s médii, které v současné době stále více vstupují do našeho povědomí. Široké spektrum informací a dat má výrazný vliv na chování jedince ve společnosti a na utváření jeho životního stylu a kvality života. Žák by se měl proto naučit správně vyhodnotit jednotlivá sdělení, zejména jejich záměr, důležitost, pravdivost a věcnou správnost. Správná práce s mediálními prostředky napomáhá žákům nejen k naplnění jejich volného času a zábavy, ale především k získávání informací potřebných ke vzdělávání. HV v této oblasti pomáhá žákům získávat hudební data, jimiž jsou média velmi bohatě vybavena. Jedinec je tak schopen vyhledávat informace ohledně hudebních stylů, autorů, skladeb, audionahrávek a videonahrávek. Rovněž se seznamuje s možnostmi sazby not a nahrávání hudby za pomoci počítačových programů. Žák je také schopen vnímat, interpretovat a kriticky hodnotit jak umělecká díla, tak i díla běžné mediální produkce. **Prostřednictvím HV, zejména sborovým zpěvem a kolektivním hraním na hudební nástroje s přítomností klavíru, žáci rozvíjí své komunikační dovednosti a schopnost práce v kolektivu.** Získané zkušenosti jim posléze mohou pomoci v přípravě na veřejná vystupování.⁵⁵

2.1.5 Předmět Hudební výchova

Ve školském dokumentu až do této úrovně se klavír jako téma (ani ve zmínce) nevyskytuje, což se dalo očekávat vzhledem k obecné rovině dokumentu. Lze však konstatovat, že ve smyslu naplnění stanovených cílů je možné klavír smysluplně využít v RVP v průřezových tématech a mezipředmětových vztazích, jak uvádíme alespoň v dílčích příkladech. Je překvapující, že i ŠVP se touto otázkou zabírají pouze zřídka^{56,57}. Podívejme se nyní na samotnou úroveň předmětu Hudební výchova, zejména

⁵⁵ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 107–120.

⁵⁶ Můj osobní průzkum dvaceti základních škol plzeňského kraje, jejichž ŠVP byl zveřejněn na webových stránkách škol, viz seznam internetových zdrojů.

⁵⁷ Jeden z mála ŠVP, kde se vyskytuje uplatnění klavíru při výuce HV, je ŠVP 13. základní školy Plzeň. Tento program stanovuje některé dílčí výstupy například takto: „*Žák provádí jednoduché hudební improvizace spolu s jinými hudebními nástroji – klavír, kytara, housle, apod.*“ Také v dílčích výstupech pro devátý ročník se objevuje klavír při instrumentálních činnostech: „*Žák se pokouší hrát na dostupné jednoduché hudební nástroje (keyboard, klavír, apod.)*“ 13. základní škola Plzeň: Dokumenty. *ŠVP* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.13zsplzen.cz/files/zs13/dokumenty/svp.pdf>, s. 301.

na očekávané výstupy a obsah učiva (viz dále). V závěru kapitoly uvádíme též tabulku s účastí klavíru a hudebních činností v jednotlivých očekávaných výstupech. Jak předpokládáme, zde se možnosti využití klavíru ve výuce HV velmi rozšíří, lze také očekávat, že se tohoto tématu přímo, či nepřímo (v kategorii zmínka o hudebních nástrojích, hudební teorii, klavírních skladatelích a umělcích) dotkne samotný dokument.

Předmět Hudební výchova je v RVP v oblasti Umění a kultura definován opět velmi obecně: „*Hudební výchova vede žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace.*“⁵⁸ Obecně jsou popsány rovněž hudební činnosti, kterých by měl žák během svého studia dosáhnout: „*Hudební činnosti jako činnosti vzájemně se propojující, ovlivňující a doplňující rozvíjejí ve svém komplexu celkovou osobnost žáka, především však vedou k rozvoji jeho hudebnosti – jeho hudebních schopností, jež se následně projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými. Prostřednictvím těchto činností žák může uplatnit svůj individuální hlasový potenciál při sólovém, skupinovém i sborovém zpěvu, své individuální instrumentální dovednosti při souborové hře a doprovodu zpěvního projevu, své pohybové dovednosti při tanci a pohybovém doprovodu hudby a v neposlední řadě je mu dána příležitost „interpretovat“ hudbu podle svého individuálního zájmu a zaměření.*“⁵⁹

V RVP jsou v předmětu Hudební výchova stanoveny určité Očekávané výstupy, které by měl žák během svého studia na druhém stupni zvládnout. „*Očekávané výstupy mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě a ověřitelné. Vymezují předpokládanou způsobilost využívat osvojené učivo v praktických situacích a v běžném životě.*“⁶⁰ Jedná se o tyto Očekávané výstupy:

---

⁵⁸ MŠMT. Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013, s. 68.

⁵⁹ Tamtéž, s. 68.

⁶⁰ Tamtéž, s. 15.

Žák:

- a) využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách,
- b) uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlasu i vícehlase, dokáže ocenit kvalitní vokální projev druhého,
- c) reprodukuje na základě svých individuálních hudebních schopností a dovedností různé motivy, témata i části skladeb, vytváří a volí jednoduché doprovody, provádí jednoduché hudební improvizace,
- d) realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností písně a skladby různých stylů a žánrů,
- e) rozpozná některé z tanců různých stylových období, zvolí vhodný typ hudebně pohybových prvků k poslouchané hudbě a na základě individuálních hudebních schopností a pohybové vyspělosti předvede jednoduchou pohybovou vazbu,
- f) orientuje se v proudu znějící hudby, vnímá užití hudebně výrazové prostředky a charakteristické sémantické prvky, chápe jejich význam v hudbě a na základě toho přistupuje k hudebnímu dílu jako k logicky utvářenému celku,
- g) zařadí na základě individuálních schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti s dalšími skladbami,
- h) vyhledává souvislosti mezi hudbou a jinými druhy umění.⁶¹

I když jsou očekávané výstupy stanoveny opět v obecnější rovině, velmi zřetelně se zde už rýsuje propojení tématu uplatnění klavíru s jednotlivými body školského dokumentu. K jednotlivým očekávaným výstupům uvádíme příklady, jak využít klavír v kontextu s jednotlivými kategoriemi očekávaných výstupů:

ad a) Při hudebních aktivitách je možné aktivizovat jednu polovinu třídy tím, že společně secvičí jakoukoliv skladbu na hudební nástroje (klavír, kytara, Orffovy nástroje). Místo u klavíru může zastat buď jeden žák či například až tři žáci. Je možné také vyzdvihnout sóla jednotlivých nástrojů. Druhá polovina žáků se snaží na základě poslechu o hudebně pohybové ztvárnění skladby.

---

⁶¹ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 71.

- ad b) Klavír je velmi vhodné a snadné zapojit do vokálních činností, a to hned několika způsoby. Učitel v roli klavíristy a dirigenta může obstarat klavírní doprovod ke zpěvu písní v podání třídního sboru. V jiném případě může místo u klavíru zastat klavírně zdatný žák a doprovodit tak své spolužáky, zatímco učitel se ujme role dirigenta. V neposlední řadě je možné klavírně doprovodit sólové pěvecké „vystoupení“ některého z žáků.
- ad c) V případě tohoto očekávaného výstupu je možné propojit klavír s hudebními formami. Žáci zde mohou opakovat motivy či části skladeb, které zahraje učitel na klavír. Je zde také možné využít princip otázky a odpovědi, kde otázku žáci uslyší v podání klavíru a sami na ni musí odpovědět jeden po druhém nebo společně, buď v podání hudebních nástrojů či vokálně a dotvořit tak krátký motiv.
- ad d) Žáci mohou společně vytvořit drobnou hudební kompozici (popřípadě dramatickou etudu) jakéhokoliv stylového a žánrového zařazení. Žáci se předem domluví na „skladbě“, kterou by chtěli zrealizovat, a kdo se ujme jaké role. Při realizaci je možné využít instrumentalisty, zpěváky či tanečníky. Pokud se v pozadí „skladby“ objevuje děj, další skupinka žáků se může ujmout dramatického ztvárnění. Klavír je při této aktivitě možné zahrnout do instrumentální složky skladby.
- ad e) Klavír je možné využít též při pohybových činnostech. Pokud jsou při hodinách HV aktuálním tématem například tance (valčík, polka), učitel nejdříve žáky s těmito tanci seznámí, vysvětlí jim základní kroky tanců a uvede známé osobnosti, které se zabývaly komponováním těchto tanců. Učitel HV se poté ujme místa u klavíru a žákům vždy zahraje část skladby. Úkolem žáků je poznat, v jakém metru je daná skladba, a zatančit na ni správný tanec.
- ad f) Jednotlivé výrazové prostředky je možné znázornit na klavíru tak, že klavírně zdatný učitel může žákům tyto prostředky vysvětlit na známých skladbách, které danými prostředky vynikají. Například melodii a její vrchol je možné znázornit hned v úvodu písně *Vyletěla holubička*. Dále také dynamiku, postupnou gradaci a výrazný rytmus je možné žákům přiblížit na klavírní úpravě skladby *Bolero* od Maurice Ravela⁶².

---

⁶² Maurice Ravel (1875 – 1937) – francouzský hudební skladatel období impresionismu. SMOLKA, J., 1983, s. 533.

- ad g) Zde je rovněž velmi vhodné zapojení klavíru. Učitel vždy přehraje krátkou ukázkou na klavír a úkolem žáků je přiřadit tuto ukázkou ke stylovému období. Může se jednat například o skladby z oblasti klasické hudby, jazzové či populární. Těžší variantou může být, že žáci vedle stylového období musí poznat také autora. Další možností je, že žáci budou sluchově poznat fakta zaznamenávat do učitelem předem připravené křížovky, kde musí sami dospět k tajence. V neposlední variantě může učitel žákům rozdat několik kartiček, na kterých budou názvy jednotlivých skladeb, stylů a autorů. Žáci musí vždy na základě poslechu přiřadit k sobě tři kartičky s odpovídající skladbou, jejím autorem a stylovým obdobím.
- ad h) Souvislosti mezi hudbou a dalšími druhy umění, jako je například malířství, architektura a sochařství je možné mezipředmětově propojit s předměty Výtvarná výchova a Dějepis. Klavír může být v této souvislosti využit jakožto nástroj vytvářející hudební podklad při kresbě obrazů či při tvorbě jiných děl. Klavírního hudebního podkladu se může ujmout sám učitel HV. Úkolem žáků je na základě poslechu namalovat kresbu, kterou v nich daná hudba evokuje.

Učivo je v HV definováno z pozice činností a je tudíž rozděleno na činnosti **vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové** a všechny tyto činnosti, jejichž prostřednictvím by se měl žák se světem hudby seznamovat, jsou nadále podrobněji rozepsané. Jelikož se v popisu všech těchto činností nevyskytuje přímá zmínka o využití klavíru, uvádíme opět konkrétní příklady k jednotlivým komponentům.

*„Obsahem Vokálních činností je práce s hlasem, při níž dochází ke kultivaci pěveckého i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním správných pěveckých návyků.“*⁶³ Prostřednictvím **vokálních činností** by žáci na druhém stupni měli být schopni využívat svůj hlasový orgán nejen k sólovému a sborovému zpěvu, ale také ke zpěvu jednohlasých i vícehlasých skladeb. **K těmto potřebám je vhodné využít klavír jakožto doprovodný a opěrný nástroj při zpěvu.** Žáci si prostřednictvím vokálních činností mají nadále rozšířit svůj hlasový rozsah a seznámit se s hlasovou hygienou. Dle RVP mají zvládnout intonovat a vokálně improvizovat v durových a mollových tóninách. **Při těchto činnostech je opět možné využít klavír, přičemž učitel HV bude hrát například různá cvičení na rozezpívání a samotný doprovod**

---

⁶³ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 68.

lidových písní. Učitel může rovněž hrát durové a mollové akordy a prostřednictvím sluchové analýzy akordů⁶⁴ tak upevňovat harmonické cítění žáků. Dokument uvádí, že by měl žák být schopen použít rytmické zákonitosti při vokálním projevu, zejména je dokázat aplikovat při zpěvu písní ve dvoudobém, třídobém a čtyřdobém taktu za doprovodu klavíru. Do vokálních činností v RVP dále patří: „*Záznam vokální hudby – zachycení melodie písně pomocí jednoduchého grafického vyjádření (např. linky), nota jako grafický znak pro tón, zápis rytmu jednoduché písně, notový zápis jako opora při realizaci písně.*“⁶⁵ **K těmto účelům může posloužit klaviatura, na které učitel žákům může názorně vysvětlit propojení grafických znaků (not) s jednotlivými tóny.**

„*Obsahem Instrumentálních činností je hra na hudební nástroje a jejich využití při hudební reprodukci i produkci.*“⁶⁶ V podrobnějším popisu **instrumentálních činností** školský dokument uvádí, že by měl žák využívat své individuální instrumentální dovednosti k souborové hře, k doprovodu pěveckého projevu a ke hře z notového zápisu. Pro hru a tvorbu doprovodů by měl využívat Orffův instrumentál, keyboardy i počítač. Pomocí hudebních nástrojů by měl dokázat vyjádřit své pocity, hudební myšlenky, představy, melodie, změny rytmu a tempa. Žáci by též měli zvládnout vytvořit doprovod k hudebně dramatickým projevům. **Do veškerých instrumentálních činností je možné zapojit klavír, jak ze strany učitele, tak i ze strany žáků.**

Další skupinou činností, kde se může uplatnit klavír, jsou **Hudebně pohybové činnosti.** „*Obsahem Hudebně pohybových činností je ztvárňování hudby a reagování na ni pomocí pohybu, tance a gest.*“⁶⁷ Vedle tohoto obecného vyjádření RVP rozepisuje tyto činnosti mnohem úžeji. Žáci by měli být schopni pohybově ztvárnit doprovod znějící hudby, a to zejména pomocí tanečních kroků a jiného vlastního pohybového ztvárnění. Dle sémantiky hudebního díla by měli reagovat na hudbu (zejména na tempové, dynamické, rytmicko-metrické a harmonické prvky) a ztvárnit ji například pomocí pohybové improvizace či pantomimy. RVP definuje tyto činnosti v souvislosti se znějící hudbou. **I některé pohybové činnosti mohou být prováděny při znění klavírních děl, jež může obstarat sám učitel hrou na klavír, popřípadě klavírně zdatní žáci.**

---

⁶⁴ Například formou poslechového poznávacího testu.

⁶⁵ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 70.

⁶⁶ Tamtéž, s. 69.

⁶⁷ Tamtéž, s. 72.

Obecné znění **Poslechových činností** je v RVP definováno takto: „*Obsahem Poslechových činností je aktivní vnímání (percepce) znějící hudby, při níž žák poznává hudbu ve všech jejích žánrových, stylových i funkčních podobách, učí se hudbu analyzovat a interpretovat.*“⁶⁸ Na možnosti využití klavíru při poslechových činnostech poukazuje až jejich konkrétnější zacílení: „*Orientace v hudebním prostoru a analýza hudební skladby – postihování hudebně výrazových prostředků, významné sémantické prvky použité ve skladbě (zvukomalba, dušomalba, pohyb melodie, pravidelnost a nepravidelnost hudební formy) a jejich význam pro pochopení hudebního díla.*“⁶⁹ Dle RVP by žáci podle poslechu měli být schopni analyzovat autora a jeho dílo a rozhodnout se, zda se jedná o kýč, modernost či stylovou provázanost. Měli by také slovně charakterizovat hudební dílo na základě vlastních soudů a zařadit jej v souladu se slohovým a stylovým obdobím. **Klavír zde může být učitelem využit jak při znázornění hudebně výrazových prostředků, tak při vysvětlování hudebních forem.**⁷⁰

V následující tabulce uvádíme, v jakých očekávaných výstupech je možné uplatnit klavír a hudební činnosti. V levém sloupci vymezujeme jednotlivé očekávané výstupy žáka dle RVP, zatímco ostatní sloupce obsahují klavír a dílčí hudební činnosti.

---

⁶⁸ MŠMT. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013*, s. 69.

⁶⁹ Tamtéž, s. 72.

⁷⁰ Tamtéž, s. 68–72.

Tabulka 2 – Účast klavíru a hudebních činností v jednotlivých očekávaných výstupech

Očekávané výstupy žáka	Klavír	Činnosti			
		Vokální	Instrumentální	Hudebně pohybové	Poslechové
Využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách	ano	ano	ano	ano	ano
Uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlasu i vícehlase, dokáže ocenit kvalitní vokální projev druhého	ano	ano	ano	ne	ano
Reprodukuje na základě svých individuálních hudebních schopností a dovedností různé motivy, témata i části skladeb, vytváří a volí jednoduché doprovody, provádí jednoduché hudební improvizace	ano	ano	ano	ne	ano
Realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností písně a skladby různých stylů a žánrů	ano	ano	ano	ano	ano
Rozpozná některé z tanců různých stylových období, zvolí vhodný typ hudebně pohybových prvků k poslouchané hudbě a na základě individuálních hudebních schopností a pohybové vyspělosti předvede jednoduchou pohybovou vazbu	ano	ne	ne	ano	ano
Orientuje se v proudu znějící hudby, vnímá užité hudebně výrazové prostředky a charakteristické sémantické prvky, chápe jejich význam v hudbě a na základě toho přistupuje k hudebnímu dílu jako k logicky utvářenému celku	ano	ano	ano	ano	ano
Zařadí na základě individuálních schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti s dalšími skladbami	ano	ano	ano	ano	ano
Vyhledává souvislosti mezi hudbou a jinými druhy umění	ano	ano	ano	ano	ano

Z uvedené tabulky vyplývá, že na základě výše zmíněných aktivit s uplatněním klavíru v jednotlivých očekávaných výstupech lze klavír začlenit do mnoha činností, směřujících k očekávaným výstupům. Dle předpokladu se v dílčích očekávaných výstupech možnosti využití klavíru ve výuce HV rozšířily, byť se tohoto tématu přímo nedotkly. Z popisu jednotlivých činností bylo také možné vydedukovat nepřímou účast klavíru. Z tabulky je rovněž patrné, dle našeho názoru, které z uvedených činností je možné využít v daných očekávaných výstupech žáka.

3. Klavír ve výuce hudební výchovy

Jelikož z předchozích kapitol vyplývá, že se klavír a jeho uplatnění ve výuce HV přímo neobjevuje ani v jedné rovině školského dokumentu, je tudíž zapotřebí se blíže zaměřit na to, jakou roli může hrát v samotné výuce HV, například v hlubším seznamování žáků s hudbou. Tato kapitola se zabývá možnostmi využití klavíru ve výuce HV a uvádí konkrétní praktické příklady jeho využití, které nejen respektují současné učebnice HV, ale naplňují také obsah činností uvedených v RVP. Kapitola nadále pojednává o nezbytném vybavení učebny HV, jehož by měl být klavír součástí.

Předpokládáme, že klavír je v současné době využíván ve výuce HV na všech základních školách jako součást hudebního vzdělávání. Bohužel v současné době se někteří učitelé raději obrací k přehrávací technice (PC, hi-fi věž) spíše, než aby zajistili živý, nereprodukovaný přednes, čímž snižují emocionální vliv hudby. Děje se tak z důvodu, že někteří absolventi vysokých škol neovládají dobře hru na hudební nástroj (klavír) a na pedagogické fakultě absolvovali hru na nástroj v pouhých několika semestrech⁷¹. Při vyučování HV se proto tito absolventi hře na nástroj raději vyhýbají. Klavír přitom hraje důležitou roli při rozvíjení hudebního citění žáků i jejich hudebního nadání. „Dobrý nereprodukovaný hudební výkon na „klasický“ hudební nástroj má silný psychologický a estetický účinek, který nelze nahradit ani dokonalou technikou. Hudební nástroj při vyučování je nezbytný při osvojování písní a skladeb, při zajišťování hudebních činností žáků a v rozvoji jejich hudebnosti.“⁷² S pomocí klavíru tak mohou žáci lépe chápat poznatky nejen z hudební teorie, ale i základy nauky o harmonii. „Hudební nástroj umožňuje svým zrakovým a sluchovým názorem rychle pochopit výstavbu stupnic, výškově tonální vztahy, výškovou diferenciaci i změny barvy tónu v závislosti na jeho výšce.“⁷³ Poslech klavírních skladeb napomáhá žákům také snáze porozumět hudebním formám. Při pěveckých činnostech, jako je například rozezpívání, klavír upevňuje čistotu intonace žáků. Klavír má své uplatnění také při instrumentálních činnostech žáků, jelikož hra na hudební nástroje aktivizuje žáky a oživuje vyučování HV.⁷⁴

---

⁷¹ Jedná se o studenty, kteří vykonali přijímací zkoušku ze hry na jiný hudební nástroj, než klavír.

⁷² SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na druhém stupni základní školy*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 276.

⁷³ Tamtéž, s. 124.

⁷⁴ Tamtéž, s. 123–283.

3.1 Klavír jako součást vybavení učebny HV

Každá odborná učebna HV by měla být náležitě vybavena. **Součástí základního nástrojového vybavení by měl být především klavír**, který musí být pravidelně laděn a opravován. „*Zkušenosti ukazují, že klavír pro svou všestrannou funkci je nejvhodnějším nástrojem pro vyučování ve vyšších třídách základní školy.*“⁷⁵ Vedle řady předností má klavír také několik záporných vlastností. Jednou z nich jsou například vysoké pořizovací náklady. Ne každá škola má možnost vyčlenit finance na rozvoj učebny HV. Další nevýhodou klavíru je jeho vysoká hmotnost, která znemožňuje jeho snadnou manipulaci a přesun. Z těchto důvodů se stále hledá uspokojivá náhrada klavíru, která by měla být cenově dostupnější, přenosnější, a mít odpovídající ladění. Některé školy proto mohou disponovat keyboardy a tablety⁷⁶ s aplikací umožňující hru na klávesové nástroje alespoň ve zjednodušené podobě.

Hudební třída by měla splňovat základní požadavky, jako jsou dobré akustické poměry, vhodný a přenosný nábytek, estetický vzhled, technické vybavení, dostatečný prostor pro uskutečňování hudebních činností a prostory k uskladnění nástrojového inventáře a didaktických pomůcek. Třída hudební výchovy by měla být také řádně odhlučněna⁷⁷, aby se zamezilo šíření lidského hlasu a zvuku nesoucího se z reproduktorů či z hudebních nástrojů do ostatních tříd. Učebna by měla být vybavena plátnem pro dataprojektor, nástěnnou tabulí s notovou osnovou a magnetickou notovou tabulí, které by měly být umístěny před žáky. Mezi další technické vybavení by měl patřit kvalitní hudební přehrávač s reproduktory a počítač s internetovým připojením, který je možné připojit na dataprojektor či interaktivní tabuli, nebo jej propojit s reproduktory. Reproduktory by měly být umístěny na přední stěně učebny tak, aby reprodukováný zvuk proudil v rovině hlavy sedícího posluchače. Při využívání dataprojektoru je vhodné, aby bylo možné zatemnit okna. Třída by měla nadále obsahovat portréty hudebních skladatelů a hudebních nástrojů, nástěnku s hudebními aktivitami, zpěvníky, notový a poslechový materiál a odbornou hudební literaturu. Velkou výhodou hudební třídy mohou být variabilní lavice a koberec. Práce v kruhovém kolektivu napomáhá žákům při

---

⁷⁵ SEDLÁK, F., 1984, s. 276.

⁷⁶ Tablet je přenosný počítač s dotykovou obrazovkou obvykle ve velikosti formátu A5. Systém se ovládá dotyky prstů, kterými se také ovládá virtuální dotyková klávesnice, která se zobrazuje na displeji. Toto zařízení umožňuje například fotografování, prohlížení fotografií, přehrávání videí a hudby a prohlížení textových dokumentů. Díky operačnímu systému umístěnému v tabletu je možné provozovat různé aplikace. IT slovník. *Tablet* [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://it-slovník.cz/pojem/tablet>

⁷⁷ Například speciální rohože či pórovité desky.

hudebních aktivitách lépe vnímat a poslouchat své okolní spolužáky. Toto je však možné pouze s menší skupinou žáků ve třídě, jelikož při větším počtu dětí není vždy možné udržet v kruhu jejich pozornost.

K dalšímu nezbytnému vybavení hudební třídy patří zejména orffovské nástroje, které se mohou vhodně uplatnit ve hře rytmických i melodických doprovodů písní, v tvorbě hudebních etud i v dalších tvořivých úkolech. Ve výuce HV bývá často zejména v doprovodech písní využívána kytara⁷⁸. Dalším hudebním nástrojem může být například zobcová flétna, jež nachází své uplatnění při instrumentálních činnostech s účastí melodie. K hudebním nástrojům či ke zpěvu mohou být velmi užitečné také stojany na noty.^{79,80}

3.1.1 Druhy klavírů ve výuce HV

Při výuce HV je potřebné, aby měl každý učitel k dispozici buď klavír, nebo alespoň vhodnou alternativu tohoto nástroje. V současné době se vyskytuje několik podob klavírů. Jedná se zejména o „křídla“, jejichž struny jsou vedeny horizontálně, a o „pianina“, která mají vedení strun vertikální. „*Klavír (nejlépe krátké křídlo) musí být umístěn tak, aby učitel viděl při hře na všechny žáky.*“⁸¹ Toto umístění rovněž napomáhá k lepšímu udržení kázně ve třídě. Vzhledem k finanční situaci škol lze předpokládat, že se budeme častěji setkávat s elektronickými náhražkami klavíru – keyboardem a digitálním pianem. Tyto nástroje jsou sice cenově dostupnější, kvalitou se však zdaleka nemohou rovnat skutečným akustickým klavírům. Pro žáky je rozhodně poučňější setkat se při hodinách HV s nástrojem, který dokáže vytvořit tón pouze za pomoci kladívkové mechaniky a ostrunění – ne elektronicky. Žáci tak mohou lépe pochopit, jak dochází nejen k tvorbě tónu, ale jak vzniká pestrá škála alikvótních tónů. Elektronický nástroj má však i své přednosti. Jelikož zde nedochází k tvorbě tónu pomocí chvění strun⁸², jeho hmotnost je podstatně nižší a umožňuje tak učiteli poměrně snadnou manipulaci s tímto nástrojem. Při hře na elektronické nástroje je také možné zvolit jiný než klavírní rejstřík,

---

⁷⁸ Například španělská kytara. Pokud učitel HV umí hrát pouze na klavír, nemůže na akcích školy, jako je například Škola v přírodě, zastat místo kytaristy v doprovodu zpěvu písní u táborového ohně.

⁷⁹ BLAŽKOVÁ, Olga a Yvona LIŠKOVÁ. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe - náměty pro začínající učitele*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, s. 13–16. ISBN 978-80-7368-893-6.

⁸⁰ SEDLÁK, F., 1984, s. 123–283.

⁸¹ Tamtéž, s. 282.

⁸² Struny jsou u akustických klavírů upevněny v litinovém rámu, jenž je nejhmotnější složkou nástroje.

což činí tento nástroj pro žáky mnohem atraktivnějším. Žáci se tak mohou seznámit s barvou ostatních hudebních nástrojů⁸³.

Díky rozvoji nejmodernějších počítačových technologií se žáci při výuce mohou setkat také s další elektronickou pomůckou – tabletem⁸⁴. Jednou z nejzajímavějších aplikací pro tablet je aplikace s klaviaturou, která žákům nejen vizuálně napomáhá uvědomovat si vztahy mezi tóny na klaviatuře, ale mohou si také sami vyzkoušet, jak jednotlivé tóny zní. Tablet se tak stává nejjednodušší náhražkou klavíru při hodinách HV.

3.2 K možnostem využití klavíru ve výuce HV na 2. stupni základních škol⁸⁵

Při výuce HV nachází **klavír** široké uplatnění v mnoha oblastech. Jednou z nejzákladnějších složek výuky hudební výchovy je **pochopení hudební teorie**. Jelikož je notové písmo možné chápat jako cizí jazyk, je proto nezbytné, aby s ním byli žáci seznámeni. Mezi elementární znalosti žáků by tak měly patřit názvy not a pojmy, jako jsou notová osnova, pomlka, takt, posuvka a houslový a basový klíč. V této oblasti může klavír, zejména pak jeho klaviatura, napomoci žákům získat jasnější představu o souvislosti tónu a jeho grafického znázornění. Jestliže učitel HV přizve žáky ke klavíru, bude tak schopen lépe vysvětlit a popsat názvy not, opakující se oktávy, druhy stupnic, intervaly mezi jednotlivými tóny, celé tóny, půltóny a přirozené půltóny, jež jsou díky černým klávesám snadno viditelné na klaviatuře. Pouhým pohledem mohou žáci též snáze pochopit posuvky a enharmonické tóny.

Součástí hudební teorie je také nauka o harmonii, do jejíž kompetence spadají souzvučky, jejich stavba, úprava, spojení a použití v hudbě. Žáci na druhém stupni základních škol by měli být obeznámeni alespoň se základními pojmy. Patří sem především souzvuk, akord, hlavní harmonické funkce, kvintakordy a jejich obraty

---

⁸³ Varhany, cembalo, dechové nástroje, strunné nástroje, bicí nástroje, apod.

⁸⁴ Příkladem tabletu je například zařízení s názvem iPad od společnosti Apple. Operační systém zařízení umožňuje provozovat různé aplikace. IT slovník. *Tablet* [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://it-slovník.cz/pojem/tablet>

⁸⁵ Některé z možností využití klavíru při výuce HV jsou mým autorským dílem (Srov. podkapitoly 4.1.2, 4.1.4, 4.1.6, 4.1.8, jsou pro lepší přehlednost zvýrazněny tučně). Mým záměrem bylo v počáteční fázi upozornit na některé možnosti využití klavíru na základě mých vlastních zkušeností s klavírní hrou a následně si ověřit, zda k podobným způsobům využití klavíru dospěli i autoři všech aktuálních učebnic HV s doložkou MŠMT (Srov. kapitola č. 4 – Klavír v aktuálních učebnicích hudební výchovy).

a druhy a septakordy. Učitel by měl rovněž seznámit žáky s **akordickými značkami**, které se obvykle objevují ve zpěvnících, a vysvětlit jim jejich princip. Jelikož stavba klavíru umožňuje klavírně zdatnému učiteli **ovládat akordickou hru**, může se učitel při výkladu akordických značek opět obrátit na klavír jakožto na svou oporu. Žáci tak mohou rozdíly v jednotlivých souzvucích, hlavních harmonických funkcích a v obrazech akordů nejen slyšet, ale hlavně vidět, což napomáhá k jejich lepší představivosti a ke snadnějšímu pochopení učiva. Střídání akordů v doprovodu písní a sluchová analýza jejich mollového a durového tónorodu vedou k rozvoji harmonického cítění žáků. Analýza souzvuků a akordů může být v hodinách HV součástí **poslechových poznávacích cvičení**. Učitel například zahraje nejdříve první tón a poté druhý tón na klavír a žáci mají za úkol podle sluchu poznat, je-li druhý tón vyšší nebo nižší oproti předchozímu tónu. Citlivost hudebního sluchu lze nadále rozvíjet tak, že učitel zahraje na klavír souzvuk dvou tónů a žáci mají uhodnout, kolik tónů se v souzvuku objevilo, popřípadě se pokusit zazpívat vrchní a spodní tón ve střední poloze. Učitel HV může využít také další sluchová cvičení, kde přehraje na klavír tón v pěveckém rozsahu žáků a jejich úkolem je tón zopakovat. Toto cvičení může být obměněno tak, že učitel zahraje tón mimo pěvecký rozsah žáků, kteří jsou nuceni si tón převést do své zpěvní polohy.

V rámci HV se žáci seznamují s různými principy, ze kterých se skládá hudba. Po absolvování druhého stupně základní školy by mezi vědomosti každého žáka měly patřit základní hudební formy, se kterými se může v běžném poslechu hudby setkat. Patří sem především malá písňová forma, která může mít vokální i instrumentální podobu. Do této oblasti lze zahrnout jak lidové, tak umělé písně české i zahraniční. České lidové písně jsou obvykle tvořeny logickou výstavbou předvětí a závětí, což lze velmi snadno vysvětlit a předvést žákům na klavíru. Je důležité, aby si žáci uvědomili opakování stejných částí ve skladbě a vkládání částí odlišných, k čemuž rovněž slouží klavír, který tak přináší lepší sluchovou představu. Do hudebních forem nadále spadají: sonátová forma, symfonie, symfonická báseň, variace, rondo, koncert, kantáta, oratorium a jevištní formy. Je potřeba se zaměřit také na polyfonní skladby jako jsou kánon a fuga. Představení všech těchto forem může učitel provést opět prostřednictvím interpretace celých klavírních skladeb či jejich úryvků (například zahrát téma fugy, poté jej pěvecky zopakovat před následným poslechem).

Zpěv a hlasový výcvik se staly již od minulého století prvotními elementy nynější HV. Obsah tohoto předmětu byl nejprve čistě vokální, až postupem času se rozvojem hudební pedagogiky rozšířil o hudební nauku, intonaci, poslech hudby, hudební nástroje,

improvizaci a hudebně pohybovou výchovu. Zpěv v hodinách HV si i v současné době drží své dominantní postavení, jelikož jeho prostřednictvím dochází u žáků k upevnění tonálního a harmonického cítění a rozšíření hlasového rozsahu.⁸⁶ Zpěv písní má také funkci žáky lépe aktivizovat při výuce HV. Předtím, než učitel přistoupí k nácviu písní, je důležité, aby žáci měli neustále na paměti správný postoj (popřípadě posed) při zpěvu a pravidla hlasové hygieny. Poté je vhodné žáky řádně rozezpívat pomocí **různých pěveckých cvičení**, k nimž je obvykle **příhodné využít klavír**. Při zpěvu písní poté klavír napomáhá žákům udržet se v dané tónině pouze za předpokladu, že učitel zastane klavírní doprovod. Jelikož je od 19. století v České republice velmi oblíbená a rozšířená činnost pěveckých sborů, v současné době i některé základní školy tuto aktivitu podporují. Zde zastává dominantní postavení obvykle učitel HV, který vede zkoušky **sboru**, rozezpívává žáky za pomoci klavíru a sám **žáky na klavír doprovází**.

V poslední době se pořádá čím dál více **hudebních soutěží**, kterých se mohou účastnit také žáci základních škol. Pro účast na některých z těchto soutěží není zapotřebí navštěvovat základní uměleckou školu. Kromě instrumentálních oborů se na soutěžích objevuje také obor zpěv. Učitel HV na základní škole může některého svého žáka na tuto soutěž nejen připravit, ale posléze jej zde i **doprovodit na klavír**. Jednou z těchto soutěží, které se konají každý rok, je například celostátní soutěž v sólovém zpěvu pro děti a mládež od 6 do 15 let – Karlovarský skřivánek⁸⁷.

Při instrumentálních činnostech, jako je **tvorba doprovodů, rytmických vzorců či instrumentální improvizace** na Orffovy nástroje, může být klavír zahrnut do **kolektivní hry**. „*Hra na hudební nástroje je specifickou hudební aktivitou, rozvíjející hudební vnímání, zvláště pak smysl pro tónovou barvu. Rozšiřuje poznání tónového prostoru v oblastech vysokých a nízkých tónů, které jsou již mimo pěveckou polohu dítěte.*“⁸⁸ Instrumentální hra obohacuje žáka o hudební představy a prožitky a je tak předstupněm vnímání instrumentální hudby. Při improvizaci hudebních motivů či témat pomáhá nástrojová hra lépe proniknout do výstavby melodického útvaru. Žák tak může pociťovat radost z vlastního tvoření, což zvyšuje jeho motivaci a zájem o hudbu.

---

⁸⁶ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, s. 12.

⁸⁷ Soutěž probíhá nejprve v základních prvních kolech, která se pořádají v domech dětí a mládeže, na základních či základních uměleckých školách. Organizace je obvykle ponechána na odpovědnosti pedagoga či ředitele instituce. Účastníci mohou nadále postoupit do krajských a regionálních kol, která představují další stanici na cestě do celostátního finále, jež probíhá v Karlových Varech. Mezi jednu z podmínek této soutěže patří zpěv s doprovodem jednoho či více hudebních nástrojů. Karlovarský skřivánek: Ke stažení. *Propozice celostátního kola 2015* [online]. [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/Propozice_skrivanek_2015-opr_cerven.pdf

⁸⁸ SEDLÁK, F., 1984, s. 123.

Klavírní složku obvykle zastane sám učitel. Pokud má však některý z žáků dostatek zkušeností s klavírní interpretací (např. navštěvuje Základní uměleckou školu, soukromé hodiny či je v klavírní hře samoukem), je lepší, aby mu učitel místo u klavíru přenechal. Žáci tak dohromady vytvoří jakýsi „třídní orchestr“. Stmeluje se tím kolektiv a zároveň se rozvíjí improvizční schopnosti. Při souborové hře mohou žáci uplatnit také hudební tvořivost, jejímž prostřednictvím u žáků dochází k rozvoji seberealizace. Hraním na hudební nástroje vyjadřují své pocity a hudební myšlenky. Aktivní „muzicírování“ žáků může velmi zvýšit jejich hudební úroveň a může být předstupněm budoucího studia hudebního nástroje na základní umělecké škole a konzervatoři. *„Zkušenosti ukazují, že děti, které hrály v raném věku na dětský hudební nástroj, osvojují si techniku klasického nástroje snadněji. Dovedou se soustředit, rozdělit pozornost, kontrolovat svůj výkon a mají základní nástrojové zkušenosti. Jejich svalstvo je uvolněnější, mají vytvořené základy koordinace pohybů.“*⁸⁹ Pokud škola nedisponuje melodickými nástroji z Orffova instrumentáře, jako jsou zvonkohry, metalofony a xylofony, je možné je nahradit elektronickou podobou klavíru – keyboardem. *„Ne všechny školy mají potřebné orffovské nástroje a jejich ceny dnes nejsou právě levné. Naproti tomu keyboard (klávesy) se najdou na každé škole a nejsou tak drahé. Mají oproti orffovským nástrojům, které se příliš nehodí k našemu folkloru, mnohem větší výběr barev tónů a pro starší děti jsou mnohem atraktivnější, přičemž hra na ně je stejně snadná.“*⁹⁰

V pojednání o hudební historii či při výkladu o hudebních nástrojích by měl učitel žákům přiblížit samotný vývoj tohoto nástroje od historie až po jeho dnešní podobu⁹¹. Učitel by měl žákům nejen objasnit, do jaké **nástrojové kategorie klavír patří**, ale také jaká je jeho stavba, včetně toho, jak mechanika klavíru ovlivňuje hru na něj. Učitel by měl být schopen otevřít klavír natolik, aby bylo možné nahlédnout do vnitřního mechanismu, což může být pro žáky velmi zajímavé⁹². V neposlední řadě může učitel žákům objasnit, v jakých hudebních tělesech je klavír obligátní a **kde se vyskytuje** ojedinele.

---

⁸⁹ SEDLÁK, F., 1984, s. 126.

⁹⁰ DANIEL, L., 2010, s. 68.

⁹¹ Viz kapitola č. 1.1 Klavír jako součást hudební historie.

⁹² U klavíru, kde jsou struny vedeny horizontálně („křídlo“), stačí otevřít horní desku, vyjmout notový pult a klávesový kryt, zatímco u klavíru, jehož struny jsou vedeny vertikálně („piano“), je zapotřebí odejmout klávesový kryt a horní i dolní dřevěnou desku. Tím se odkryje výhled na poměrně složitou klavírní mechaniku, struny a pedálový systém. Učitel může pokládat studentům nejrůznější otázky spojené s tím, jak nástroj funguje, například jak dochází k vytvoření tónu a k čemu slouží pedály.

4. Klavír v aktuálních učebnicích hudební výchovy

Při vyučování hudební výchovy se žáci často setkávají s výukovými materiály, které je provázejí jednotlivými etapami vzdělávání. V první řadě se jedná o učebnice, které žákům poskytují nejen teoretický podklad, ale obsahují také vybrané aktivity a písně, které korespondují s jednotlivými tématy v učebnici. „*Učebnice je nesporně významným prostředkem organizace a řízení vyučovacího procesu. Konkretizuje se v ní obsah učebního předmětu, v případě hudební výchovy též systém poznatků, dovedností a návyků, které si má žák osvojit.*“⁹³ Žáci nadále využívají při výuce HV různé zpěvníky, které obsahují lidové a umělé písně. V současné době se výuka hudební výchovy na druhém stupni základních škol realizuje především prostřednictvím řady učebnic⁹⁴, jejichž autorem je Alexandros Charalambidis⁹⁵ a kolektiv autorů. Ve výuce HV na základních školách se bude pravděpodobně postupně uplatňovat také vícedílný set interaktivních učebnic HV, jejichž autory jsou Jakub Šedivý⁹⁶ a Lucie Rohlíková⁹⁷. Z této řady však zatím vyšla pouze Hudební výchova pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií.

---

⁹³ JINDROVÁ, Jana. Učebnice hudební výchovy z hlediska jejich frekventovanosti v naší současné základní všeobecně vzdělávací škole. In: FROLÍK, J., M. NOVÁKOVÁ a M. SLAVÍKOVÁ. Sborník Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni: hudební kultura. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997, s. 16. ISBN 8070432144.

⁹⁴ Dle schvalovací doložky MŠMT z října roku 2014 vyplývá schválení učebnic HV pro 2. ročník od A. Charalambidise a kolektivu autorů a dvojice autorů J. Šedivý a L. Rohlíková. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Schvalovací doložky učebnic* [online]. [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

⁹⁵ PhDr. Alexandros Charalambidis vystudoval obor učitelství ruského jazyka a hudební výchovy pro 5. – 12. stupeň na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po ukončení studia se věnoval pedagogické činnosti, vedl také semináře zaměřené na problematiku vzdělání a využití učebnic ve výuce. Je hlavním autorem řady učebnic hudební výchovy pro žáky druhého stupně základních škol a víceletých gymnázií. Československá bibliografická databáze. *Alexandros Charalambidis* [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.cbdb.cz/autor-26615-alexandros-charalambidis>.

⁹⁶ Mgr. Jakub Šedivý je bývalý student Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, kde vystudoval obor Hudební výchova a Český jazyk pro střední školy. V současné době působí jako učitel hudební výchovy na Církevním gymnáziu v Plzni. Od roku 2008 usiloval u nakladatelství Fraus o vznik sady učebnic HV, což se mu v roce 2012 podařilo. Informace získané na základě e-mailové komunikace s autorem ze dne 11. března 2015.

⁹⁷ PhDr. Lucie Rohlíková, Ph.D. vystudovala obor Hudební výchova a Francouzský jazyk na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni a doktorské studium v oboru Pedagogika na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době působí jako akademický pracovník na katedře výpočetní a didaktické techniky a zastává funkci proděkanky pro celoživotní vzdělávání a rozvoj fakulty na Fakultě pedagogické na Západočeské univerzitě v Plzni. V roli mentorky a konzultantky pro využití technologií ve vzdělávání spolupracuje s řadou škol a vzdělávacích institucí. Dlouhodobě se věnuje distančnímu vzdělávání a e-learningu, od roku 2011 vede školení v oblasti metodiky využití mobilních technologií ve vzdělávání. Je autorkou a spoluautorkou řady e-learningových kurzů a několika publikací: *Vyučovací metody na vysoké škole* (2013), interaktivní učebnice *Hudební výchova pro 6. a 7. ročník základních škol a víceletých gymnázií* (2014), *Učíme se s tabletem* (duben 2015). Informace získané na základě e-mailové komunikace s autorkou ze dne 17. března 2015.

V této kapitole budeme sledovat, zda a do jaké míry je téma klavíru a jeho využití přítomno v jednotlivých kapitolách zmíněných učebnic. Následující podkapitoly přinášejí podrobnější pohled na jednotlivé díly učebnic HV a jejich metodické příručky s cílem vyhledat a konstatovat míru uplatnění klavíru v rámci jednotlivých hudebních témat i hudebních činností. Jednotlivé podkapitoly jsou uzavřeny přehlednými shrnujícími tabulkami s údaji o využití klavíru v rámci jednotlivých témat HV. K některým tématům uvedeným v učebnicích HV předkládáme též vlastní doplňující nápady na využití klavíru v hodinách HV.

Při hodnocení učebnic HV a metodických příruček A. Charalambidise a kol. vycházíme z několika vlastních předpokladů, v jakých kontextech se klavír v učebnicích a metodických příručkách může uplatňovat:

- a) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem,
- b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami,
- c) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků),
- d) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír),
- e) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru),
- f) v kontextu s instrumentálními činnostmi,
- g) v kontextu s výkladem o partituře.

4.1 Sada učebnic HV pro 6. – 9. ročník, Alexandros Charalambidis a kol.

Požadavky, podmínky a potřeby současné výuky HV na základních školách jsou velmi specifické. Z tohoto důvodu se autorský tým učebnic snažil vytvořit takový soubor učebnic hudební výchovy pro druhý stupeň základních škol, který by těmto požadavkům odpovídal. „*Při tvorbě učebnic autoři vycházeli z požadavků učebních osnov hudební výchovy ve vzdělávacím programu Základní škola. Navíc se snažili obsahově navázat na obdobný soubor učebnic hudební výchovy pro první stupeň. Ne vždy se to možná podařilo, nicméně o dobré snaze hovoří i fakt, že jeden ze spoluautorů našich učebnic patří zároveň do autorské dvojice, která připravovala řadu učebnic pro první stupeň.*“⁹⁸

---

⁹⁸ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 122. ISBN 80-723-5052-8.

Učebnice jsou koncipovány tak, aby se žáci v jednotlivých ročnících postupně seznamovali s hudební historií, harmonií, teorií a s hudebními formami. V učebnicích pro 6. a 7. ročník žáci poznávají nejdůležitější hudební formy, jako jsou například koncert, variace, fuga, píseň a písňová forma. Učebnice jim mají nadále poskytnout teoretický základ ohledně stavby a vývoje stupnic, zejména moll harmonické a melodické. Žáci se mají seznámit s notami, tóny, intervaly, akordy a hudebně výrazovými prostředky hudby. Učebnice žákům přinášejí také problematiku taktování a dirigování. V 6. a 7. ročníku se žáci mají seznámit také s reprodukcí technikou a riziky, jež může hudba pro člověka představovat.

Učebnice pro 8. a 9. ročník se zaměřují na vývoj umělé a neumělé české a zahraniční hudby v jednotlivých historických obdobích až po současnost. „Autoři zvolili pro tyto dvě učebnice zcela nový přístup: hudební výchovu v 8. ročníku zaměřili na vývoj hudby světové se vším, co do hudební výchovy patří (teorie, poslech, zpěv), kdežto v 9. ročníku se soustředili na hudbu ryze českou (samozřejmě se zřetelem na dění v okolním světě).“⁹⁹ Učebnice také pokračují v poznacích o hudebních jevech, jako jsou akord, harmonie a rytmus. V rámci jednotlivých témat mají žáci uplatnit vědomosti z nižších ročníků.

Každá učebnice obsahuje hudební ukázky, jak ve formě notového zápisu, tak i v podobě audionahrávek, na přílohovém kompaktním disku¹⁰⁰. Ukázky v notovém zápisu mají sloužit pro rozbor a prezentaci hudebních děl s využitím hudebního nástroje a k odlehčení náročných teoretických kapitol. Písně tvoří nejen součást jednotlivých kapitol, ale jsou řazeny také do samostatných mini kapitol, které autoři nazvali tzv. *Zpěvácká intermezza*. Přílohový kompaktní disk má učitelé a žákům poskytnout především náměty k poslechu a inspiraci k výběru dalšího hudebního materiálu. Kapitoly jsou ve všech učebnicích koncipované jako uzavřené celky s řazením, doporučeným autory. Jsou sestavené tak, aby se veškeré činnosti žáků, jako jsou zpěv, poslech a přijímání teoretických poznatků, střídaly, avšak samotná realizace záleží na domluvě mezi učitelem a žáky. Ve všech učebnicích se objevují kapitoly, v jejichž závěru

---

⁹⁹ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 122. ISBN 80-723-5052-8.

¹⁰⁰ Přílohový poslechový materiál ke všem učebnicím HV A. Charalambidise a kol. nadále porovnáváme s poslechovým materiálem k učebnici HV pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií dvojice autorů J. Šedivý a L. Rohlíková v kapitole 4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.

nalezneme tzv. *Náměty na činnost*. Podstatnou těchto námětů je podnítit žáky i učitele k aktivitám spojeným s obsahem dané kapitoly.¹⁰¹

4.1.1 Učebnice HV pro 6. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis a kol.¹⁰²

Učebnice HV pro 6. ročník představuje první díl ze souboru učebnic pro druhý stupeň základních škol. K učebnici též náleží metodická příručka pro učitele. Náplň příručky tvoří nejen náměty na aktivity, nýbrž jednotlivé kroky, jak má učitel postupovat při nácvičení písní, jak strukturovat hodinu a jaké využít doprovodné nástroje. Hlavní náplní učebnice je píseň. Najdeme zde především její vokální a instrumentální podobu a vysvětlení pojmu písňová forma. Vedle písňové formy se učebnice zabývá také variacemi a jevištními formami. Publikace nadále pojednává o elementární hudební teorii, zejména o intervalech, stupnicích a akordech. Žáci se mají rovněž seznámit s hudbou ve spojení s jinými druhy umění. Teoretické učivo je v rámci 19 kapitol¹⁰³ rozšířeno již zmíněnými písněmi. Učebnice pro 6. ročník konkrétně obsahuje 42 lidových a umělých písní v notovém zápisu a 37 poslechových skladeb¹⁰⁴ předních hudebních skladatelů napříč všemi hudebními směry¹⁰⁵.

První kapitola učebnice s názvem *Zpíváme v lidovém dvojhlasu*¹⁰⁶ je zaměřena především na českou a moravskou lidovou píseň a žáci se seznamují s její vokální a instrumentální podobou. Jelikož je součástí lidových písní také lidový dvojhlas, který zdobí samotnou píseň a dělá ji zajímavější, žáci se v tomto kontextu učí intervaly – malou a velkou tercii, a později také velkou sextu. K procvičování těchto intervalů mají posloužit tři lidové písně české a moravské.

Následující kapitola nese název *Jak „funguje“ hudba (hudební výrazové prostředky)*¹⁰⁷. Zabývá se melodií, rytmem, harmonií, dynamikou a barvou. V rámci

¹⁰¹ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1998, s. 122–123.

¹⁰² CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 126 s. ISBN 80-723-5052-8.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 60 s. ISBN 80-723-5114-1.

¹⁰³ Kapitoly jsou číslovány včetně *Zpěváckých intermezz*.

¹⁰⁴ Přílohový poslechový materiál k této učebnici HV nadále porovnáváme s poslechovými materiály ostatních učebnic HV v kapitole 4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.

¹⁰⁵ Hudba klasicismu, romantismu a hudba 20. století.

¹⁰⁶ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1998, s. 9–15.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 16–25.

hudební barvy se žáci seznamují s pojmy kontrast a gradace. K přiblížení většiny výrazových prostředků jsou uvedeny příklady písní lidových a umělých, notové ukázky a hudební nahrávky. Námětem na činnost v této kapitole je vyzkoušení si principu gradace ve třídě, kde učitel v roli dirigenta rozdává žákům Orffovy nástroje, bude udávat nástupy jednotlivých nástrojů a určovat dynamiku.

Třetí kapitola s názvem *Když se sejdou housle s basou (hudební nástroje v lidové hudbě)*¹⁰⁸ pojednává o lidové hudbě západní a východní oblasti České republiky. Západní oblast se více specializuje na instrumentální hudbu a objevují se zde dudácké kapely, kdežto východní moravská oblast je známá díky cimbálové muzice.

Nadcházející kapitola, jejíž název je *Křížek, bé či odrážka není žádná překážka*¹⁰⁹ hovoří v rámci hudební nauky o pojmech, jako jsou základní tóny, odvozené tóny, křížky, béčka a odrážky. Kapitola je opět doplněna lidovou písní, ve které se zmíněné pojmy vyskytují.

První *Zpěvácké intermezzo: Barvy*¹¹⁰ se nachází v páté kapitole a obsahuje lidové a umělé písně. Následující šestá kapitola s názvem *Hrajeme a zpíváme ve dvou, třech, čtyřech...*¹¹¹ pokračuje výkladem o různých pěveckých či instrumentálních uskupeních dle počtu hráčů. Při výkladu o sólistovi a duu (duetu) autoři nabádají žáky k instrumentálním a pěveckým činnostem, přičemž jeden z žáků má představovat instrumentalistu a druhý pěveckého sólistu.

Sedmá kapitola s názvem *Stupnice moll melodická*¹¹² se vedle této stupnice zabývá také celými tóny a půltóny. Žáci si prostřednictvím této kapitoly mají nejen zopakovat vědomosti o stupnicích, ale také upevnit nové znalosti ohledně mollové melodické stupnice.

Následující kapitola s názvem *Co je to partitura aneb všechny nástroje v jedné knížce*¹¹³, která má seznámit žáky s orchestrální a sborovou partiturou, je vystřídána kapitolou s názvem *Když se něco obměňuje, může to být variace*¹¹⁴, jež hovoří o výkladu hudební formy. Žáci jsou vyzváni, aby se pokusili na jednoduchou píseň vymyslet variace a realizovat je prostřednictvím Orffových nástrojů či zpěvu.

---

¹⁰⁸ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1998, s. 26–32.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 33–38.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 39–42.

¹¹¹ Tamtéž, s. 43–46.

¹¹² Tamtéž, s. 47–50.

¹¹³ Tamtéž, s. 51–56.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 57–59.

Další *Zpěvácké intermezzo: Vánoce*¹¹⁵ se objevuje v desáté kapitole a je zaměřeno na zpěv koled. Jedenáctá kapitola nesoucí název *Akord, terciová stavba akordu*¹¹⁶ se opět navrácí k hudební teorii. Žáci se mají seznámit s druhy a obraty kvintakordů a také se septakordem. V této kapitole o akordech se autoři soustřeďují především na jejich stavbu, zejména na dílčí intervaly, které jsou v nich obsaženy.

Dvanáctá kapitola s názvem *Píseň a její hudební forma. Proměny písně ve staletích*¹¹⁷ se zabývá písňovou formou. Autoři se snaží žákům přiblížit pojmy, jako jsou předvětí, závětí a perioda. Dále se zaměřují také na další podoby této formy – písňovou formu malou, velkou, dvoudílnou a třídílnou. Kapitola nadále líčí proměnu písně napříč všemi staletími a zmiňuje předního autora písní, kterým byl Franz Schubert¹¹⁸. V návaznosti na tohoto skladatele se autoři v kapitole zmiňují o dalších typech písní – písní prokomponované a písní strofické. Závěr kapitoly je tvořen lidovými a umělými písněmi.

Nadcházející dvě kapitoly se nazývají *Hudba na jevišti (opera, opereta, muzikál, hudební revue)*¹¹⁹ a *Ta naše opera česká (Mysliveček, Dvořák, Národní divadlo)*¹²⁰. Zabývají se jevištními formami a jejich předními skladateli, a to jak zahraničními, tak i českými. Následuje již třetí *Zpěvácké intermezzo: Přátelé*¹²¹, tentokrát s umělými písněmi.

Závěrečné kapitoly s názvy *Hudba a tanec (balet, výrazový tanec)*¹²², *Hudba a slovo (melodram, scénická hudba)*¹²³ a *Hudba kam se podíváš*¹²⁴ hovoří o hudbě a jejím propojení s jinými druhy umění. U jednotlivých témat jsou opět uvedeny přední skladatelské osobnosti. Učebnice je zakončena poslední pěveckou částí *Zpěvácké intermezzo: Nakonec*¹²⁵, jejíž součástí jsou umělé písně.

---

¹¹⁵ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1998, s. 60–63.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 64–69.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 70–83.

¹¹⁸ Franz Schubert (1797 – 1828) – rakouský skladatel, proslul díky svým písním, kterých zkomponoval přes 600. SMOLKA, J., 1983, s. 580.

¹¹⁹ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1998, s. 84–91.

¹²⁰ Tamtéž, s. 92–99.

¹²¹ Tamtéž, s. 100–103.

¹²² Tamtéž, s. 104–108.

¹²³ Tamtéž, s. 109–113.

¹²⁴ Tamtéž, s. 114–116.

¹²⁵ Tamtéž, s. 117–121.

4.1.2 Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 6. ročník a v metodické příručce¹²⁶

Přímých odkazů na využití klavíru ve výuce v učebnici pro šestý ročník mnoho nenajdeme. Autoři tento hudební nástroj v učebnici nezmiňují ani jako vhodný nástroj pro doprovod lidových a umělých písní, které jsou uvedeny v jednotlivých kapitolách. Lze se domnívat, že jeho využití (popřípadě použití jiného melodického nástroje) automaticky předpokládají a již jej zvláště nezmiňují k jednotlivým činnostem. Metodická příručka hovoří o klavíru a jeho podobách v kontextu s vybaveností učebny HV takto: „klavír (*pianino, el. piano, např. Yamaha YPP 35*), *keyboard(y)* (*např. Yamaha PSR 78 – děti, Yamaha PSR 330 – vyučující*).“¹²⁷ Oproti učebnici, metodická příručka doporučuje tento hudební nástroj velmi často při doprovodech všech druhů písní¹²⁸. Některé z těchto doprovodů jsou v příručce buď uvedeny v notovém záznamu, nebo je autoři opatřili funkčními kytarovými značkami. Učitel je též vyzýván ke klavírnímu doprovodu ve formě kadence. „*Píseň doprovodíme podle originálního klavírního doprovodu (lze využít např. schopného žáka hrajícího na klavír)*.“¹²⁹

Dle našeho názoru by bylo také možné nástroj uplatnit zejména **při doprovodu písní** ze západní a východní oblasti České republiky. Chodskou oblast lze například hudebně žákům více přiblížit **použitím dudácké kvinty** v písni *Žádnýj neví, co sou Domažlice*.

Při výkladu **hudební teorie, zejména teorie o celých tónech, půltónech, intervalech, akordech a stupnicích**, se autoři rovněž nezmiňují o využití klavíru v učebnici, nýbrž v metodické příručce. „*Na klávesách klavíru však vidíme přímo stavbu akordu. Děti si mohou nejen sluchem, ale i zrakem ověřit, jak vypadá disonance a konsonance. Můžeme ukázat rozdíl mezi širokou a úzkou harmonií. K durovému kvintakordu přidáváme další tóny (sextu, velkou a malou sekundu, septimy) a hovoříme o tom, jak akordy zabarvují. Děti nemusejí znát názvy těchto akordů, ale měly by cítit jejich charakter. Ukážeme i akordický rozklad.*“¹³⁰ **Klavír zde může sehrát velmi**

¹²⁶ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 126 s. ISBN 80-723-5052-8.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 60 s. ISBN 80-723-5114-1.

¹²⁷ CHARALAMBIDIS, A., MATOŠKA, D. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*, 2000, s. 7.

¹²⁸ Tamtéž, s. 10, 11, 26, 34, 36, 58.

¹²⁹ Tamtéž, s. 22.

¹³⁰ Tamtéž, s. 14.

podstatnou roli při vizuální a sluchové představivosti a názornosti. Vysvětlením **intervalů a akordů na klaviatuře** si žáci mohou lépe uvědomovat vztahy a odlišnosti mezi jednotlivými akordy. Na základě aktivního poslechu se žáci mohou postupně naučit sluchově analyzovat některé z akordů. Také pojmy, jako jsou **základní tóny, odvozené tóny, křížky, béčka a odrážky, přímo vybízejí k jejich představení na klaviatuře**. Při výkladu o výrazových prostředcích může klavírně zdatný učitel **jednotlivé prostředky znázornit na klaviatuře hrou úryvků děl známých autorů**.

Učebnice se také snaží aktivizovat žáky ke zpěvu písní, avšak autoři se již nezmiňují o roli **rozezpívání či o různých intonačních cvičeních, které je možné praktikovat s účastí klavíru**. V učebnici autoři často vybízejí žáky k instrumentálním činnostem, avšak bez poukázání na možnost využití klavíru. **Klavír lze však zapojit do veškerých instrumentálních činností**. Také pěvecký výstup žáka před třídou je možné **podpořit klavírním doprovodem**. V učivu, které se zabývá **partiturou**, se autoři nezmiňují o využití klavíru ani v učebnici, ani v metodické příručce. Právě toto téma však může být pro žáky více srozumitelné, bude-li se v učebnici vyskytovat **orchestrální part s klavírním sólem**¹³¹.

Ani při výkladu hudebních forem se autoři nezmínili o zapojení klavíru do této problematiky. Při vysvětlení například písňové formy, **může klavír učiteli posloužit k demonstraci předvětí a závětí**. Žáci tak snáze porozumí **principu otázky a odpovědi** ve skladbě. Při vysvětlování variací je rovněž vhodné využít klavír, jelikož umožňuje velmi snadnou obměnu témat. Jevištní formy je vhodné žákům představit prostřednictvím známého úryvku z árie **zahraného na klavír**, popřípadě jej s žáky přímo secvičit¹³².

Zmínka o **klavíru jako o hudebním nástroji** se v učebnici objevila pouze při **výkladu o nástrojových uskupeních**. „*Tři účinkující – to je trio. Tercet (terceto) je název skladby pro tři účinkující. Hudebníci hrají v uskupeních o stálém obsazení (smyčcové trio – tři smyčcové nástroje, dechové trio – tři dechové nástroje) či ustáleném názvu (klavírní trio, což je seskupení tří nástrojů – houslí, klavíru a violoncella)*. Jako

---

¹³¹ Klavírní part může být nejdříve interpretován učitelem na klavír, zatímco žáci budou partituru sledovat. Následně může skladba zaznít v původním znění například na kompaktním disku. Metodická příručka v této souvislosti nabádá učitele, aby se s žáky na základě poslechu z přiloženého kompaktního disku pokusil na tabuli graficky znázornit tříhlasý dětský sbor s doprovodem klavíru.

¹³² Například duet Mařenky a Vaška z opery *Prodaná nevěsta* od Bedřicha Smetany v transpozici do nižší polohy, vhodné pro zpěv dětí.

ukázku vám nabízíme tercet od Antonína Dvořáka.“¹³³ Metodická příručka o klavíru, jakožto o hudebním nástroji, nehovoří vůbec.

Závěrečnou součástí této kapitoly i kapitol následujících¹³⁴, jsou přehledné tabulky¹³⁵, jež uvádí na jedné straně námi stanovené předpoklady o možném výskytu využití klavíru v učebnicích a metodických příručkách HV A. Charalambidis a kol. a na straně druhé údaje o jeho skutečném využití ve všech těchto učebnicích a metodických příručkách. Pod tabulkami jsou umístěna stručná hodnocení.

---

¹³³ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1998, s. 45.

¹³⁴ Kapitoly č. 4.1.4, 4.1.6, 4.1.8, 4.2.2.

¹³⁵ Tabulky č. 3, 4, 5, 6, 7.

Tabulka 3 – Klavír v učebnici HV pro 6. ročník a její příslušné metodické příručky

Předpoklady využití klavíru v učebnici HV pro 6. ročník a její příslušné metodické příručky:	Využití klavíru v učebnici HV pro 6. ročník a její příslušné metodické příručky v kontextu s předpoklady	
	Učebnice HV pro 6. ročník	Metodická příručka HV pro 6. ročník
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)	ne	ano
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami	ne	ne
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem	ne	ano
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi	ne	ne
e) v kontextu s výkladem o partituře	ano	ne
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)	ne	ne
g) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)	ne	ne

Souhrnně lze konstatovat, že v kontextu s úvodními předpoklady se klavír objevil v učebnici pro šestý ročník HV a metodické příručky pro učitele pouze ve třech kategoriích (viz tabulka). Autoři se jej snažili využít částečně při výkladu hudební teorie. Větší roli hrál při doprovodu písní v metodické příručce než v učebnici. Naopak užití klavíru nebylo uvedeno v kontextu s rozezpíváním, s instrumentálními činnostmi a výkladem o partituře. Autoři učebnice a metodické příručky také vůbec nevedli využití klavíru při výkladu hudebních forem, kde je vhodná demonstrace ukázek právě na klavír. Klavír jako hudební nástroj z pohledu historie a současnosti se rovněž neobjevil ani v jedné z publikací, pouze při výkladu o nástrojových uskupeních.

4.1.3 Učebnice HV pro 7. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis a kol.¹³⁶

Cílem druhé učebnice a její metodické příručky je seznámit žáky s další hudební teorií (harmonická mollová stupnice) a hudebními formami, jako jsou kánon, fuga, sonáta a symfonie. Metodická příručka opět obsahuje náměty na aktivity, jednotlivé postupy pro práci s písněmi a doporučení, jak strukturovat hodinu a jaké využít doprovodné nástroje. Žáci se také mají detailněji seznámit s lidovou písní, především s jejími různými podobami u nás i ve světě, a zopakovat si poznatky o písních, které získali v předchozím ročníku. Učebnice žákům poskytuje další náhled do jevištních forem a žáci se v tomto kontextu seznamují s muzikálem. Obecně lze tedy říci, že učebnice v jistých směrech tematicky navazuje na předchozí díl, ale zabývá se též tématy novými. Mezi ně lze například zahrnout kapitoly věnované taktování, hlasové hygieně a vývoji zvukové techniky. Vedle kapitol zaměřených zcela na hudbu je v učebnici zařazena také kapitola pojednávající o lidských nešvarech spojených s hudbou¹³⁷. Jedná se zejména o problémy, které vznikají v souvislosti s drogami, agresí a alkoholem.

Učebnici tvoří 18 kapitol, které jsou proloženy 61 písněmi (ať lidovými či umělými) v notovém zápisu. K učebnici opět náleží kompaktní disk¹³⁸, jenž obsahuje 29 poslechových skladeb řazených žánrově od baroka po romantismus a populární hudbu.

První kapitola s názvem *Putování za lidovou písní (a nejen naši)*¹³⁹ provází žáky všemi druhy lidových písní u nás, jako je například česká a moravská hudba. Seznamují se také s dalšími podobami lidových písní, jako jsou koledy. Kapitola poskytuje také náhled do etnické hudby, a to nejen do židovské a slovenské, ale také do černošské hudby. Jelikož jsou černošské lidové písně úzce spjaty s křesťanstvím, žáci se mají možnost seznámit s pracovními písněmi a spirituály.

---

¹³⁶ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 152 s. ISBN 80-723-5048-X.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 61 s. ISBN 80-723-5112-5.

¹³⁷ „Učebnice se snaží respektovat názor učitelů, že se 7. ročník jeví jako „přelomový“, neboť žáci vstupují do životní etapy, s níž mají problémy nejen vyučující a rodiče, ale také oni sami.“ CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, s. 148. ISBN 80-723-5112-5.

¹³⁸ Přílohový poslechový materiál k této učebnici HV nadále porovnáváme s poslechovými materiály ostatních učebnic HV v kapitole 4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.

¹³⁹ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1998, s. 11–33.

Druhá kapitola s názvem *O lidském hlase*¹⁴⁰ pojednává jak o lidském hlase, jako o prostředku k vzájemnému dorozumívání lidí, tak i o vzniku hlasu, a o pravidlech hlasové hygieny. Autoři do učebnice přiložili píseň, jež má žákům sloužit jako pěvecké cvičení před každým zpěvem. Žáci při ní mají dbát na dodržování všech pravidel hlasové hygieny, jako je správná výslovnost, dýchání a postoj při zpěvu.

Další kapitola se nazývá *Harmonická moll aneb Bez legrace...*¹⁴¹ a zabývá se hudební teorií, především harmonickou mollovou stupnicí. Žáci si mají v průběhu kapitoly zopakovat své znalosti o aiolské a melodické mollové stupnici. Postupně si mají upevnit 1,5 tónovou vzdálenost mezi šestým a sedmým stupněm, jež se nazývá hiát.

Čtvrtá kapitola, jejíž název je *Polyfonie neboli vícehlas. Kánon a fuga*¹⁴² přináší žákům další náhled do problematiky hudebních forem. Jedná se především o polyfonní skladby, jako jsou kánon a fuga. Žáci si prostřednictvím dvou lidových písní stejného metra mají vyzkoušet vícehlas, a to tak, že jedna polovina třídy bude zpívat první píseň a druhá polovina třídy druhou píseň najednou.

V rámci páté kapitoly s názvem *To je koncert!*¹⁴³ se žáci mají zaměřit na další hudební formu, kterou koncert představuje, a na jeho další podoby, jako jsou dvojkonzert a trojkonzert. Žáci se díky poslechu seznamují s předními skladatelskými osobnostmi této formy, jako jsou Johann Sebastian Bach, Antonio Vivaldi¹⁴⁴ a Wolfgang Amadeus Mozart¹⁴⁵.

Následující „nehudební“ kapitola se nazývá *Nešvary v hudbě*¹⁴⁶ a jejím cílem je upozornit žáky na problémy s návykovými látkami v kontextu s produkcí hudby. Kapitola vedle textu obsahuje nejen lidové a umělé písně, ale také fotografie drogami zasažených populárních zpěváků.

Sedmá kapitola s názvem *O sonátě a sonátové formě*¹⁴⁷ se zabývá otázkou vzniku sonáty a výkladem o dílčích částech sonátové formy, jako jsou expozice, provedení,

---

¹⁴⁰ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1998, s. 34–41.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 42–48.

¹⁴² Tamtéž, s. 49–58.

¹⁴³ Tamtéž, s. 59–63.

¹⁴⁴ Antonio Vivaldi (1678 – 1741) – italský barokní hudební skladatel, houslový virtuos a kněz. SMOLKA, J., 1983, s. 580.

¹⁴⁵ Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791) – rakouský hudební skladatel a klavírní virtuos období klasicismu. SMOLKA, J., 1983, s. 580.

¹⁴⁶ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1998, s. 64–72.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 73–76.

repríza a coda. Autoři se v tomto kontextu zaměřují také na přední skladatelskou osobnost, kterou byl Ludwig van Beethoven¹⁴⁸.

Osmá kapitola s názvem *Zpěvácké intermezzo: O lásce*¹⁴⁹ obsahuje lidové a umělé milostné písně. Po této kapitole přichází pojednání o tanci a pohybu, a to v kapitole s názvem *My jsme hráli na cimbály, všechny myši tancovaly*¹⁵⁰. Kapitola se zabývá pantomimou, lidovým tancem, baletem, výrazovým tancem a společenskými tanci, kde veškeré tyto projevy pohybu dávají lidem možnost se vyjádřit beze slov. Jednotlivé tance jsou vždy protkány lidovými písněmi.

Desátou kapitolu autoři nazvali Symfonie, symfonická báseň¹⁵¹ a vedle těchto hudebních forem v ní představují také jejich hlavní hudební skladatele. Následující kapitola se nazývá *Zpěvácké intermezzo: Na cestě*¹⁵² a je zaměřena na člověka a jeho cesty, které jej mohou v životě potkat. Dvanáctá kapitola s názvem *Duchovní a světská hudba. Kantáta a oratorium*¹⁵³ pojednává nejen o vzniku obou podob hudby, ale také o dalších hudebních formách a jejich předních hudebních skladatelích.

Třináctá kapitola nese název *Kucmoch, kucmoch, ten já ráda... (opakování taktování)*¹⁵⁴ a přináší žákům opakování dosavadních znalostí a získání nových vědomostí ohledně této problematiky. Na příložených písních si žáci nejdříve mají procvičit základy taktování a později vždy jeden žák vystoupí před zpívající třídu a pokusí se ji tak „řídít“. V průběhu kapitoly žáci poznávají také střídání taktů v písni a taktování písni s předtaktím. Závěr kapitoly je tvořen teorií, jak mají žáci pomocí gest naznačit zrychlování či zpomalování v písni a dynamiku v písni.

Čtrnáctá kapitola s názvem *Hudební přehrávače a hudební nosiče*¹⁵⁵ je následovaná kapitolou s názvem *Muzikál*¹⁵⁶, která pojednává o popisu tohoto žánru a jeho hlavních hudebních skladatelích. Závěrečné kapitoly se nazývají *O tvorbě skladatele, skladatelských technikách a vůbec o tvůrčí vášni*¹⁵⁷ a *Interpret a jeho místo*

---

¹⁴⁸ Ludwig van Beethoven (1770 – 1827) – německý hudební skladatel období klasicismu, jenž rozvinul své klasicistní a slohové prostředky do svého individuálního stylu a dal tak podnět pro vznik romantismu. SMOLKA, J., 1983, s. 580.

¹⁴⁹ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1998, s. 77–79.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 80–89.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 90–93.

¹⁵² Tamtéž, s. 94–96.

¹⁵³ Tamtéž, s. 97–100.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 101–111.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 112–120.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 121–128.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 129–134.

v *hudebním umění*¹⁵⁸. Úplný závěr učebnice je tvořen kapitolou nazývajícím se *Zpěvácké intermezzo: Na rozloučenou*¹⁵⁹, které je opět tvořeno tematickými skladbami určenými ke zpěvu.

4.1.4 Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 7. ročník a v metodické příručce¹⁶⁰

I v této učebnici a její metodické příručce je uvedeno jen několik přímých odkazů na využití klavíru ve výuce HV. V příručce je klavír zmíněn jako nástroj vhodný pro doprovod písní pouze v některých případech¹⁶¹. Za potřebné však považujeme zmínit klavír v metodické příručce **jako velmi vhodný melodický nástroj při rozezpívání žáků.**

Klavír se tentokrát neobjevil v kontextu s **hudební teorií, při jejímž objasnění může sehrát důležitou roli.** Žáci mohou snáze porozumět odlišnostem ve stavbě všech stupnic, budou-li jim jednotlivé stupnice **přehrávány na klavíru** se zaměřením se na dílčí stavební prvky – odlišnosti mezi některými stupni (například hiát v harmonické durové stupnici).

Využití klavíru v souvislosti s rozezpíváním a dalšími pěveckými aktivitami, jako je například procvičování intervalů, nebylo v učebnici ani v metodické příručce patrné.

Při **pojdnání o polyfonních skladbách** se klavír objevil v učebnici v souvislosti s račím postupem, který je typický pro kánon. „*Další možností je napodobit sice melodii, ale hrát či zpívat ji obráceně – od konce do začátku. Je to takzvaný račí postup (jde pozpátku). Více vám napoví následující ukázka. Pokud ji zvládnete zazpívat na neutrální slabiku, vyzkoušejte si to, nebo si alespoň ten „organizovaný zmatek“ poslechněte – je-li to možné – v klavírním podání vašeho učitele či některého spolužáka.*“¹⁶² V kontextu s polyfonními skladbami, například s fugou, by mohl klavírně zdatný učitel **žákům hrou na klavír vyzdvihnout nástupy jednotlivých hlasů a témat fugy.** Hru témat lze aplikovat na další hudební formy, jako jsou koncert a sonátová forma.

¹⁵⁸ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1998, s. 135–143.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 144–147.

¹⁶⁰ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 152 s. ISBN 80-723-5048-X.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 61 s. ISBN 80-723-5112-5.

¹⁶¹ CHARALAMBIDIS, A., MATOŠKA, D. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2000, s. 23, 27, 39, 47, 51.

¹⁶² CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1998, s. 55.

Klavír je možné uplatnit také v případě taktování, kde učitel zaujme místo u klavíru a jeden žák převezme učitelovu řídicí funkci sbormistra, zatímco ostatní žáci budou zpívat. Využití klavíru se může objevit také například **v kapitole pojednávající o tancích**. Učitel vždy **zahraje nějaký typický tanec na klavír** (např. valčík, polku) a úkolem žáků je poznat, o jaký tanec se jedná.

V metodické příručce se objevila zmínka o předchůdci klavíru v kapitole pojednávající o koncertu a jeho hudební formě, jakožto o nástroji generálbasovém¹⁶³.

---

¹⁶³ CHARALAMBIDIS, A., MATOŠKA, D. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2000, s. 32.

Tabulka 4 – Klavír v učebnici HV pro 7. ročník a její příslušné metodické příručky

Předpoklady využití klavíru v učebnici HV pro 7. ročník a její příslušné metodické příručky:	Využití klavíru v učebnici HV pro 7. ročník a její příslušné metodické příručky v kontextu s předpoklady	
	Učebnice HV pro 7. ročník	Metodická příručka HV pro 7. ročník
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)	ne	ne
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami	ne	ne
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem	ne	ano
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi	ne	ne
e) v kontextu s výkladem o partituře	–	–
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)	ano	ne
g) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)	ne	ano

Na základě předchozí tabulky lze konstatovat, že o klavíru jako o vhodném doprovodném nástroji se autoři zmiňují jen v metodické příručce, a to pouze sporadicky. Použití klavíru jako podpůrného nástroje při rozezpívání a intonaci nebylo uvedeno v žádné z publikací. Vhodné využití nástroje při demonstraci skladeb se neobjevilo u žádné z výše zmíněných hudebních forem, pouze u polyfonních skladeb. Využití klavíru se neobjevilo také v kontextu s hudební naukou a instrumentálními činnostmi. Historický předchůdce klavíru byl zmíněn pouze v metodické příručce pro učitele v souvislosti s generálbasem.

4.1.5 Učebnice HV pro 8. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis a kol.¹⁶⁴

V učebnici HV pro osmý ročník a v její příslušné metodické příručce se autoři snažili blíže seznámit žáky především s vývojem světové hudby od starověku po 20. století. V kapitolách se objevují tři hlavní témata, která se střídají, a to dějiny světové vážné hudby, dějiny světové populární hudby a hudební nauka. Hlavním úkolem učebnice je, aby žáci dokázali odlišit dějiny umělé hudby od dějin nonumělé hudby. Kapitoly věnované hudební teorii jsou zde chápány jako kapitoly opakovací a rozšiřující. „*Jedná se o učivo poměrně náročné a obtížné (zvláště pro žáky „nemuzikanty“)* a záleží pouze na vás, do jaké hloubky při seznamování s tímto tématem půjdete.“¹⁶⁵ Jednotlivé kapitoly tvoří uzavřené celky tří hlavních témat, nýbrž postupují paralelně vedle sebe. „*Chtěli jsme, aby žáci nebyli „zahlceni“ velkým množstvím poznatků jednoho druhu.*“¹⁶⁶

Učebnice je tvořena 17 kapitolami, jejichž součástí je 40 lidových a umělých písní zapsaných v notovém zápisu. Učebnice však již neobsahuje tzv. *Zpěvácká intermezza*, jež měla funkci čistě odlehčených kapitol s několika písněmi v obsahu. Namísto těchto kapitol je součástí většiny kapitol celkem 40 písní určených ke zpěvu. V závěru některých kapitol se objevují tzv. *Náměty na činnost*, jež mají motivovat žáky i učitele k činnostem spojeným s probíranou látkou. K učebnici též náleží kompaktní disk¹⁶⁷

s 44 poslechovými ukázkami vážné a populární hudby, o kterých učebnice hovoří a s nimiž pracuje. Pro učitele je k dispozici metodická příručka, jež mu napomáhá, jak strukturovat hodinu, jaké zvolit postupy pro nácvik písní a jaké využít vhodné doprovodné nástroje.

Žáci se hned v první kapitole s názvem *Co je umělá a nonumělá hudba*¹⁶⁸ seznamují s významem těchto pojmů, a to jak prostřednictvím teoretického výkladu, tak i písněmi určenými ke zpěvu.

¹⁶⁴ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 152 s. ISBN 80-723-5041-2.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 70 s. ISBN 80-723-5107-9.

¹⁶⁵ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 147.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 147.

¹⁶⁷ Přílohový poslechový materiál k této učebnici HV nadále porovnáváme s poslechovými materiály ostatních učebnic HV v kapitole 4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.

¹⁶⁸ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 10–19.

Krátká druhá kapitola se nazývá *Letem hudebními dějinami: Původ hudby, pravěk, starověk*¹⁶⁹. Kapitola popisuje vznik hudby od nejstarších hudebních nálezů až po starověk. Autoři se v této kapitole zabývají také vznikem zpěvu, nástrojů a rytmu v souvislosti s magickou funkcí hudby „promlouvat“ jejím prostřednictvím k bohům.

Třetí kapitola se nazývá *USA jako kolébka jazzu a moderní populární hudby (přípravné období – jazz)*¹⁷⁰. Úkolem žáků v této kapitole je načerpat poznatky o historii černošské hudby, která se vyznačuje výrazným rytmem. Úvod této kapitoly je pro žáky jakýmsi opakováním ze sedmého ročníku, kde se měli možnost poprvé seznámit s touto etnickou kulturou. Kapitola se však tímto tématem zabývá mnohem úžeji, jelikož se žáci blíže seznamují s dalšími projevy pocházejícími z černošské hudby, jako bylo blues, minstrelská představení či ragtime¹⁷¹. Kapitola nadále žákům přináší vznik pochodového jazzu a klasického jazzu, jehož významným představitelem se stal Louis Armstrong¹⁷², díky kterému vznikla pěvecká technika zvaná scat¹⁷³. Součástí kapitoly je také několik stylově vhodných písní určených ke zpěvu.

První výklad hudební teorie nastupuje ve čtvrté kapitole s názvem *Stupnice, tónina, modální stupnice*¹⁷⁴. Jak již bylo zmíněno, kapitola žákům poskytuje nejen opakování z předešlých ročníků, ale také rozšíření jejich znalostí o církevních stupnicích, a to zejména o stupnici modální.

Pátá kapitola, jejíž název je *Letem hudebními dějinami: Středověk - gotika*¹⁷⁵ pojednává o dějinách hudby v tomto období. Kapitola rozšiřuje vědomosti žáků o pojmy, jako jsou chorál a šanson a jednohlasá a vícehlasá hudba a zpěv.

Šestá kapitola, která se nazývá *USA jako kolébka jazzu a moderní populární hudby (30. a 40. léta aneb swing a nejen on)*¹⁷⁶ se navrácí ke vzniku jazzu a moderní populární hudby a jejich hlavním představitelům. Žáci mají díky této kapitole možnost si

---

¹⁶⁹ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 20–23.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 24–37.

¹⁷¹ Ragtime je instrumentální sloh charakteristický zvláště pro klavír, který vznikl v USA. Levá ruka dodržuje přesný rytmus pravidelným střídáním basu a akordického přizvukování, zatímco pravá ruka hraje synkopovanou melodii. Nejvýznamnějším představitelem této hry byl Scott Joplin (1868 – 1917). SMOLKA, J., 1983, s. 527–528.

¹⁷² Louis Armstrong (1900 – 1971) – americký trumpetista, zpěvák a vedoucí orchestru. SMOLKA, J., 1983, s. 35.

¹⁷³ Scat je způsob jazzového zpěvu, v němž dochází k výměně plně významových slov v písni za útržky slov a slabik bez sémantického významu. SMOLKA, J., 1983, s. 567.

¹⁷⁴ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 38–40.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 41–47.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 48–53.

rozšířit slovník hudebních výrazů používaných v jazzové hudbě, jako je riff¹⁷⁷, walking bass¹⁷⁸ a off beat¹⁷⁹.

Nadcházející sedmá kapitola nese název *Letem hudebními dějinami: Renesance*¹⁸⁰. Kapitola se zabývá hlavními projevy renesance a skladatelskými osobnostmi. V závěru kapitoly autoři hovoří o oblíbené hudební formě v období renesance, kterou tvořil kánon. Toto téma žákům opět přináší opakování ze sedmého ročníku a žáci si kánon mohou připomenout na přiložené skladbě.

Osmá kapitola s názvem *Za tajemstvím (kytarových) značek*¹⁸¹ je zároveň v pořadí již druhou teoretickou kapitolou této učebnice. Jejím úkolem je, aby si žáci nejdříve připomněli základní poznatky o akordech z předešlých ročníků a nadále aby porozuměli grafickému zobrazení akordů, které slouží k doprovodu písní.

Devátá kapitola se nazývá *Rock and roll a country and western v USA 50. let*¹⁸² a seznamuje žáky s vývojem populární hudby v 50. letech, zejména se styly jako jsou country and western a rock and roll, a hovoří o jejich předních autorech. Několik odstavců je tak věnováno nejslavnějšímu zpěvákovi a kytaristovi Elvisovi Presleymu¹⁸³, jenž se stal dominantní osobností rock and rollu. V závěru kapitoly mají žáci možnost si zazpívat jednu z jeho nejznámějších písní v českém znění – *Pár havraních copánků*¹⁸⁴.

V následující desáté kapitole, která se nazývá *Letem hudebními dějinami: Baroko*¹⁸⁵ si žáci nejen opakují některé hudební formy (koncert, fuga), ale poznávají též další nejdůležitější hudební druhy a formy (opera, kantáta, oratorium, suita) a jejich hlavní představitele.

Následující kapitola se nazývá *Anglie jako vstupní brána moderní populární hudby do Evropy a rock 60. let*¹⁸⁶. Vedle řady představitelů a hudebních skupin této doby

---

¹⁷⁷ Riff je jednoduchá, dvou až čtyřtaktová hudební fráze charakteristická pro jazz swingové éry. SMOLKA, J., 1983, s. 541.

¹⁷⁸ Walking bass je basová figura v levé ruce, obvykle obsahuje osm osmin do taktu. KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2011, s. 41. ISBN 978-80-261-0018-8.

¹⁷⁹ Off beat je rytmické pásmo, které je posunuté vůči základnímu rytmickému pásmu. Patří mezi základní znaky jazzové hudby. SMOLKA, J., 1983, s. 466.

¹⁸⁰ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 54–59.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 60–69.

¹⁸² Tamtéž, s. 70–84.

¹⁸³ Elvis Presley (1935 – 1977) – americký zpěvák, kytarista a nejslavnější interpret rock and rollu. SMOLKA, J., 1983, s. 515.

¹⁸⁴ Anglický originální název skladby je Love Me Tender.

¹⁸⁵ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 85–90.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 91–100.

se autoři zaměřují na anglickou hudební skupinu The Beatles¹⁸⁷, jejichž skladby si žáci mohou zazpívat přímo z učebnice.

Dvanáctá kapitola nese název *Letem hudebními dějinami: Klasicismus*¹⁸⁸ a žáci se jejím prostřednictvím seznamují s pokračováním vývoje artificiální hudby, zejména v oblastech hudebních forem (sonátová forma, symfonie). V rámci kapitoly autoři neopomněli ani nejvýznamnější klasicistní skladatelské osobnosti, jako byli Joseph Haydn¹⁸⁹, Wolfgang Amadeus Mozart a Ludwig van Beethoven.

Cílem kapitoly s názvem *Moderní hudební nástroje*¹⁹⁰ je přiblížit žákům vznik elektrického zvuku hudebních nástrojů. Kapitola pojednává především o stavbě soudobých elektrických nástrojů, jako jsou elektrická kytara a keyboard.

Čtrnáctá kapitola se nazývá *Letem hudebními dějinami: Romantismus*¹⁹¹ a seznamuje čtenáře s hlavními znaky tohoto hudebního směru, novotami, které přinesl v oblasti hudebních forem (symfonická báseň, programní symfonie) a s jeho hlavními představiteli.

Výklad o hudbě 20. století je rozdělen do dvou kapitol, které mají čísla patnáct a sedmáct a nazývají se *Vážná (artificiální) hudba 20. století*¹⁹². V patnácté kapitole autoři zmiňují hudební styly, jako jsou pozdní romantismus a impresionismus, které jsou záhy vystřídány dílčími styly hudby 20. století¹⁹³. Autoři učebnice jednotlivé styly popisují a doplňují je o významné skladatelské osobnosti. Předposlední šestnáctá kapitola s názvem *70. a 80. léta v moderní populární a rockové hudbě*¹⁹⁴ pak žákům přináší přehled dalších soudobých stylů¹⁹⁵, jejich popis a hlavní představitele.

---

¹⁸⁷ The Beatles – anglická rock and rollová skupina pocházející z Liverpoolu. Jejimi členy byli John Lennon, Paul McCartney, George Harrison a Ringo Starr. KUHN, T., 2011, s. 79.

¹⁸⁸ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 101–104.

¹⁸⁹ Joseph Haydn (1732 – 1809) – významný rakouský skladatel období klasicismu. SMOLKA, J., 1983, s. 240–242.

¹⁹⁰ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 105–109.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 110–112.

¹⁹² Tamtéž, s. 113–122, 136–146.

¹⁹³ Dodekafonie, Expresionismus, Nová hudba ve Francii – Pařížská šestka, Novoklasicismus, Seriální hudba, Elektronická hudba, Aleatorní hudba, Hudba grafická a Postmodernismus.

¹⁹⁴ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 123–135.

¹⁹⁵ Hard rock, Art rock, Pop rock, Disco hudba, Punk a nová vlna, Neorock, Heavy metal, Rap a hip hop a House music.

4.1.6 Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 8. ročník a v metodické příručce¹⁹⁶

V této učebnici a její metodické příručce je klavír a jeho uplatnění zmíněn ve větší míře. Obě publikace využití klavíru při doprovodu písní opět automaticky předpokládají a neuvádí jej zvláště k jednotlivým činnostem. Klavír je zde zmíněn, jakožto vhodný nástroj pro doprovod písní pouze v metodické příručce¹⁹⁷, zatímco v učebnici jej autoři u skladeb již nezmiňují. V metodické příručce je klavír zmíněn znovu v souvislosti s vybavením učebny.

První zmínka o klavíru je uvedena v učebnici ve třetí kapitole v souvislosti s ragtimem, kde autoři tento instrumentální sloh popisují a připojují ukázkou skladby *Maple Leaf Rag* v notovém i v poslechovém záznamu od nejznámějšího představitele tohoto klavírního stylu Scotta Joplina¹⁹⁸. Při potřebné míře dovedností učitele by však pro žáky bylo mnohem zajímavější tuto **skladbu přímo interpretovat živě na klavír**, případně využít jinou známou skladbu od tohoto klavíristy, kterou je například skladba *The Entertainer*.

Autoři se nadále v kapitole s názvem *Stupnice, tónina, modální stupnice*¹⁹⁹ zmiňují o klavíru v kontextu s hudební naukou: „*Pro zajímavost – budeme-li hrát na klavíru stupnici začínající tónem e a použijeme-li ke hře pouze bílých kláves, zazní nám frygická církevní stupnice (e, f, g, a, h, c, d, e). Začneme-li hrát stupnici na bílých klávesách od d, zazní dórská, od c iónská (=C dur), od f frygická, od g mixolydická a od a aiolská.*“²⁰⁰ Zmíněné příklady lze **hrát žákům přímo na klavír** a žáci si tak mohou upevnit jednotlivé vztahy mezi módy na základě poslechové i vizuální zkušenosti.

V učebnici je klavír zmíněn v pojednání o swingových skladbách, zejména o jejich prvcích (walking bass, off beat). „**Klavír zpravidla „sázel“ své akordy nepravidelně (většinou o osminu dříve, než se měnila harmonie).**“²⁰¹ I tyto stavební

¹⁹⁶ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 152 s. ISBN 80-723-5041-2.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 70 s. ISBN 80-723-5107-9.

¹⁹⁷ CHARALAMBIDIS, A., MATOŠKA, D. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*., 1999, s. 15, 24, 25.

¹⁹⁸ Scott Joplin (1868 – 1917).

¹⁹⁹ CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 38–40.

²⁰⁰ CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 39. ISBN 80-723-5107-9.

²⁰¹ Tamtéž, s. 50.

prvky swingových skladeb je vhodné žákům **autenticky předvést na libovolné swingové skladbě.**

O klavíru v kontextu s jeho historickým vývojem v období renesance hovoří sedmá kapitola s názvem *Letem hudebními dějinami: Renaissance*²⁰². „Zatímco do této doby hudební nástroje nanejvýš doprovázely zpěv, v 15. a 16. století se začaly psát skladby určené jen pro nástroj. Byly to hlavně virtuózní skladby pro **varhany** a pro v Anglii oblíbený klávesový nástroj **virginal**, což je druh cembala.“²⁰³ K tomuto tématu by bylo vhodné, aby klavírně zdatný učitel žákům **na klavír zahrál úryvek nějaké typické skladby** určené původně pro virginal, popřípadě by učitel tuto skladbu **mohl žákům pustit například z CD**, aby si žáci mohli poslechnout dobový zvuk virginalu. Pokud je ve vybavení hudební třídy zahrnut keyboard, v jehož nastavení se vyskytují zvuky cembala či virginalu, je vhodné pro zvukové srovnání využít také tento nástroj.

Kapitola s názvem *Moderní hudební nástroje*²⁰⁴ představuje žákům hudební nástroje, u nichž k tvorbě tónů dochází elektronickou cestou. Zatímco učebnice hovoří o elektrické kytáře, keyboardu a syntezátoru, metodická příručka se zmiňuje přímo o využití syntezátoru a nepřímo o elektrické kytáře. „Cílem této hodiny je obeznámení žáků s moderními hudebními nástroji. Je pochopitelné, že se hodina bude odvíjet především od toho, zda je třída vybavena alespoň jedním syntezátorem, nebo zda je její „nástrojový arzenál“ mnohem bohatší.“²⁰⁵ Metodická příručka nabízí učitelům několik příhodných variant řešení tohoto tématu:

- „– referát + ukázka nástroje, jeho využití v doprovodech známých písní (spolupráce žák – učitel)
- ukázka nástroje – např. syntezátoru, zvukových možností a techniky hry, jeho využití v doprovodech známých písní (učitel)
- beseda s hudebníkem (např. rockovým) spojená s ukázkou nástroje“²⁰⁶

Za nejvhodnější volbu považujeme druhou variantu, kde **učitel žákům představí nástroj (zvukové možnosti, technika hry) sám.**

---

²⁰² CHARALAMBIDIS, A. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1998, s. 54–59.

²⁰³ Tamtéž, s. 56.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 105–109.

²⁰⁵ CHARALAMBIDIS, A., MATOŠKA, D. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1999, s. 57.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 57.

V učebnici a v metodické příručce však postrádáme využití klavíru při výkladu hudebních forem. **Klavírně zdatný učitel by mohl prostřednictvím své interpretace představit žákům například sonátovou formu.** Dále v obou publikacích chybí zmínka o klavíru v kontextu s dějinami hudby a vývojem jednotlivých hudebních stylů, a to především u jejich hlavních představitelů, kteří byli vynikajícími klavíristy. **Hrou na klavír nejznámějších děl J. S. Bacha, L. van Beethovena, F. Chopina či C. Debussyho²⁰⁷** by bylo vhodné nahradit poslechové ukázky z kompaktního disku. Také některé skladby známých autorů či skupin z oblasti nonartificiální hudby přitahují posluchače spíše **ke klavírním úpravám²⁰⁸.**

---

²⁰⁷ Claude Debussy (1862 – 1918) – francouzský skladatel a klavírista. SMOLKA, J., 1983, s. 137–138.

²⁰⁸ Jedná se například o skladbu *Nothing Else Matters* od hard rockové kapely Metallica. Skladba je původně zkomponována pro hard rockové nástrojové obsazení – elektrická kytara, baskytara a bicí, avšak je možné tuto skladbu interpretovat také na klavír. Metallica. *Band* [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: http://www.metallica.com/band_overview.asp.

Klavírní úprava skladby: Cifraclub. *Metallica* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: http://cifraclub.com/contrib/partituras/metallica-metallica-nothing-else-matters-piano-reduction_1341878626.pdf

Tabulka 5 – Klavír v učebnici HV pro 8. ročník a její příslušné metodické příručky

Předpoklady využití klavíru v učebnici HV pro 8. ročník a její příslušné metodické příručky:	Využití klavíru v učebnici HV pro 8. ročník a její příslušné metodické příručky v kontextu s předpoklady	
	Učebnice HV pro 8. ročník	Metodická příručka HV pro 8. ročník
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)	ano	ano
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami	ne	ne
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem	ano	ano
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi	ne	ne
e) v kontextu s výkladem o partituře	–	–
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)	ne	ne
g) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)	ano	ano

I když se klavír a jeho aplikace neobjevily v kontextu se všemi stanovenými předpoklady, lze konstatovat, že doporučení k využití klavíru při výuce HV se v této učebnici objevuje v porovnání s předchozími učebnicemi a metodickými příručkami nejvíce. Klavír je zmíněn v souvislosti s hudební naukou, s hudebním doprovodem i výkladem o hudebních nástrojích. V učebnici se však neobjevila zmínka o klavíru v kontextu s instrumentálními činnostmi, rozezpíváním a hudebními formami.

4.1.7 Učebnice HV pro 9. ročník a metodická příručka, A. Charalambidis a kol.²⁰⁹

Obsahem poslední učebnice a metodické příručky HV pro devátý ročník jsou dějiny umělé a neumělé hudby v Čechách. Ty jsou proloženy nejen kapitolami, které žákům přinášejí opakování hudební teorie z předešlých ročníků, ale poskytují také nové poznatky z oblasti hudební harmonie. Při poznávání jednotlivých stylů a žánrů autoři považují znalosti žáků z předešlých ročníků za klíčové. Úkolem učebnice je, aby žáci byli schopni porozumět odlišnostem v dějinách umělé a neumělé hudby v Čechách.

Učebnice sestává ze 17 kapitol, které tvoří obsahově uzavřený celek, přičemž každá kapitola se snaží žákům přiblížit vlastní tematiku, ať za pomoci praktických příkladů, poslechu, výkladu, zpěvu či hudebně výchovných činností. Autoři se v učebnici opět snažili ponechat prostor pro rozvoj tvořivosti a zařadili do učebnice tzv. *Náměty na činnost*, jež jsou i v této učebnici zařazeny na závěr probíraných kapitol. Jejich cílem je nejen motivovat žáka i učitele k činnosti spojené s probíranou tematikou, ale mají poukázat na propojení s mezipředmětovými vztahy a dané téma shrnout a obohatit. V učebnici se příležitostně vyskytuje text, jenž se odvolává na CD, které je opět doplňkem učebnice. Kompaktní disk²¹⁰ obsahuje 28 vybraných ukávek umělé i neumělé hudby určené jak k poslechu, tak i ke zpěvu. Vedle těchto ukávek učebnice obsahuje 29 skladeb, jež jsou součástí jednotlivých kapitol a korespondují s jejich tématy.

První kapitola učebnice se nazývá *Letem hudebními dějinami – Počátky hudebních dějin v Čechách*²¹¹. Do této oblasti se řadí například duchovní píseň *Hospodine, pomiluj ny*, světská píseň *Dřevo se listem odievá* a husitský válečný chorál *Ktož jsú boží bojovníci*. Součástí kapitoly jsou také notace zmíněných skladeb doplněné poslechovémi ukázkami na kompaktním disku.

Stejně jako v předchozí učebnici, i v této učebnici se střídají témata z oblasti umělé a neumělé hudby. Druhá kapitola se tak nazývá *Česká populární*

²⁰⁹ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 126 s. ISBN 80-723-5012-9.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 70 s. ISBN 80-723-5066-8.

²¹⁰ Přílohový poslechový materiál k této učebnici HV nadále porovnáváme s poslechovémi materiály ostatních učebnic HV v kapitole 4.3 Přílohový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.

²¹¹ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 11–14.

(*nonartificiální*) hudba (*úvodní přehled*)²¹². Autoři učebnice hned v úvodu opět vymezují termíny *artificiální* a *nonartificiální* hudba, které jsou pro žáky 9. ročníku opakováním. Kapitola vymezuje dějiny české populární hudby od začátku 19. století až po hudbu 90. let. Žáci se seznamují s hudbou doby národního obrození, kdy začaly vznikat písně s vlasteneckými texty. Druhá polovina 19. století pak vnesla na jeviště první operety, vedle kterých se objevovaly také první dechové orchestry. Na začátku 20. století se objevila autorská dvojice Jiří Voskovec²¹³ a Jan Werich²¹⁴ za doprovodu vynikajícího hudebního skladatele Jaroslava Ježka²¹⁵. Kapitola nadále žáky provádí vývojem hudby v jednotlivých desetiletích od 50. do 90. let, ke kterým zmiňuje jejich hlavní představitele.

Třetí kapitola se nazývá *Rytmus, metrum, tempo (opakování a prohloubení znalostí)*²¹⁶. Kapitola obsahuje rytmické modely, které mají žáci vytleskat, vyřukat, popřípadě zahrát na rytmické nástroje.

Další kapitola nese název *Letem hudebními dějinami – Hudební renesance v Čechách*²¹⁷. V průběhu kapitoly se studenti seznamují s touto dobou a s jejími hlavními představiteli. Opakují si také pojmy vícehlasá a instrumentální hudba.

*Jazz a swing v české hudbě*²¹⁸ je název páté kapitoly a je jakýmsi opakováním vzniku jazzu z předešlé učebnice a rozšířením si poznatků z této oblasti v Čechách. Hlavním představitelem je zde například již zmíněný Jaroslav Ježek, jehož skladby si žáci na závěr kapitoly mohou zazpívat.

Šestá kapitola se nazývá *Letem hudebními dějinami – České hudební Baroko*²¹⁹ a provádí žáky vznikem a popisem tohoto období. V této době působil jeden z nejznámějších českých skladatelů Adam Václav Michna z Otradovic²²⁰, jehož kompoziční umění si žáci mohou připomenout vánoční koledou *Chtíc, aby spal*.

---

²¹² CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 15–25.

²¹³ Jiří Voskovec (1905 – 1981) byl dramatik, básník, herec a režisér. Osobnosti: Spisovatelé. *Jiří Voskovec* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jiri-voskovec>

²¹⁴ Jan Werich (1905 – 1980) byl dramatik, prozaik, herec a scénárista. Osobnosti: Spisovatelé. *Jan Werich* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/jan-werich#cv>

²¹⁵ Jaroslav Ježek (1906 – 1942) byl český hudební skladatel a klavírista. SMOLKA, J., 1983, s. 302.

²¹⁶ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 26–30.

²¹⁷ Tamtéž, s. 31–34.

²¹⁸ Tamtéž, s. 35–42.

²¹⁹ Tamtéž, s. 43–46.

²²⁰ Adam Václav Michna z Otradovic (asi 1600 – 1676) – český hudební skladatel, varhaník a básník. SMOLKA, J., 1983, s. 417.

Následující kapitola se nazývá *Tramprská píseň*²²¹, díky které se později vyvinuly nové hudební styly, jako jsou folk a country and western. Současným folkovým písničkářem je například Wabi Daněk²²². V učebnici nechybí notový zápis jeho písně *Rosa na kolejích*.

Osmá kapitola představuje první část ze dvou kapitol hovořících o hudební harmonii a nazývá se *Něco z harmonie – harmonizace (část první)*²²³. Kapitola je pro žáky nejen opakováním z předešlých let, ale poskytuje navíc návod, jak harmonizovat melodii uvedenou v učebnici.

Devátá kapitola má název *Letem hudebními dějinami – Český hudební klasicismus*²²⁴. Vedle řady významných skladatelů té doby autoři v závěru kapitoly hovoří o významném českém skladateli Jakubu Janu Rybovi²²⁵.

V desáté kapitole s názvem *50. a 60. léta – divadla malých forem*²²⁶ dominuje dvojice osobností této doby Jiří Suchý²²⁷ a Jiří Šlitr²²⁸, jejichž píseň *Pramínek vlasů* si mohou žáci zazpívat.

Prostřednictvím následující kapitoly s názvem *Technika v hudbě – nahrávací technika*²²⁹ se žáci mají seznámit s touto problematikou, do které jsou zahrnuty nástroje zprostředkovávající produkci hudby (hi-fi věž, CD přehrávač) i nástroje zaznamenávající hudbu (mikrofon).

Úkolem dvanácté kapitoly s názvem *Letem hudebními dějinami – Český hudební romantismus*²³⁰ je představit žákům přední osobnosti české hudby 19. století, kterými byli Bedřich Smetana, Antonín Dvořák a Zdeněk Fibich²³¹.

---

²²¹ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 47–50.

²²² Stanislav Wabi Daněk (1947) – český zpěvák tramprských písní. Osobnosti: Spisovatelé. *Stanislav Wabi Daněk* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.osobnosti.cz/stanislav-wabi-danek.php>

²²³ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 51–53.

²²⁴ Tamtéž, s. 54–57.

²²⁵ Jakub Jan Ryba (1765 – 1815) – významný český hudební skladatel a pedagog. SMOLKA, J., 1983, s. 555.

²²⁶ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 58–63.

²²⁷ Jiří Suchý (1931) – český zpěvák, skladatel, herec, výtvarník a básník. SMOLKA, J., 1983, s. 621.

²²⁸ Jiří Šlitr (1924 – 1969) – český skladatel a klavírista. SMOLKA, J., 1983, s. 639.

²²⁹ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 64–68.

²³⁰ Tamtéž, s. 69–72.

²³¹ Zdeněk Fibich (1850 – 1900) – významný český hudební skladatel. SMOLKA, J., 1983, s. 184.

Kapitola číslo třináct představuje druhé pokračování z oblasti hudební harmonie a nazývá se *Něco z harmonie – harmonizace (část druhá)*²³². Kapitola mnohem hlouběji hovoří o akordech a hlavních a vedlejších harmonických funkcích. Žáci si v této kapitole mají dát pojem akord do logické souvislosti s jeho využitím v harmonizaci. Studenti získávají také informace o transpozicích, které jsou ve vzájemném vztahu s kytarovými značkami a harmonickými funkcemi.

Čtrnáctá kapitola se nazývá *60. léta – big beat*²³³, jejímž prostřednictvím se žáci seznamují nejen s velkou řadou osobností, ale také hudebních skupin, jako je například skupina Olympic²³⁴, jejíž skladby jsou v kapitole uvedené v notovém zápisu.

Následující kapitola, jejíž název je *Letem hudebními dějinami – 20. století v české vážné (artifciální) hudbě*²³⁵, se zabývá především skladatelskými osobnostmi, jako byli Leoš Janáček²³⁶, Bohuslav Martinů²³⁷ a Alois Hába²³⁸.

Předposlední kapitola s názvem *70. a 80. léta v české moderní populární hudbě*²³⁹ obsahuje velkou řadu skupin a představitelů, kam patří například i Karel Gott²⁴⁰. Kapitola je doplněna několika populárními písněmi určenými ke zpěvu. Úplný závěr učebnice poté tvoří kapitola s názvem *90. léta – a co dál?*²⁴¹, jejíž součástí je techno hudba²⁴², muzikály, hiphopová hudba a rocková hudba.

---

²³² CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 73–81.

²³³ Tamtéž, s. 82–90.

²³⁴ Olympic – česká beatová skupina založená roku 1963. SMOLKA, J., 1983, s. 469.

²³⁵ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 91–100.

²³⁶ Leoš Janáček (1854 – 1928) – významný český hudební skladatel a pedagog. SMOLKA, J., 1983, s. 292.

²³⁷ Bohuslav Martinů (1890 – 1959) – český hudební skladatel. SMOLKA, J., 1983, s. 401.

²³⁸ Alois Hába (1893 – 1973) – český hudební skladatel. SMOLKA, J., 1983, s. 228.

²³⁹ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 101–114.

²⁴⁰ Karel Gott (1939) – český zpěvák populární hudby. SMOLKA, J., 1983, s. 220.

²⁴¹ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 115–121.

²⁴² Techno – elektronická taneční hudba.

4.1.8 Klavír a jeho využití v učebnici HV pro 9. ročník a v metodické příručce²⁴³

Doporučení zapojit klavír do výuky HV se v této učebnici a příslušné metodické příručce objevuje sporadicky²⁴⁴. Autoři obou publikací pravděpodobně předpokládají zcela automaticky, že klavír bude ve výuce využíván k doprovodu písni, a z toho důvodu jej neuvádí zvláště k jednotlivým činnostem. Metodická příručka uvádí několik doprovodů s účastí klavírní stylizace a kytarových značek. „*Doprovod: kytara, keyboard nebo klavír, akordy hrát rozloženě (arpeggio) podle kytarových značek.*“²⁴⁵

První zmínka o využití klavíru je v učebnici uvedena na konci první kapitoly zabývající se nejstaršími hudebními památkami, a to v tzv. *Námětu na činnost*, který aktivizuje žáky k hudebním činnostem. „*Světské písně, například Dřevo se listem odievá, lze dnes nejen zpívat, ale můžeme k nim vytvořit i doprovod s použitím bubínku, kytary, klavíru. Pokuste se o to se svým učitelem.*“²⁴⁶ V tomto případě může místo u klavíru zastat učitel a **doprovod k písni improvizovat**.

Autoři učebnic nadále zmiňují klavír, respektive jeho soudobou podobu, v kontextu s elektronickými nástroji. „*V některých domácnostech zase nahradil (třeba i kvůli nedostatku místa v bytě) klasický klavír syntetizátor (keyboard).*“²⁴⁷ Opět se nabízí možnost tento nástroj žákům předvést v případě, že je keyboard součástí instrumentáře HV.

Učitel může žákům rovněž přiblížit jednotlivá slohová období či kompoziční styl jednotlivých skladatelů, **prostřednictvím klavírní hry**²⁴⁸. Ukázky mohou být předvedeny i v **jednodušších klavírních úpravách**, aby je mohl zvládnout i učitel HV, jehož klavírní dovednosti nemají zrovna úroveň konzervatoře. Na konci školního roku by bylo možné s žáky uspořádat **poslechový test**, k němuž učitel žákům na papír připraví

²⁴³ CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 126 s. ISBN 80-723-5012-9.

CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 70 s. ISBN 80-723-5066-8.

²⁴⁴ CHARALAMBIDIS, A., PILKA J., CÍSAŘ, Z. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1998, s. 92.

CHARALAMBIDIS, A., MATOŠKA, D. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1999, s. 12, 17, 18, 32, 40.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 12.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 14.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 65.

²⁴⁸ Například při pojednání o českém hudebním romantismu, může učitel klavírně ztvárnit nějakou ze skladeb B. Smetany. Při výkladu české populární hudby je rovněž možné oživit výklad typickou ukázkou daného stylu. Může se jednat například o jazz a swing, kde mohou zaznít klavírní skladby J. Ježka, či o populární hudbu 60. let, pro kterou jsou typické skladby hudební skupiny Olympic.

spojovací hru, ve které bude na jedné straně stylové období a na druhé straně autor písně. Učitel bude žákům **přehrávat jednu skladbu po druhé** a jejich úkolem je poznat, o jakou skladbu se jedná, zařadit příslušného autora do období a následně je propojit.

Klavír je možné využít při pojednání o rytmu, metru a tempu, kdy učitel může jednotlivé rytmické vrstvy **představit žákům na klavír a oživit tak teoretický výklad praktickou hudební ukázkou**, jež může rozvinout sluchovou představu žáků.

Při výkladu o hudební harmonii může učitel HV názorně na klavíru předvést **hru kadencí, transpozic, hlavních a vedlejších stupňů, a to i v kontextu s kytarovými značkami**.

Tabulka 6 – Klavír v učebnici HV pro 9. ročník a její příslušné metodické příručky

Předpoklady využití klavíru v učebnici HV pro 9. ročník a její příslušné metodické příručky:	Využití klavíru v učebnici HV pro 9. ročník a její příslušné metodické příručky v kontextu s předpoklady	
	Učebnice HV pro 9. ročník	Metodická příručka HV pro 9. ročník
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)	ne	ne
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami	ne	ne
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem	ano	ano
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi	ano	ne
e) v kontextu s výkladem o partituře	–	–
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)	ne	ne
g) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)	ne	ne

Zmínky o uplatnění klavíru v souvislosti s tématy předkládanými ve sledované učebnici HV a její metodické příručky jsou sporadické, jak je patrné z výše uvedené tabulky. Autoři se o využití klavíru zmínili pouze v kontextu s hudebním doprovodem a instrumentálními činnostmi, nikoliv však při výkladu témat hudební nauky, hudebních forem a v souvislosti s rozezpíváním či intonací. V kontextu s výkladem o hudebních nástrojích se autoři o klavír nepřímo zmiňují poukázáním na jeho variantu v podobě syntezátoru, který představuje novodobou elektronickou náhražku klavíru.

4.2 Projekt FlexiLearn²⁴⁹

Další zkoumanou oblastí je nový soubor učebnic HV, který vzniká v kontextu s interaktivní výukou. Ta se v současné době stala moderní a progresivní metodou při výuce na základních školách. Cílem interaktivní výuky je nabídnout žákům zábavnější formu výuky a zvýšit tak jejich motivaci k učení (viz dále). Dalším cílem je zapojit do procesu učení především samotné děti, které již nemají být pouze pasivními posluchači, ale mají se aktivně zapojovat do procesu vzdělávání a spoluvytvářet tak výuku.²⁵⁰

Interaktivní výuka HV vznikla za podpory nakladatelství Fraus. „*Od roku 2009 testujeme na vybraných školách unikátní evropský projekt VZDĚLÁNÍ21, který ověřuje možnosti zapojení a využití dalších moderních informačních technologií ve vzdělávání na základních školách. Právě úspěch tohoto projektu nás přivedl na myšlenku vytvořit zcela unikátní řešení pro naši vzdělávací soustavu – systém FlexiLearn.*“²⁵¹ Tento systém byl vytvořen týmem odborníků, specialistů a také učitelů, kteří byli ochotni se podělit o své zkušenosti z praxe. Systém FlexiLearn byl uveden na učebnicový trh v dubnu roku 2011 a stal se poskytovatelem komplexních služeb pro českou vzdělávací soustavu. Tyto služby obsahují jak výukové materiály v tištěné a digitální formě, tak i organizaci a řízení výuky a odborné školení a vedení učitelů.²⁵²

Jedním z důležitých znaků interaktivního vyučování je jasná názornost a systematičnost, kterou zajišťují interaktivní učebnice, které mohou využívat české základní školy jako jedny z mála v Evropě. Ve třídě, jež podporuje multimédia, se při výuce mohou učitelé a hlavně žáci odpoutat od klasické tištěné učebnice a pracovat s elektronickou verzí učebnice.

---

²⁴⁹ ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. *Hudební výchova: učebnice pro 6. - 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013, 88 s. ISBN 978-807-2389-018.

ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. *Hudební výchova: příručka učitele pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň, 2014, 128 s. ISBN 978-807-2389-025.

²⁵⁰ Učebnice Fraus. *Interaktivní výuka* [online]. [cit. 2014-08-19]. Dostupné z:

<http://ucebnice.fraus.cz/interaktivni-vyuka/>

²⁵¹ FlexiLearn. *O projektu* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <https://www.flexilearn.cz/O-Projektu>

²⁵² FlexiLearn. *O projektu* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <https://www.flexilearn.cz/O-Projektu>

Interaktivní učebnice Flexibooks²⁵³ napomáhají k lepšímu znázornění a pochopení probírané látky, a to díky mnohým didakticky zpracovaným multimediálním prvkům. Učebnice se shoduje s tištěnou podobou učebnice a je rozšířena o množství interaktivních a multimediálních prvků. Učebnice tak obsahují:

- videosekvence,
- 2D a 3D animace,
- zvukové nahrávky,
- odkazy na webové stránky,
- odkazy na mezipředmětové vztahy,
- odkazy na notové zápisy a audionahrávky písniček ke zpěvníku,
- vyhledávání daného slova pomocí internetového vyhledavače Google,
- fotografie a ilustrace,
- pracovní aktivity,
- interaktivní cvičení,
- texty, které doplňují tištěnou učebnici.

V učebnicích je možné zvýraznit důležitý text a vkládat vlastní výukové materiály přímo do obsahu učebnice. Učitel tak může vkládat dokumenty, audia, videa, fotografie, ilustrace, textové poznámky a mezipředmětové odkazy na jiné učebnice.²⁵⁴

---

²⁵³ Flexibooks je interaktivní kniha, neboli aplikace, kterou je možné nainstalovat do jakéhokoliv multimediálního zařízení, jako jsou počítač, tablet či mobilní telefon. Do této interaktivní knihy lze vložit jakékoliv učebnice v PDF formátu, které jsou navíc rozšířeny o multimediální materiály ve formě dokumentů, odkazů, obrázků, videonahrávek, zvuků a interaktivních cvičení, které pomáhají k pochopení učiva.

²⁵⁴ FlexiLearn: Učitel. *Interaktivní učebnice* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://ucitel.flexilearn.cz/interaktivni-ucebnice/>

4.2.1 Učebnice HV pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií²⁵⁵

Roku 2013 schválilo MŠMT tzv. „nový projekt hudební výchovy“²⁵⁶, který je rozdělen na dvě části. Každá část obsahuje učebnici a komplet doplňujících materiálů, mezi které patří příručka pro učitele, interaktivní učebnice Flexibooks, zpěvník a poslechové skladby²⁵⁷. Interaktivní učebnice²⁵⁸ se shoduje s tištěnou formou učebnice a je navíc obohacena o množství interaktivních a multimediálních prvků²⁵⁹, jako jsou audionahrávky²⁶⁰, videoukázky, autokorektivní cvičení, internetové odkazy, doplňující materiály a pracovní aktivity²⁶¹. Obsah zpěvníku²⁶² tvoří 306 stran notových zápisů²⁶³ 50 lidových i umělých písní s jednoduchými instrumentálními aranžemi. Ke zpěvníku jsou dodávány také audionahrávky všech písní. Jsou dostupné v několika formátech – ve formátu MP3, ve formátu Flexibooks²⁶⁴ a ve formátu KaraFun²⁶⁵. První část obsahuje učebnici Hudební výchovy pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Autory tohoto projektu jsou Jakub Šedivý a Lucie Rohlíková. Tento studijní materiál svým obsahem podporuje rozvíjení a utváření klíčových kompetencí

²⁵⁵ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ L., *Hudební výchova: učebnice pro 6. - 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013, 88 s.

ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. Hudební výchova: příručka učitele pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. 1. vyd. Plzeň, 2014, 128 s. ISBN 978-807-2389-025.

²⁵⁶ Tento zcela nový pojem zavedli autoři učebnice – J. Šedivý a L. Rohlíková.

²⁵⁷ Poslechové skladby k učebnici jsou k dispozici online na internetové stránce: Moodle adlib: Hudební výchova Fraus – on-line podpora. *Seznam poslechových skladeb k učebnici hudební výchovy pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií* [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.moodle.adlib.cz/course/view.php?id=63>

²⁵⁸ Interaktivní učebnice konkrétně obsahuje 65 cvičení, 17 cvičení s klaviaturou (aplikace s klaviaturou určená pro tablety), 71 pracovních aktivit, 50 audionahrávek, 48 videonahrávek, 71 mezipředmětových odkazů na jiné interaktivní produkty nakladatelství Fraus a 123 odkazů na internetové stránky. Informace pochází z workshopu Nové technologie ve výuce hudební výchovy na ZŠ pořádaného autory učebnice J. Šedivým a L. Rohlíkovou dne 11. března 2015 od 13:00 do 14:40 hodin na Katedře hudební kultury Západočeské univerzity v Plzni.

²⁵⁹ Interaktivní učebnici je vhodné využívat s pomocí interaktivní tabule, avšak je možné si vystačit pouze s učitelským počítačem a dataprojektorem.

²⁶⁰ Poslechový materiál k této učebnici HV nadále porovnáváme s poslechovými materiály ostatních učebnic HV v kapitole 4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové.

²⁶¹ Cvičení, hry, testy a náměty vokálních, instrumentálních, pohybových a hudebně pohybových činností.

²⁶² Zpěvník s instrumentálními doprovody ve formátu Flexibooks a PDF je zdarma k dispozici na webu: Učebnice Fraus: Hudební výchova. *Hudební výchova 6-7 zpěvník s instrumentálními doprovody* [online]. [cit. 2014-08-19]. Dostupné z: <http://ucebnice.fraus.cz/hudebni-vychova-6-7-zpevnik-s-instrumentalnymi-doprovody/>

²⁶³ Některé notové zápisy obsahují jak sazbu pro zpěv a ostatní hudební nástroje, tak i sazbu pro klavír.

²⁶⁴ Elektronická učebnice obsahuje přímé odkazy na poslechové skladby, které lze jednoduše spustit kliknutím na ikonu umístěnou u daného úkolu.

²⁶⁵ KaraFun je software umožňující přehrávání karaoke formátů. Zpěvák tak může zpívat do hudebního podkladu. Stahuj: Multimédia. *KaraFun* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.stahuj.centrum.cz/multimedia/ostatni/karafun/>

žáků a očekávaných výstupů ve vztahu k RVP. Jelikož je tato učebnice zatím zpracována pouze pro 6. a 7. ročník základních škol, naplňuje proto očekávané výstupy pouze částečně. V plné míře je naplňuje až společně s navazující druhou částí, která rovněž obsahuje učebnici a doplňující materiály. Hudební výchova pro 8. a 9. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií by měla být vydána roku 2016.

Cílem tohoto projektu je motivovat žáky nejen k poznání hudby, zpěvu a hře na hudební nástroje, ale i k pohybu a rytmickému vyjádření hudby. Díky této učebnici má učitel HV možnost vybrat postup vyučování dle vyspělosti žáků a zvláštností třídy. Žáci jsou motivováni k učení a k vytváření dobrých mezilidských vztahů nejen mezi sebou, ale i mezi učitelem a žákem. Tematická osa učebnice spočívá v postupném seznamování se s jednotlivými hudebními nástroji, na které je nahlíženo z mnoha úhlů. Žák je tak seznamován s hudebními nástroji nejen po stránce jejich fyzikálních vlastností, ale také po stránce jejich historického vývoje. Žáci si mohou některé nástroje vyzkoušet také prakticky, a to díky řadě konkrétních cvičení²⁶⁶.

Učebnice je rozdělena do sedmi kapitol, z nichž každá začíná motivačním úvodem a končí shrnutím všech nejdůležitějších poznatků. Jednotlivé strany jsou rozdělené na hlavní část a postranní lištu, na které jsou umístěné rozšiřující informace, nové pojmy, zajímavosti a úkoly.

Na začátku učebnice se autoři v úvodní kapitole s názvem *Začínáme písničkou*²⁶⁷ věnují zpěvu lidových a populárních písní. Zaměřují se rovněž na hlasovou hygienu, rozezpívání a správné dýchání při zpěvu. Žáci jsou vyzýváni ke zpěvu a poslechu několika písní českého hudebního skladatele Leoše Janáčka. Seznamují se s lidovými písněmi a typickými nástroji, které se uplatňují ve hře folklórních souborů mnoha regionů České republiky²⁶⁸. Závěr kapitoly pojednává o druzích zpěvu a o předních českých a světových zpěvácích.

První kapitola nese název *Vlastnosti tónu*²⁶⁹ a je rozdělena na další podkapitoly – barva, výška, síla a délka. V první podkapitole se autoři snaží žákům přiblížit odlišnosti v barvě tónů, a to buď prostřednictvím jednotlivých hudebních nástrojů, přídavnými jmény, nebo zpěvnými hlasy u mužů, žen a dětí. Žáci si také sami mohou vyzkoušet barvu svého hlasu na krátkém pěveckém cvičení. Nadále mají studenti při poslechovém testu určit, jaký hudební nástroj právě zní a kdy slyší jeden tón a kdy souzvuk tónů.

---

²⁶⁶ Jedná se například o cvičení s klaviaturou či s kytarou pomocí aplikace v tabletu.

²⁶⁷ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 7–11.

²⁶⁸ Například moravská či chodská lidová hudba.

²⁶⁹ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 12–21.

Kapitola je završena poslechem dvou variant skladby Ave Maria – od Johanna Sebastiana Bacha a od Charlese Gounoda²⁷⁰. Žáci mají za úkol vyjádřit barvu jednotlivých nástrojů pomocí barevných pastelek. V podkapitole zabývající se výškou tónu se žáci učí názvy not a jejich zápis do notové osnovy. Na zadaném notovém partu si poté mají procvičit názvy tónů a poznat, o jakou skladbu z dílny Jana Wericha, Jiřího Voskovce a Jaroslava Ježka²⁷¹ se jedná. Poté mají žáci na základě poslechu rozpoznat dva tóny, přičemž první tón je předem daný v učebnici a žáci musí poznat, zda je druhý tón vyšší nebo nižší. Třetí podkapitola se zabývá silou tónu. Žáci se mají seznámit s historií klavíru a také si vyzkoušet hru na klavír, kde je možné poměrně snadno zahrát různě silné tóny. K tomuto tématu se také vztahují dynamické značky, které si studenti mají procvičit při zpěvu písní. V neposlední řadě se žáci při poslechu seznamují s klavírními skladbami předních klavírních osobností. V poslední závěrečné podkapitole o vlastnostech tónů se žáci mají naučit jednotlivé druhy not, druhy taktů a rytmicky doprovázet písně pomocí hry na tělo.

Druhá kapitola učebnice se nazývá *Rytmus a tempo*²⁷². Úkoly, uvedené v učebnici, vyzývají žáky k hudebně pohybovým a instrumentálním aktivitám, v nichž polovina třídy rytmicky doprovází určené skladby a druhá polovina má možnost si v kruhu vyzkoušet jednoduchý tanec. Pomocí jednotlivých cvičení mají žáci nadále za úkol vytleskat rytmus podle not a pomlk. Jelikož s rytmem úzce souvisí také tance, kapitola se dále zabývá různými druhy tanců v Evropě a významnými hudebními skladateli, jako jsou Antonín Dvořák a Johann Strauss ml.²⁷³. Závěr kapitoly je věnovaný italskému hudebnímu názvosloví, kde si žáci na přiloženém notovém zápisu mohou vyzkoušet hrát, tleskat či zpívat dle tempových pokynů.

Začátek třetí kapitoly s názvem *Umění souhry*²⁷⁴ napomáhá žákům vyznat se v notovém partu pro symfonický orchestr. Jelikož je přesná souhra důležitá nejen u hudebních nástrojů, ale také při zpěvu, žáci se proto seznamují se vznikem vícehlasu, s druhy zpěvních hlasů u mužů a žen a s formou vícehlasého zpěvu, jako je kánon. Proto

---

²⁷⁰ Charles Gounod (1818 – 1893) – francouzský hudební skladatel období romantismu. Vynikal především komponováním lyrických oper, ale psal také církevní díla, orchestrální, komorní a klavírní skladby a písně. SMOLKA, J., 1983, s. 220.

²⁷¹ Umělci vystupovali především v Osvobozeném divadle v Praze. J. Ježek komponoval swingovou a jazzovou hudbu k divadelním hrám na texty J. Wericha a J. Voskovce.

²⁷² ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 22–29.

²⁷³ Johann Strauss ml. (1825 – 1899) – rakouský hudební skladatel, který proslul rozsáhlou kompozicí tanců, zejména valčíků. SMOLKA, J., 1983, s. 615.

²⁷⁴ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 30–37.

jsou v této části zvolené poslechové skladby skladatelů Johannese Ockeghema²⁷⁵ a Geoga Philippa Telemanna²⁷⁶. Na závěr kapitoly se děti mohou naučit hrát na flétnu podle přehledného návodu.

Čtvrtá kapitola nese název *Bicí nástroje*²⁷⁷ a je věnována všem bicím nástrojům, kam patří také nástroje z Orffova instrumentáře. Žáci mají příležitost si na přiložených úkolech nejen vyzkoušet jednoduchý rytmický doprovod ke známým umělým písním, ale mohou se pokusit sestavit vlastní krátkou skladbu, a to buď s pomocí bicích nástrojů, nebo s využitím běžných předmětů, které obvykle neslouží jako hudební nástroje.

V následující páté kapitole, která se nazývá *Umění prezentace hudební skupiny*²⁷⁸, si žáci rozšiřují své znalosti o populárních hudebních skupinách a zároveň se pomocí úkolů učí, jak sestavit program koncertu a jeho plakát.

Předposlední kapitola nese název *Strunné nástroje*²⁷⁹ a je zaměřena především na nástroje smyčcové a drnkací. Žáci tak podrobněji získávají informace o jednotlivých nástrojích a prostřednictvím poslechových ukázek známých skladatelů se seznamují s odlišnostmi v jejich znění. Kapitola nadále pojednává o druzích notových klíčů, předznamenání, intervalech a akordických značkách. V podkapitole o drnkacích nástrojích mají žáci příležitost vyzkoušet si country tanec. V kapitole nechybí také návod, jak se žáci mohou naučit na kytaru.

V rámci poslední kapitoly s názvem *Dechové nástroje* se žáci mají možnost seznámit se všemi druhy dechových nástrojů, ať už s dřevěnými a žesťovými nástroji, s dudy či s varhanami. Z oblasti hudební teorie kapitola také pojednává o termínu *dudácká kvinta*. Žáci jsou rovněž vyzváni, aby si vyzkoušeli několik skladeb s doprovodem, kde zní právě dudácká kvinta. V neposlední řadě mají žáci možnost seznámit se s principem varhan a s J. S. Bachem, jedním z nejvýznamnějších varhanních skladatelů.

Učebnice je zakončena závěrečným shrnutím s názvem *Jdeme do finále*²⁸⁰, kde si žáci mají zopakovat veškeré poznatky, které si během výuky HV osvojili. V rámci kapitoly se nadále seznamují s pojmy hudební festival a zvukař.

---

²⁷⁵ Johannes Ockeghem (asi 1410 – 1497) – belgický skladatel vokálních skladeb. SMOLKA, J., 1983, s. 464.

²⁷⁶ Georg Philipp Telemann (1681 – 1767) – německý varhaník a skladatel. SMOLKA, J., 1983, s. 653.

²⁷⁷ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 38–41.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 42–43.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 44–59.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 71–75.

4.2.2 Klavír a jeho využití v učebnici HV a její metodické příručce pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií²⁸¹

Předpokládáme, že využití klavíru by v této učebnici HV mohlo být častější oproti souboru učebnic HV A. Charalambidise a kol., jelikož učebnice obsahuje soudobé výukové trendy, které zahrnují využívání nových technologií ve výuce HV. Jedná se například o nové interaktivní tabule, jejichž prostřednictvím se mohou žáci ihned seznámit s nejrůznějšími videonahrávkami. Klavír tak bude pravděpodobně v této učebnici odkazován nejen v kontextu s již dříve zmíněnými předpoklady²⁸², ale navíc i v souvislosti s novými technologiemi, které zahrnují například použití videí, obrázků a tabletů při výuce HV. Tento fakt by měla potvrdit závěrečná tabulka.

Námi uváděné předpoklady, v jakých kontextech se může objevit klavír v učebnici a metodické příručce pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií²⁸³:

- a) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem,
- b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami,
- c) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků),
- d) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír),
- e) v kontextu s barevnou obrazovou přílohou (obrázky nástrojů),
- f) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru),
- g) v kontextu s instrumentálními činnostmi,
- h) v kontextu s výkladem o partituře,
- i) v kontextu s počítačovými technologiemi (tablety, videa).

V učebnici a příručce pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií se objevují různé způsoby využití klavíru ve výuce HV. Autoři se hned v úvodu příručky pro učitele zmiňují o jednom z cílů jejich práce, kterým bylo

---

²⁸¹ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ L., *Hudební výchova: učebnice pro 6. - 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013, 88 s.

ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. *Hudební výchova: příručka učitele pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň, 2014, 128 s. ISBN 978-807-2389-025.

²⁸² Srov. strana 36 této diplomové práce.

²⁸³ Předpoklady jsou oproti předchozí sadě učebnic HV A. Charalambidise a kol. rozšířeny o nové možnosti využití klavíru v kontextu s novými technologiemi ve výuce. Konkrétně se jedná o body e), i).

seznámit žáky HV se základy hry na některé hudební nástroje, mezi které patří také klavír. Učebnicový set tak žákům nabízí velké množství úkolů a aktivit s využitím klaviatury. „Aktivity s klaviaturou lze zkoušet u klavíru, na keyboardech nebo na mobilních zařízeních – tabletech. Pokud máme k dispozici tablety pro jednotlivé žáky nebo dvojice žáků, využijeme cvičení s klaviaturou, která jsou přímou součástí interaktivní učebnice.“²⁸⁴

V úvodní kapitole je klavír využíván v obou publikacích **k rozezpívání na pěveckých cvičeních a jako doprovodná opora při zpěvu lidových písní**²⁸⁵. V tomto kontextu se žáci seznamují také s lidovými hudebními nástroji, mezi které patří také cimbál, jakožto předchůdce klavíru. Mezi zajímavé vlastnosti klavíru, které jej odlišují od ostatních nástrojů, patří jeho specifická barva tónů. Zahráním a následným poslechem stejného tónu na rozličných nástrojích, včetně klavíru, se žáci učí **sluchem rozeznat barvu jednotlivých nástrojů**: „Zahrajte si tuto notu na klavír, flétnu a na kytaru – pokaždé pokud možno stejně dlouze a stejně hlasitě. Podaří-li se vám to, uslyšíte tři různé tóny – ačkoli budou mít tyto tóny tři stejné vlastnosti (délku, výšku a sílu), budou se lišit právě barvou tónů.“²⁸⁶

Každá kapitola příručky pro učitele obsahuje též znalosti, dovednosti a postoje, kterých by měl žák v dané kapitole dosáhnout. I tyto složky mnohdy v příručce hovoří o využití klavíru (klaviatury) v hodinách HV. Jednou z hlavních kapitol, kde se vyskytuje využití klavíru ve velké míře, je kapitola zabývající se vlastnostmi tónu, zejména silou²⁸⁷. Příručka pro učitele uvádí v úvodu této kapitoly jednotlivé složky takto:

„Znalosti

Žák:

Seznámí se s klavírem a cembalem a okolnostmi jejich vzniku a vývoje.

Pozná stupnici C dur na klaviatuře a způsob zápisu prstokladu při hře na klavír.“²⁸⁸

„Dovednosti

Žák:

Při hře na klaviaturu hraje lidové písně a jednoduché melodie s oporou o notový zápis a prstoklad.

---

²⁸⁴ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 18.

²⁸⁵ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 9–10.

ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 12–17.

²⁸⁶ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2013, s. 12.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 16–19.

²⁸⁸ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 39.

Zkoumá rozdíly mezi cembalem a klavírem včetně rozdílnosti znějících tónů těchto nástrojů.

Postoje

Žák:

Učí se ocenit virtuositu ve hře na klavír.

*Získává motivaci pro vlastní pokusy o hru na klaviaturu.*²⁸⁹

Díky cvičením hraným na klavír, která jsou uvedena v této kapitole, mají žáci lépe porozumět rozdílům v síle tónů, jelikož kladívková mechanika klavíru umožňuje zahrát různě silný tón pouhým stlačením klávesy. Prostřednictvím této kapitoly se žáci také dovídají o předchůdci klavíru, kterým bylo cembalo. Na přiložených audionahrávkách si žáci mohou odlišnosti v tónech při hře na klavír a cembalo také poslechnout. Autoři učebnice se v první kapitole nadále zaměřují na klavír také z jiného úhlu pohledu. Připravili pro žáky jednoduchý **návod na poznávání klaviatury** v rozsahu jedné oktávy. Pomocí obrázků, na nichž jsou očíslované prsty a očíslovaná klaviatura, mohou žáci lépe pochopit princip hraní na klavír všemi prsty. Autoři též vyzývají žáky, aby si vyzkoušeli hru na klaviatuře, buď na klavíru, keyboardu, tabletu²⁹⁰ či na nakreslené klaviatuře, která je součástí kapitoly²⁹¹. V interaktivní učebnici jsou též za tímto účelem uvedeny videonahrávky demonstrující hru na klavír. Jakmile žáci vědí, kde leží které tóny a jakými prsty je zapotřebí je stisknout, mají možnost si podle očíslovaného návodu zahrát jednoduchou píseň *Ovčáci čtveráci*. Poté již mohou vyzkoušet hrát podle not. Příručka pro učitele obsahuje také shrnutí probrané látky o klavíru a cembalu v podobě tabulky a další různá cvičení na její procvičování, jako je křížovka, pexeso²⁹² a kvíz hudebních nástrojů²⁹³. Jelikož k síle tónů náleží též dynamická označení, kapitola nadále seznamuje žáky s jednotlivými italskými výrazy. Kapitola,

---

²⁸⁹ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 39.

²⁹⁰ V současné době se v některých školách vyskytují jako vyučující pomůcka také tablety. Žáci tak mají možnost si s pomocí aplikace s klaviaturou vyzkoušet „hrát“ na klavír a také slyšet tóny, které zahrají.

²⁹¹ Aktivita interaktivního cvičení na klaviaturu (klavír, keyboard či tablet) se v průběhu příručky pro učitele objevuje ještě několikrát a postupuje progresivně od jednodušších cvičení, jako je hra jednotlivých tónů, až po složitější úkony, které představuje hra na černých klávesách, hra dvojhlasu, hra dudácké kvinty či hra jednoduchých skladeb. ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 36, 40, 68, 90, 104, 106.

²⁹² Pexeso obsahuje na jedné kartě tón zapsaný v notovém zápisu, k němuž náleží tón zakreslený na klaviatuře. Úkolem žáků je shromáždit vždy dvě odpovídající karty. ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 41, 42, 85.

²⁹³ Tento kvíz se objevuje v průběhu příručky ještě několikrát a je zaměřen na poznávací poslech dvou, tří, popřípadě čtyř nástrojů, mezi kterými se rovněž vykytuje klavír. ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ, L., 2014, s. 44, 46, 63, 64.

zabývající se stavbou klavíru a jeho vývojem v kontextu s historií, představuje také velmi významné klavírní osobnosti, jakými byli Fryderyk Chopin a Ferenc Liszt²⁹⁴.

Klavír a jeho využití se rovněž objevuje v kapitole pojednávající o českých tancích. V tomto kontextu se v učebnici vyskytuje partitura Dvořákova *Slovanského tance č. 1* v úpravě pro čtyřruční klavír²⁹⁵.

V nadcházejících kapitolách se klavír vyskytuje v souvislosti s **výkladem hudební teorie**. V šesté kapitole, kde se žáci seznamují s posuvkami, jim k lepší představivosti slouží opět klaviatura, na které mají znázorněné všechny zvýšené a snížené tóny²⁹⁶.

V kapitole, pojednávající o dechových nástrojích²⁹⁷, se vyskytnou další dva nástroje, které jsou klavíru velmi podobné. Jedná se o harmonium a varhany, pro jejichž hru je nutné ovládat klaviaturu, avšak k tvorbě tónu dochází v případě harmonia proudem vzduchu do měchu a v případě varhan proudem vzduchu v píšťalách.

---

²⁹⁴ Ferenc Liszt (1811 – 1886) – maďarský klavírní virtuos a hudební skladatel období romantismu. SMOLKA, J., 1983, s. 375.

²⁹⁵ ŠEDIVÝ, J., ROHLÍKOVÁ L., 2013, s. 27.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 48.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 65.

Tabulka 7 – Klavír v učebnici HV pro 6. a 7. stupeň základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií a v příslušné metodické příručce

Předpoklady využití klavíru v učebnici HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií a její příslušné metodické příručky:	Využití klavíru v učebnici pro 6. a 7. ročník a její příslušné metodické příručky v kontextu s předpoklady	
	Učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií	Metodická příručka pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)	ano	ano
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami	ano	ano
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem	ano	ano
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi	ano	ano
e) v kontextu s výkladem o partituře	ano	ano
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)	ano	ano
g) v kontextu s barevnou obrazovou přílohou (obrázky nástrojů)	ano	ano
h) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)	ano	ano
i) v kontextu s počítačovými technologiemi (tablety, videa)	ano	ano

Po průzkumu prvního dílu ze sady učebnic HV a metodické příručky můžeme konstatovat, že podíl klavíru a jeho využití je značný. Autoři sady učebnic považují klavír za důležitý prostředek výuky HV. V kontextu s danými předpoklady se klavír objevil ve všech uvedených složkách. Lze předpokládat, že se jeho využití objeví v následujících dílech učebnice, které se budou po obsahové stránce týkat historického vývoje samotné hudby²⁹⁸.

4.3 Přílohový poslechový materiál k učebnicím HV Alexandrose Charalambidise a kol. a Jakuba Šedivého a Lucie Rohlíkové

Součástí každé z učebnic hudební výchovy je přílohový materiál. V případě učebnic HV A. Charalambidise a kol. se jedná o přílohový materiál v podobě kompaktních disků. V případě učebnice HV autorské dvojice J. Šedivý a L. Rohlíková se jedná zejména o interaktivní učebnici Flexibooks, jejíž součástí jsou ukázky poslechových skladeb. Jelikož jsme se v předchozích kapitolách²⁹⁹ zaměřili na studium učebnic a jejich metodických příruček, do jaké míry využívají jejich autoři klavír jako prostředek výuky HV, je tedy žádoucí prostudovat v kontextu s tématem také jejich přílohový poslechový materiál. Ten budeme zkoumat z pohledu míry uvedení klavírní literatury³⁰⁰ a zjištěné informace shrneme v tabulce.

Poslechový materiál všech učebnic se liší ve výběru a v počtu zvolených skladeb, jelikož skladby korespondují s tématy uvedenými v učebnicích. Každý přílohový materiál tedy obsahuje různý počet poslechových skladeb. Je nutné vzít také v úvahu, že první díl ze sady učebnic HV J. Šedivého a L. Rohlíkové je sestaven dohromady pro první dva ročníky druhého stupně základních škol, a proto lze tedy předpokládat, že přílohový materiál bude obsahovat větší počet poslechových skladeb a ukázek. Lze se také domnívat, že se přílohový poslechový materiál k sadě učebnic HV J. Šedivého a L. Rohlíkové celkově rozroste po doplnění dalšími díly učebnic této sady³⁰¹.

---

²⁹⁸ Údaje z rozhovoru s jednou z autorek vznikající učebnice HV pro 8. a 9. ročník – s PhDr. Štěpánkou Liškovou, Ph.D., konaného 28. ledna 2014 na Katedře hudební kultury Západočeské univerzity v Plzni.

²⁹⁹ Viz kapitola č. 4 – Klavír v aktuálních učebnicích hudební výchovy.

³⁰⁰ Lze vzít také v úvahu skladby určené pro varhany (je možné je interpretovat též na klavír), klavírní koncerty s doprovodem orchestru, klavír v populárních skladbách a klavír, jakožto doprovodný nástroj ke zpěvu a k ostatním hudebním nástrojům.

³⁰¹ Učebnice HV pro 8. a 9. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Autory jsou J. Šedivý a L. Rohlíková.

Tabulka 8 – Zastoupení skladeb a ukázek s účastí klavíru v jednotlivých přílohových materiálech určených pro poslech³⁰²

Učebnice	Učebnice HV A. Charalambidise a kol.				Učebnice HV J. Šedivého a L. Rohlíkové
	6.	7.	8.	9.	6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií
Celkový počet skladeb	37	29	44	28	99
Počet klavírních skladeb	2	3	5	3	16
Výskyt klavírních skladeb v %*	5,4 %	10,3 %	11,4 %	10,7 %	15,8 %

*Procenta počtu skladeb s přesností na jedno desetinné místo.

Z uvedené tabulky je patrný procentuální počet klavírních skladeb z celkového počtu skladeb v jednotlivých přílohových poslechových materiálech. Jak jsme předpokládali, poslechové materiály není možné mezi sebou porovnat, jelikož každý poslechový materiál sestává z různého počtu poslechových skladeb. Avšak již teď je možné konstatovat, že učebnice HV autorské dvojice J. Šedivý a L. Rohlíková obsahuje v porovnání s učebnicemi HV A. Charalambidise a kol. pro 6. a 7. ročník o 33 poslechových skladeb více. Z tohoto důvodu uvádíme další tabulku, ve které je patrné porovnání poslechových materiálů a jejich počtu klavírních skladeb ve všech učebnicích určených pro 6. a 7. ročník základních škol. K těmto účelům si pro lepší přehlednost dovoluujeme počet poslechových skladeb učebnic HV pro 6. a 7. ročník od A. Charalambidise a kol. sloučit dohromady.

³⁰² Seznam klavírních poslechových skladeb viz příloha C – Seznam klavírních poslechových skladeb přílohových materiálů sady učebnic HV A. Charalambidis a kol.

Tabulka 9 – Porovnání poslechových materiálů a zastoupení klavírních skladeb v jejich celkovém počtu³⁰³

Učebnice	Učebnice HV A. Charalambidise a kol.	Učebnice HV J. Šedivého a L. Rohlíkové
Ročník	Souhrnný údaj za 6. a 7. ročník	Souhrnný údaj za 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií
Celkový počet skladeb	66	99
Počet klavírních skladeb	5	16
Výskyt klavírních skladeb v %*	7,6 %	15,8 %

* Procenta počtu skladeb s přesností na jedno desetinné místo.

Z této tabulky vyplývá, že učebnice hudební výchovy dvojice autorů J. Šedivý a L. Rohlíková pracuje s větším počtem klavírních ukázek a skladeb oproti oběma učebnicím HV A. Charalambidise a kol. Je ovšem nutné rovněž konstatovat, že obě přílohová CD učebnic HV pro 6. a 7. ročník A. Charalambidise a kol. obsahují o 33 poslechových skladeb méně³⁰⁴.

4.4 Zhodnocení aktuálních učebnic HV v kontextu s předpoklady využití klavíru a v kontextu s tématem práce

Předchozí kapitoly této diplomové práce přinesly již dostatek důkazů pro závěrečné shrnutí³⁰⁵. Následující tabulky uvádí v přehledné formě využití klavíru ve všech prostudovaných učebnicích a jejich příslušných metodických příručkách, kterými se tato práce ve své části zabývá. První tabulka uvádí celkovou míru uváděného využití klavíru ve všech učebnicích HV a jejich odpovídajících metodických příručkách od

³⁰³ Seznam klavírních poslechových skladeb viz příloha D – Seznam klavírních poslechových skladeb přílohových materiálů učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií J. Šedivého a L. Rohlíkové.

³⁰⁴ Vyšší počet nahrávek však nemusí odpovídat míře a kvalitě jejich využití. Tato skutečnost by mohla být zkoumána v navazující práci.

³⁰⁵ Po prozkoumání všech aktuálních učebnic HV s doložkou MŠMT mohu stanovit, že na základě mého tvrzení v kapitole 3.2 (poznámka pod čarou cit. 85) autoři ve svých učebnicích HV došli k podobným závěrům. Autoři učebnic HV dokonce rozšířili mé dosavadní znalosti a zkušenosti ohledně využití klavíru (klaviatury) při výuce HV (např. využití aplikace s klaviaturou určenou pro tablety). Aktualizované údaje byly získány prostřednictvím workshopu Nové technologie ve výuce hudební výchovy na ZŠ pořádaného autory učebnice J. Šedivým a L. Rohlíkovou dne 11. března 2015 od 13:00 do 14:40 hodin na Katedře hudební kultury Západočeské univerzity v Plzni.

autora A. Charalambidise a kol. v kontextu se stanovenými předpoklady. Z tabulky je patrné, kolikrát se objevilo využití klavíru v souladu s danými předpoklady v jednotlivých publikacích. V pravém sloupci tabulky je poté uveden vždy celkový výskyt využití klavíru v souladu s daným předpokladem z celkového počtu osmi publikací³⁰⁶.

Obsahem druhé tabulky je celkové využití klavíru v učebnici HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií a v její příslušné metodické příručce dvojice autorů J. Šedivý a L. Rohlíková. Z přehledné tabulky vyplývá, kolikrát se vyskytlo využití klavíru v souladu se stanovenými předpoklady v obou publikacích. Pravý sloupec tabulky poté obsahuje celkový výskyt využití klavíru v kontextu s daným předpokladem z celkového počtu dvou publikací³⁰⁷.

---

³⁰⁶ Učebnice HV pro 6., 7., 8., a 9. ročník a jejich příslušné metodické příručky.

³⁰⁷ Učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií a její příslušná metodická příručka.

Tabulka 10 – Celkový výskyt využití klavíru ve všech učebnicích HV a jejich příslušných metodických příručkách A. Charalambidise a kol.

Předpoklady využití klavíru ve všech učebnicích HV a jejich metodických příručkách A. Charalambidise a kol.:	Ročník	6.		7.		8.		9.		Celkový výskyt využití klavíru ve všech učebnicích HV a jejich metodických příručkách A. Charalambidise a kol. v kontextu s předpoklady
	Publikace	U*	M**	U	M	U	M	U	M	
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)		ne	ano	ne	ne	ano	ano	ne	ne	3/8
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami (intonace)		ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	0/8
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem		ne	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	6/8
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi		ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	1/8
e) v kontextu s výkladem o partituře		ano	ne	–	–	–	–	–	–	1/2
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)		ne	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne	1/8
g) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)		ne	ne	ne	ano	ano	ano	ne	ne	3/8

* Učebnice HV.

** Metodická příručka k učebnici HV.

Z předchozí tabulky můžeme stanovit, že celkové využití klavíru se ve všech čtyřech učebnicích HV a jejich příslušných metodických příručkách neobjevuje ve velké míře. Na základě tabulky můžeme rovněž konstatovat, že ve všech učebnicích HV a jejich odpovídajících příručkách se využití klavíru objevilo vždy třikrát v kontextu s předpoklady *a)* a *g)*. Využití klavíru v souvislosti s předpokladem *b)* se neobjevilo dokonce ani jednou. Naopak nejvyšší četnost má v kontextu s předpokladem *c)*. Využití klavíru v souvislosti s předpoklady *d)* a *f)* se v učebnicích HV a jejich odpovídajících metodických příručkách vyskytlo pouze jednou. Využití klavíru v kontextu s předpokladem *e)* se z celkového počtu dvou publikací³⁰⁸ objevilo jednou³⁰⁹.

---

³⁰⁸ Učebnice HV pro 6. ročník a její příslušná metodická příručka.

³⁰⁹ V případě tohoto předpokladu vycházíme z celkového počtu dvou publikací, jelikož se toto téma v ostatních učebnicích HV a jejich příslušných metodických příručkách nevyskytuje.

Tabulka 11 – Celkový výskyt využití klavíru v učebnici HV a její příslušné metodické příručce J. Šedivý a L. Rohlíková

Předpoklady využití klavíru v učebnici HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií a její metodické příručce:	Ročník	6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií		Celkový výskyt využití klavíru v učebnici HV a její metodické příručce v kontextu s předpoklady
	Publikace	U*	M**	
a) v kontextu s hudební naukou (výklad teorie oživený ukázkami hry, vyvozování nových poznatků)		ano	ano	2/2
b) v kontextu s rozezpíváním a pěveckými aktivitami		ano	ano	2/2
c) v kontextu s písněmi a jejich hudebním doprovodem		ano	ano	2/2
d) v kontextu s instrumentálními činnostmi		ano	ano	2/2
e) v kontextu s výkladem o partituře		ano	ano	2/2
f) v kontextu s hudebními formami (demonstrace skladeb na klavír)		ano	ano	2/2
g) v kontextu s barevnou obrazovou přílohou (obrázky nástrojů)		ano	ano	2/2
h) v kontextu s výkladem o hudebních nástrojích (historie, vývoj a použití klavíru)		ano	ano	2/2
i) v kontextu s počítačovými technologiemi (videa)		ano	ano	2/2

* Učebnice HV.

** Metodická příručka k učebnici HV.

Na základě předchozí přehledné tabulky můžeme konstatovat, že učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií dvojice autorů J. Šedivý a L. Rohlíková využívá klavír v kontextu se stanovenými předpoklady v maximální míře. Z předcházející tabulky je také patrné, že se využití klavíru objevilo ve všech námi stanovených předpokladech, a to jak v učebnici HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií, tak i v její příslušné metodické příručce.

4.5 Klavír v kontextu s osobností učitele HV i názory samotných žáků

Předmětem této diplomové práce je využití klavíru v hodinách HV na druhém stupni základních škol. Z tohoto důvodu je žádoucí se alespoň ve stručnosti zabývat i samotnou osobností učitele, neboť ten sehrává v procesu výuky HV nejdůležitější roli³¹⁰. V této kapitole se zaměříme na osobnost učitele hudební výchovy s akcentací jeho instrumentálních dovedností, zejména pak jeho dovedností hry na klavír. V rámci podkapitoly také zjišťujeme a uvádíme metodou dotazníku, jakou roli přisuzují klavíru ve výuce samotní žáci a jaké dovednosti by podle nich měl mít učitel HV.

4.5.1 Osobnost učitele s akcentací jeho dovedností hry na klavír

Pokud učitel hudební výchovy neovládá hru na nějaký hudební nástroj, může při výuce HV jen těžko uspět, jelikož jedním z požadavků na učitele HV je v současné době hra na nástroj. Při výuce je důležité, aby byl učitel schopný doprovodit své žáky při zpěvu na hudební nástroj. V dnešní době zastává přední místo klavír a jeho elektronické podoby, jakožto nejčastěji využívaný hudební nástroj. Druhým nejčastěji využívaným melodickým hudebním nástrojem, který je do částečné míry schopný nahradit klavír, je kytara. Pokud je učitel HV schopným kytaristou a zpěvákem zároveň, může při zpěvu či při výkladu o kytarových značkách, využít také tento nástroj. Avšak právě vlastnosti klavíru umožňují učiteli například snadné rozezpívání žáků či přehrávání vícehlasých témat, což není na kytaru možné aplikovat. Pojďme se nyní ve stručnosti zaměřit na vlastnosti osobnosti učitele HV³¹¹, zejména pak z pohledu jeho dovedností hry na klavír.

Znalost hry na klavír by měla být jedním ze základních předpokladů úspěšného učitele HV. Učitel by měl být schopný hrát z notového zápisu, a to i z „listu“ (bez předchozí přípravy). Měl by ovládat základní druhy úhozu, znát notové hodnoty, předznamenání a dynamická a tempová označení. Učitel HV by se měl umět rychle

---

³¹⁰ Z důvodu rozsahu diplomové práce se touto otázkou nezabýváme do hloubky.

³¹¹ Učitel hudební výchovy by měl disponovat jak vzděláním pedagogickým a odborným, tak i teoretickým a praktickým, které s sebou přináší další psychické, fyzické a charakterové rysy a předpoklady. Patří sem požadavky na tělesné a duševní zdraví a schopnost logicky a srozumitelně vyjadřovat své myšlenky. Mezi psychické vlastnosti patří tvůrčí fantazie, imaginace a citová bohatost. Také morální vlastnosti učitele HV, jako jsou kázeň, sebeovládání, vytrvalost, houževnatost a láska k dětem a porozumění pro ně, hrají velmi důležitou roli při výuce. Důležitým elementem osobnosti učitele HV je hudební tvořivost, která hraje roli při provozování hudby, při zpěvu a jeho doprovodu, při instrumentálních činnostech a při improvizaci. Úlohou učitele HV je interpretovat a přibližovat žákům hudbu, rozvíjet jejich myšlenkové procesy, citové prožívání a motivovat je k vytváření aktivního vztahu k hudbě. SEDLÁK, F., 1977, s. 77–83.

orientovat v tóninách a akordických značkách, které jsou podstatné pro transpozice písní. V tomto kontextu by měl také dokázat správně aplikovat různé druhy doprovodů při interpretaci písní. Učitel by měl mít v repertoáru určitý počet písní, které bude schopen zahrát z paměti, aby mohl při hře zároveň kontrolovat a dirigovat své studenty alespoň pokyny hlavy. Velkým přínosem pro studenty může být učitelova schopnost interpretace některých stěžejních děl předních hudebních skladatelů napříč hudební historií a všemi hudebními směry. Mezi tato díla může zařadit jak kompozice z oblasti literatury klavírní, tak transkripce různých orchestrálních skladeb (slavné symfonie, části oper, instrumentální koncerty či vokální skladby). Měl by mít rovněž základní přehled o historii klavíru, jeho stavbě a o tom, jak dochází k vytvoření tónu. Učitel HV by měl umět flexibilně využívat svých dovedností hry na klavír nejen v kontextu s tématy učebnic, ale také s tématy, která se mohou objevit v diskuzích s žáky, popřípadě s tématy, jež žáci v hodinách HV sami nadnesou.

4.5.2 Instrumentální dovednosti učitele z pohledu žáků

Osobnost učitele hudební výchovy a úroveň jeho dovedností vnímají především žáci. Z tohoto důvodu budeme prostřednictvím anonymního dotazníku³¹² sledovat, zda se v jejich odpovědích objeví hra na nástroj v požadavcích na dovednosti učitele a zda kladou důraz na využití klavíru při hodinách hudební výchovy.

V dotazníku³¹³ využijeme několik typů otázek, zejména otázky škálové, otevřené a polouzavřené. Otázek je celkem sedm, z toho první dvě otázky jsou škálové, třetí a čtvrtá otázka jsou polouzavřené a poslední tři otázky jsou otevřené. Dotazník je koncipován pro studenty druhého stupně základní školy, a proto obsahuje menší počet otázek z důvodu udržení pozornosti dětí. I když je dotazník zpracován v elektronické podobě, žáci jej obdrží vytištěný na dvou stránkách papíru formátu A4.

---

³¹² Dotazník je jednou z nejpoužívanějších výzkumných technik. Jeho podstatou je shromažďování dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. Dotazník je složen z otázek různého charakteru a využívá formu písemných odpovědí na dané otázky. Otázky se dělí podle stupně jejich otevřenosti na otázky otevřené, polouzavřené a uzavřené. Otevřené otázky umožňují respondentovi vyjádřit vlastní odpověď. Polouzavřené otázky respondentovi nejdříve navrhnou odpověď a poté žádají odpovědi prostřednictvím otevřené otázky. PELIKÁN, Jiří. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 1998, s. 104–116. ISBN 80-718-4569-8.

³¹³ Viz příloha A – Dotazník pro žáky hudební výchovy (datum 4. a 6. března 2015, počet respondentů: 69).

Žáci byli o dotazníku předem informováni a vyplnili jej v začátcích hodin hudební výchovy na základní škole Dobřany³¹⁴ dne 4. a 6. března 2015. Vyplňování dotazníku se zúčastnilo celkem 69 žáků druhého stupně šesté a sedmé třídy ve věku mezi 11 a 13 lety. Odpovědi z dotazníku následně rozebereme a popíšeme.

První otázka zněla takto: *Je podle tebe důležité, aby učitel HV ovládal hru na hudební nástroje?* Žáci na ni mohli odpovědět výběrem ze škály odpovědí (viz tabulka), popřípadě mohli doplnit svou vlastní odpověď do prostoru pro připomínky. Počty odpovědí žáků uvádíme v následující tabulce.

Tabulka 12 – Odpovědi žáků na první otázku

Škály	Počet odpovědí
a) Ano, souhlasím (na 100 %)	33
b) Souhlasím (na 75 %)	20
c) Částečně souhlasím (na 50 %)	15
d) Nesouhlasím (na 25 %)	0
e) Vůbec nesouhlasím (na 0 %)	0
f) Jiné (prostor pro připomínky)	1

Menší polovina žáků z celkového počtu respondentů souhlasí s tvrzením, že je důležité, aby učitel HV ovládal hru na hudební nástroje. 20 žáků s tímto výrokem souhlasí na 75 % a 15 žáků uvedlo, že s tímto prohlášením souhlasí na 50 %. Žádný student neuvedl, že s výrokem nesouhlasí nebo vůbec nesouhlasí. Naopak do prostoru pro připomínky jeden žák uvedl: „*Stačí mi, aby ovládal hru na klavír, protože se na něj dá hrát většina skladeb a doprovodu*“³¹⁵.

Druhá otázka se již týkala samotného tématu klavíru: *Souhlasíš s tvrzením, že hra na klavír by měla být podstatnou dovedností učitele HV?* Počty odpovědí žáků jsou rovněž uvedeny v následující tabulce.

³¹⁴ Základní škola Dobřany, třída 1. máje 618, 334 41 Dobřany.

³¹⁵ Anonym.

Tabulka 13 – Odpovědi žáků na druhou otázku

Škály	Počet odpovědí
a) Ano, souhlasím (na 100 %)	12
b) Souhlasím (na 75 %)	31
c) Částečně souhlasím (na 50 %)	15
d) Nesouhlasím (na 25 %)	7
e) Vůbec nesouhlasím (na 0 %)	3
f) Jiné (prostor pro připomínky)	1

S tímto tvrzením maximálně souhlasí pouze 12 žáků. Největší počet žáků s výrokem souhlasí na 75 % a 15 žáků v dotazníku uvedlo, že s prohlášením částečně souhlasí na 50 %. Naopak sedm žáků s tvrzením nesouhlasí a tři žáci uvedli, že vůbec nesouhlasí s tím, že hra na klavír by měla být podstatnou dovedností učitele HV. Do prostoru pro připomínky jeden žák také uvedl: „*Nemusí to být klavír, může to být jiný nástroj*“³¹⁶.

Třetí otázka zněla takto: *Jaké nástroje považuješ pro výuku HV za nejdůležitější?* Žáci měli na výběr z pěti hudebních nástrojů³¹⁷, které měli očíslovat podle pořadí jejich důležitosti³¹⁸. Pokud se v uvedených hudebních nástrojích neobjevil ten, který považují za důležitý, měli možnost jej dopsat na uvedené místo v dotazníku a také očíslovat. Výsledek četnosti odpovědí je zaznamenán v přehledné tabulce. V horní části tabulky se nachází rozmezí, ve kterém žáci určují pořadí důležitosti nástrojů při hodině HV, kde číslo 1 představuje nejdůležitější nástroj a číslo 5 nejméně důležitý nástroj. Levý sloupec tabulky obsahuje hudební nástroje, ze kterých měli žáci na výběr. Ve svislých sloupcích pod čísly 1, 2, 3, 4 a 5 je uveden celkový počet žáků, hodnotících nástroj v kontextu s jeho oceněním důležitosti.

³¹⁶ Anonym.

³¹⁷ Zobcová flétna, klavír, kytara, housle a akordeon.

³¹⁸ Číslování od 1 do 5 (1 = nejdůležitější, 5 = nejméně důležitý).

Tabulka 14 – Odpovědi žáků na třetí otázku

Nástroj	Důležitost nástrojů					Celkový počet žáků
	1	2	3	4	5	
Zobcová flétna	1	1	26	27	14	69
Klavír	57	10	1	1	0	69
Kytara	11	56	1	1	0	69
Housle	0	2	32	26	9	69
Akordeon	0	0	9	14	45	68
Jiný nástroj	0	0	0	0	1	1

Na základě předchozí tabulky můžeme konstatovat, že žáci pokládají klavír za nejdůležitější nástroj při výuce HV. Na druhém místě s minimálním rozdílem jednoho bodu se v pořadí důležitosti nástroje objevuje kytara. O třetí a čtvrté místo se dělí v pořadí důležitosti zobcová flétna a housle, jelikož jejich četnost v odpovědích žáků dosahovala podobných hodnot. Naopak nejméně důležitým nástrojem je pro žáky akordeon. Jeden žák dokonce uvedl do prostoru pro jiný nástroj dudy, které jsou sice na pátém místě, avšak jsou pro něj důležitější než akordeon.

Čtvrtá otázka byla polouzavřená a její znění bylo: *Myslíš, že klavír hraje důležitou roli při výuce HV?* Žáci mohli na otázku odpovědět buď Ano, či Ne. U obou odpovědí byla rovněž vymezena kolonka pro zdůvodnění odpovědi. Na otázku odpovědělo 57 žáků kladně a 10 žáků záporně³¹⁹. Dva žáci se k otázce dokonce nevyjádřili vůbec. Někteří žáci také vyznačili kladnou, či zápornou odpověď, avšak ji nadále již neodůvodnili. Z odpovědí žáků je patrné, že klavír vnímají zvláště při doprovodu písní, kde se o klavír mohou „opřít“ a jsou schopni se lépe držet melodie a rytmu.

Na poslední tři otázky mohli žáci odpovědět volně, nebyly zde vymezené určité odpovědi. Prostřednictvím těchto otázek jsme zkoumali, zda se v odpovědích žáků objeví přímé, či nepřímé využití klavíru. Pátá otázka zněla takto: *Jak by podle tebe měla vypadat ideální hodina HV?* Žáci ve svých odpovědích uvedli různé návrhy, většina žáků si představuje ideální hodinu HV tak, že polovina hodiny se bude skládat z hudební teorie a druhá polovina hodiny bude obsahovat zpěv a hru na hudební nástroje. Tyto aktivity měly největší četnost v odpovědích žáků. V menším zastoupení někteří žáci

³¹⁹ Odpovědi žáků viz příloha B – Odpovědi žáků na otázku: *Myslíš, že klavír hraje důležitou roli při výuce HV?*

uváděli, že by si v ideální hodině HV přáli hudební testy, rytmická cvičení, hudební hry³²⁰ a informace o hudebních nástrojích a skladatelích. Někteří žáci si rovněž představují svou ideální hodinu HV plnou klidu, pohody, zábavy a oddechu od učení.

Šestá otázka zněla: *Jaké aktivity by podle tebe měla obsahovat ideální hodina HV?* Podle žáků by ideální hodina HV měla obsahovat hlavně zpěv, hru na hudební nástroje a hudební hry. Jeden z žáků dokonce uvedl: „*Zpívání, hra na rytmické nástroje a hra na klavír*“³²¹.

Znění poslední otázky bylo: *Jaká je tvoje oblíbená aktivita při hodině HV?* Největší zastoupení v odpovědích žáků měl zpěv a hra na hudební nástroje. Někteří žáci dokonce uvedli, že při hodině HV nejraději poslouchají hudbu. Jeden z žáků se v rámci své odpovědi zmínil o klavíru takto: „*Zpěv a hrát před třídou na klavír*“³²².

Po vyhodnocení všech dotazníků můžeme konstatovat, že podle žáků by měl učitel HV ovládat hru na hudební nástroje, včetně klavíru. Z dotazníků nadále můžeme stanovit, že klavír hraje pro žáky důležitou roli při výuce HV, zejména jeho přítomnost vnímají při zpěvu písní. V odpovědích žáků se také objevily přímé zmínky o využití klavíru ve výuce HV, například při instrumentálních činnostech.

---

³²⁰ Například kvízy či tajenky.

³²¹ Anonym.

³²² Anonym.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Návrhy modelových lekcí s uplatněním klavíru

Jedním z posledních cílů této práce je si odzkoušet, zda a do jaké míry téma klavíru dokážu uplatnit i v modelových lekcích HV. Na základě příkladů s využitím klavíru v předchozích kapitolách se v této kapitole zaměřím na vytvoření dvou příprav vyučovacích hodin hudební výchovy s účastí klavíru. Tyto modelové lekce následně realizuji v hodinách HV na druhém stupni 31. základní školy³²³ Plzeň v rámci souvislé pedagogické praxe, která je součástí mého studijního plánu. Na závěr této kapitoly zhodnotím výsledky své práce.

Časový plán modelových lekcí bude činit 2 výukové hodiny po 45 minutách. Cílovou skupinou budou žáci 9. ročníku. Lekce budou obsahovat hudební teorii, vokální a poslechové činnosti³²⁴. Na základě předchozí komunikace s učitelkou³²⁵ HV na 31. základní škole Plzeň se pokusím propojit jí přidělené téma Český hudební romantismus, zejména osobnosti František Škroup, Bedřich Smetana, Zdeněk Fibich a Antonín Dvořák s využitím klavíru.

Následující dvě tabulky³²⁶ obsahují přípravy³²⁷ modelových lekcí. Každá z tabulek obsahuje dílčí téma a cíl modelové lekce. Tabulky rovněž obsahují potřebné pomůcky k lekcím. V tabulkách jsou nadále rozepsané jednotlivé činnosti učitele a žáků při modelových hodinách HV. V závěrech tabulek jsou pak uvedeny vyučovací a hodnotící metody použité v modelových lekcích.

---

³²³ 31. základní škola Plzeň, Elišky Krásnohorské 840/10, 323 00 Plzeň.

³²⁴ Lekce je zaměřena především na obvyklé činnosti žáků při hodinách HV, jako jsou probírání učiva, poslechové činnosti a vokální činnosti. Pohybové a instrumentální činnosti nejsou žáci devátého ročníku zvyklí vykonávat při hodinách HV, tudíž k nim mají negativní přístup, jak jsem zjistila od jejich učitelky HV a později i během své praxe. Z tohoto důvodu jsem tyto činnosti nezahrnula do modelových lekcí.

³²⁵ Mgr. Vladislava Haasová vystudovala obor Hudební výchova a Český jazyk pro základní školy na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. Informace z rozhovoru konaného na 31. základní škole Plzeň dne 2. února 2015.

³²⁶ Tabulky č. 14 a 15.

³²⁷ Náměty tabulek a příprav modelových lekcí pocházejí z předmětu Obecná didaktika konaného na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a z: LIŠKOVÁ, Štěpánka. *Prvky hudby subsaharské Afriky (HSA) a indické klasické hudby (IKH) v integrativní experimentální výuce hudební výchovy na vyšším gymnáziu*. Ústí nad Labem, 2010. Disertační práce. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta pedagogická, Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Prof. PhDr. Josef Říha.

Tabulka 15 – Příprava první modelové lekce s využitím klavíru³²⁸

Téma modelové lekce	Specifikace období českého hudebního romantismu se zaměřením na hudbu a hudební skladatele (F. Škroup, B. Smetana)
Cíle modelové lekce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Seznámit žáky se znaky českého hudebního romantismu a jeho předními skladateli (F. Škroup, B. Smetana) a jejich díly ▪ Nacvičit s žáky píseň <i>Kde domov můj</i> od F. Škroupa ▪ Seznámit žáky s částmi symfonické básně <i>Vltava</i> od B. Smetany ▪ Rozezpívat žáky, nacvičit s nimi píseň <i>Proč bychom se netěšili</i> od B. Smetany a doprovodit je na klavír při zpěvu písní ▪ Shrnout modelovou lekci formou hudební hry
Časová dotace	45 minut
Pomůcky	Klavír , kopie křížovek, pracovní listy ³²⁹ , počítač, dataprojektor, reproduktory, kartičky s názvy částí <i>Vltavy</i> , JÁNSKÝ, Petr. <i>Já, písnička</i> : zpěvník pro žáky základních škol. 2., přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995, 172 s. ISBN 80-859-2502-8.
Činnost učitele	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uvede cíl hodiny, rozdá žákům pracovní listy a vysvětlí práci s nimi, zahraje žákům na klavír skladbu <i>Proč bychom se netěšili</i> od B. Smetany, položí žákům otázku na znalost této skladby a skladatele, předloží žákům křížovku ▪ Přiblíží žákům období 19. století, uvede hlavní znaky romantismu, odhalí žákům osobnost F. Škroupa a jeho význam a přínos pro českou hudbu, demonstruje píseň <i>Kde domov můj</i> na klavír a nacvičí ji s žáky ▪ Vyzve žáky k zamyšlení se, co má B. Smetana společného s Plzní, poté pohovoří o jeho osobnosti, významu a přínosu pro českou hudbu ▪ Vysvětlí žákům aktivitu skládání jednotlivých částí <i>Vltavy</i> za sebou dle poslechu, jednotlivé části vysvětlí, rozdá žákům kartičky s názvy částí a pustí jim skladbu ▪ Rozezpívá žáky za pomoci pěveckých a intonačních cvičení s účastí klavíru, nacvičí s žáky danou skladbu <i>Proč bychom se netěšili</i> od B. Smetany s účastí klavíru, sám obstará klavírní doprovod ke skladbě a k doprovodu ostatních skladeb ze zpěvníku ▪ Shrne veškeré poznatky, které se žáci během lekce dověděli formou hudební hry
Činnost žáků	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyplní na základě svých dosavadních hudebních znalostí křížovku a odhalí příjmení českého hudebního skladatele (B. Smetana) v tajence ▪ Identifikují slohové období, jeho znaky a osobnost F. Škroupa, dokáží zazpívat českou státní hymnu ▪ Využijí své dřívější znalosti ohledně skladatele B. Smetany při diskuzi o propojení skladatele s Plzní ▪ Seřadí na základě poslechu jednotlivé části <i>Vltavy</i> ▪ Zazpívají pokud možno intonačně čistě a přesně dle svých hlasových dispozic, dodrží zásady hlasové hygieny, orientují se v notovém zápisu ▪ Vysvětlí znaky české romantické hudby, pojmenují hlavní osobnosti a jejich kompozice a zazpívají skladbu F. Škroupa a B. Smetany
Vyučovací metody	Výklad, diskuze, výklad s diskuzí, individuální práce, práce se zpěvníkem, skupinová výuka
Hodnotící metody	Průběžná evaluace, zpětná vazba, mimoverbální hodnocení, práce studentů při hodině

³²⁸ Náměty na aktivity v této modelové lekci pocházejí z předmětů Kreativní hudební praktikum a Didaktika hudební výchovy pod vedením PhDr. Štěpánky Liškové, Ph.D. na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni.

³²⁹ Pracovní list viz příloha E – Ukázka pracovního listu k první modelové lekci HV.

Tabulka 16 – Příprava druhé modelové lekce s využitím klavíru

Téma modelové lekce	Specifikace období českého hudebního romantismu se zaměřením na hudbu a hudební skladatele (Z. Fibich, A. Dvořák)
Cíl modelové lekce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Seznámit žáky se znaky českého hudebního romantismu a jeho předními skladateli (Z. Fibich, A. Dvořák) a jejich díly ▪ Nacvičit s žáky otextovanou úpravu skladby <i>Poem</i> od Z. Fibicha ▪ Seznámit žáky s částmi symfonie Z Nového světa od A. Dvořáka ▪ Rozezpívat žáky a doprovodit je na klavír při zpěvu písní ▪ Shrnout modelovou lekci formou hudebního kvízu
Časová dotace	45 minut
Pomůcky	Klavír , pracovní listy ³³⁰ , počítač, dataprojektor, reproduktory, kopie skladby <i>Poem</i> od Z. Fibicha, JÁNSKÝ, P., 1995, 172 s.
Činnost učitele	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uvede cíl hodiny, rozdá žákům pracovní listy a vysvětlí práci s nimi, vyzve žáky k aktivitě na pracovních listech, jejímž cílem je spojit dva výroky, které k sobě patří a zopakuje tak látku z minulé hodiny, zkontroluje práci žáků ▪ Představí žákům osobnost Z. Fibicha, zahraje na klavír skladbu <i>Poem</i> a vyzve žáky k diskuzi ohledně jejich pocitů z klavírního zvuku při této skladbě, položí žákům dotaz na znalost stavby klavíru, který žákům po diskuzi blíže popíše ▪ Vznese na žáky dotaz na znalost A. Dvořáka, pohovoří s žáky o této osobnosti a jeho dílech a představí jeho klavírní dílo <i>Silueta</i> na klavír, vyzve žáky k zamyšlení se nad hudebně výrazovými prostředky, které demonstruje na klavír ▪ Vysvětlí žákům princip interaktivního videa a vyzve je na zaměření se na skladatelovy pocity při komponování a na hudební nástroje v symfonii ▪ Rozezpívá žáky za pomoci pěveckých a intonačních cvičení s účastí klavíru, zazpívá s žáky písně ze zpěvníku za doprovodu klavírního doprovodu, který sám obstará, nacvičí s žáky otextovanou úpravu skladby <i>Poem</i> od Z. Fibicha ▪ Shrne veškeré poznatky, které se žáci během lekce dověděli formou krátkého kvízu (přiřazování odpovědí k otázkám) uvedeného na pracovním listu
Činnost žáků	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spojí na základě svých znalostí z minulé hodiny dva výroky k sobě, na závěr si s učitelem zkontrolují jejich správnost ▪ Identifikují českého skladatele, vyjmenují jeho hudební díla, popíší své pocity při poslechu klavírní skladby, dokáží popsat stavbu klavíru ▪ Vyvodí své dřívější znalosti ohledně osobnosti A. Dvořáka a soustředí se na klavírní skladbu a její hudebně výrazové prostředky ▪ Rozpoznají hudební nástroje ve skladbě a díky interaktivnímu videu si uvědomí nástupy jednotlivých témat v symfonii ▪ Zazpívají pokud možno intonačně čistě a přesně dle svých hlasových dispozic, dodrží zásady hlasové hygieny, orientují se v notovém zápisu ▪ Identifikují osobnosti Z. Fibicha a A. Dvořáka a jejich kompozice a uplatní své znalosti ohledně romantismu a všech jeho českých hudebních osobností v opakovacím kvízu
Vyučovací metody	Výklad, diskuze, výklad s diskuzí, individuální práce, práce se zpěvníkem, skupinová výuka
Hodnotící metody	Průběžná evaluace, zpětná vazba, mimoverbální hodnocení, práce studentů při hodině

³³⁰ Pracovní list viz příloha F – Ukázka pracovního listu k druhé modelové lekci HV.

5.1 Realizace modelových lekcí

Svou modelovou lekci jsem realizovala ve dvou hodinách HV na 31. základní škole Plzeň, kde jsem dva po sobě jdoucí týdny aplikovala své modelové lekce na jednu devátou třídu. Lekce se konaly 5. a 12. února 2015 v době od 12:45 do 13:30 hodin. První modelové lekce se zúčastnilo 15 žáků a druhé modelové lekce 13 žáků. Žáci byli rovněž seznámeni s mým záměrem a laskavě souhlasili s fotodokumentací obou hodin³³¹ pouze pro účely této práce³³².

Modelové lekce probíhaly ve třídě, která je primárně určena k vyučování hudební výchovy, nicméně někteří učitelé ji někdy využívají i pro výuku jiných předmětů. Po stránce hudebních nástrojů třída obsahovala klavír, kytaru, dva bubínky z bicí soustavy a orffovské nástroje³³³. Třída byla dále vybavena stolním počítačem, jenž byl připojen k interaktivní tabuli s dataprojektorem a reproduktory. Mezi další vybavení třídy patřila křídlová tabule, odhlučňovací stěny proti šíření hluku do ostatních tříd, portréty hudebních skladatelů a nástěnná tabule s hudebními událostmi. Lavice vždy pro dva žáky byly uspořádány do tří řad.

5.2 Zhodnocení výsledků práce

Obě modelové lekce proběhly v pořádku a nenastaly při nich vážné neshody. Navzdory velkým problémům s kázní žáků, které má 31. základní škola³³⁴ Plzeň, pracovala tato devátá třída bez problémů. Při první hodině většina žáků spolupracovala v tichosti a konala mnou zadané pokyny a aktivity. Jako v každé třídě, kterou jsem měla možnost při praxi poznat, tak i v této třídě se vyskytují jedinci, kteří mají tendence buď nespolupracovat a vzdorovat pokynům učitele, nebo mají problémy s kázní a narušují tak celou třídu. Z těchto důvodů jsem byla mnohdy nucena pozastavit výklad a dožadovat se klidu a tichosti ve třídě, což naštěstí závažně nenarušilo můj časový plán hodiny. Naopak

---

³³¹ V dnešní pokročilé době informačních technologií je velmi těžké pořizovat jakékoliv záznamy žáků, z důvodu jejich nezletilosti a obav rodičů o sdílení získaných multimédií se záznamem jejich žáků na internetu. 31. základní škola Plzeň má s touto problematikou mnoho negativních zkušeností.

³³² Fotodokumentace obou hodin viz přílohy H – Obrazová dokumentace k první modelové lekci HV a I – Obrazová dokumentace k druhé modelové lekci HV.

³³³ Učitelka HV na této škole orffovské nástroje v hodinách HV běžně nevyužívá z důvodu špatné kázně žáků.

³³⁴ Poznatky nasbírané při souvislé pedagogické praxi. Kázeňské problémy pravděpodobně pramení z velkého množství žáků pocházejících z rozvedených rodin či z negativního vlivu okolního prostředí (médiá, počítačové hry, atd.).

jsem byla překvapena, jak se mnozí žáci ve dvojicích při poslechu *Vltavy* od B. Smetany v tichosti soustředili na správné seřazení všech jejích částí a při procházení ve třídě se mě často dotazovali na správnost jejich dosavadního výsledku. U žáků byla v tu chvíli vidět jejich soutěživost mezi sebou. Ovšem našlo se i několik jedinců, kteří se na aktivitě nechtěli podílet a v tichosti pouze poslouchali skladbu. Snažila jsem se je během poslechu několikrát motivovat k práci, avšak bez úspěchu. Během lekce jsem na žácích také poznala, že nejsou zvyklí při hodině hudební výchovy pracovat s různými druhy aktivit, jako jsou například křížovky, pracovní listy, materiály k seřazení, hudební hry či kvízy. Je možné, že je tato lekce hudební výchovy bavila právě z důvodu její různorodosti aktivit, na které nejsou při HV navyklí, obvykle poslouchají výklad učitele a ke konci hodiny zpívají písně ze zpěvníku. Právě také z tohoto důvodu byli žáci překvapeni, když jsem na začátku hodiny zahrála skladbu na klavír nebo když jsem s nimi nacvičovala píseň *Kde domov můj* téměř na začátku hodiny a ne na jejím konci.

Při výuce druhé modelové lekce již nebyli žáci tak zaskočení pracovními listy a aktivitami, které jsem si pro ně připravila. Ihned v úvodu hodiny proběhlo krátké opakování formou spojování dvou odpovídajících výroků k sobě, s čímž neměli žáci problémy. Mnozí z nich byli schopni výroky spojit na základě uchovaných znalostí z předchozí hodiny, někteří z nich si však museli vzít na pomoc pracovní listy z minulé hodiny. Jako u předešlé hodiny, tak i v případě této modelové lekce, měli někteří žáci problémy s kázní a narušovali tak celou třídu, která se jimi nechala svádět ke hromadným diskuzím. Z mé strany učitele bylo velmi nepříjemné třídu opakovaně utišovat a napomínat během lekce. Tímto také docházelo k tomu, že jsem během výkladu několikrát tzv. „ztratila nit“. Žáci již také nebyli překvapeni využitím klavíru v průběhu hodiny. Při poslechu částí symfonie *Z nového světa* jsem byla udivena, jaký pozitivní přístup měli žáci k interaktivnímu videu³³⁵, kde jsou jednotlivá témata symfonie demonstrována krátkými animovanými videi, ze kterých je zároveň patrný pohyb melodie a využití hudebních nástrojů.

Obecně mohu konstatovat, že se mi v deváté třídě pracovalo velmi dobře při obou hodinách. Většina třídy se vždy aktivně zapojila do připravených aktivit. Také lze říci, že ve škole velmi záleží na činnostech, na které jsou žáci navyklí při hodinách hudební

---

³³⁵ Listening adventures Carnegie Hall. *Dvořák's symphony no. 9*. [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://listeningadventures.carnegiehall.org/nws/low/Fmovement1_final.html

výchovy. V případě 31. základní školy Plzeň žáci druhého stupně³³⁶ obvykle poslouchají výklad učitele, který je občas oživený poslechovými ukázkami³³⁷, a závěr hodiny je poté dotvořen zpěvem známých populárních písní³³⁸ ze zpěvníků³³⁹. Z těchto poznatků lze usoudit, že pokud by všechny třídy druhého stupně byly od prvního stupně, popřípadě od šesté třídy, navyklé na veškeré aktivity³⁴⁰ a činnosti³⁴¹ při HV, mohu konstatovat, že práce s nimi by byla úplně odlišná a neměly by k určitým aktivitám odpor. Žáci by lépe spolupracovali při hodinách, více by se podíleli na aktivitách a neměli by pasivní přístup k instrumentálním či pohybovým činnostem. Jedním z příkladů je rozezpívání žáků před zpěvem. Všichni žáci druhého stupně, včetně žáků modelových lekcí, nemají zkušenosti s rozezpíváním před zpěvem a jeho pozitivním účinkem na hlasivky, a tudíž k němu mají velmi negativní postoj. Na základě zkušeností z mých modelových lekcí a pedagogické praxe mohu nyní konstatovat, že žáci jsou neustále tvární a přizpůsobiví novým činnostem při výuce HV. Je tak možné, aby si žáci postupně navykli na učitelův systém při výuce, který se například bude skládat z různých činností s účastí klavíru a aktivit. Časem by bylo možné v žácích vypěstovat lepší přístup k instrumentálním a pohybovým činnostem a k rozezpívání. Žáci si také mohou zvyknout na větší míru účasti klavíru při různých činnostech v hudební výchově a ne pouze na využití klavíru při zpěvu písní v závěrech hodin.

---

³³⁶ Při absolvování souvislé praxe jsem měla možnost učit hudební výchovu ve všech třídách druhého stupně.

³³⁷ Poslechové ukázky jsou obvykle bez doprovodné aktivity.

³³⁸ Žáci druhého stupně obvykle zpívají jen několik vytipovaných populárních písní ze zpěvníků. Obecně mají nechuť se učit nové populární písně, které neznají z dřívější zkušenosti. Některé známé lidové písně žáci neznají vůbec. Při pokusu o nácvik nové lidové písně při mé praxi žáci odmítali zpívat a dožadovali se zpěvu populárních písní.

³³⁹ Učebna HV je vybavena pouze dvěma vydáními zpěvníků z řady *Já, písnička*.

JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol. 2.*, přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995, 172 s. ISBN 80-859-2502-8.

KOZÁKOVÁ, S., J. MACEK a J. ZIMA. *Já, písnička 4*. Music Cheb, 2007, 228 s. ISBN 07-06-50966-8.

³⁴⁰ Například pracovní listy, hudební kvízy na opakování a procvičení látky, křížovky, aktivity při poslechu skladeb či hudební soutěže.

³⁴¹ Zejména činnosti instrumentální, hudebně pohybové, vokální a poslechové.

Závěr

Během zpracování této diplomové práce jsem měla možnost propojit můj celoživotní zájem o klavír s předmětem Hudební výchova na druhém stupni základních škol. Téma Klavír ve výuce hudební výchovy na druhém stupni základních škol jsem nejdříve v návaznosti na bakalářskou práci začala zkoumat z pohledu historie a vývoje samotného nástroje. Následně jsem se snažila vypátrat, zda se objevuje prostor pro jeho využití ve výuce HV na druhém stupni základních škol již v rovině školského dokumentu o vzdělávání. Při zkoumání RVP jsem zjistila, že přímá zmínka o využití klavíru při výuce HV se (dle očekávání) v nejvyšší úrovni tohoto dokumentu přímo neobjevuje. Možnost využití klavíru při výuce HV je však latentně přítomna až v samotné úrovni školského dokumentu v oblasti Umění a kultura, a to v popisu očekávaných výstupů z předmětu Hudební výchova. Uvedené příklady možného využití klavíru ve výuce HV jsou tak z převážné části mým autorským počinem.

Téma uplatnění klavíru ve výuce HV je nosné a variabilní. V diplomové práci jsem tak postupně využila některých možností k rozšíření jejího plánovaného obsahu. V tomto kontextu tak vznikly navíc kapitoly zabývající se školským dokumentem, žádoucí bylo též nahlédnout do všech současných učebnic a jejich metodických příruček. Cílem bylo vyhledat v nich, jakým způsobem a při jakých tématech jejich autoři využívají klavír při výuce hudební výchovy, a zda do přílohových poslechových materiálů učebnic zahrnuli také klavírní díla. V tomto ohledu se jeví první díl ze vznikající sady učebnic HV (učebnice HV pro 6. a 7. stupeň základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií, autoři J. Šedivý a L. Rohlíková) jako zcela progresivní v porovnání s učebnicemi předchozími (sada učebnic HV pro 6. – 9. ročník, autor A. Charalambidis a kol.). Mohu konstatovat, že se postupy ohledně použití klavíru ve výuce HV shodují ve své podstatě se mnou navrhovanými. Cenné informace přinesl i dílčí výzkum zaměřený na to, jak vnímají osobnost učitele HV samotní žáci, a to úzce v kontextu s jeho instrumentálními dovednostmi. Ideální učitel by měl dle žáků ovládat hru na více hudebních nástrojů (s klavírem v dominantním postavení v hierarchii jeho dovedností). Zhodnocení odpovědí žáků vedlo též k zjištění, že učitelovu dovednost hry na klavír (požadavek na instrumentální dovednost učitele HV při doprovodu písní) žáci vnímají prioritně při zpěvu písní. V této činnosti považují klavír za klíčový nástroj, který je podporuje v čistém a rytmicky přesném zpěvu.

Nejzajímavější částí diplomové práce byla její praktická část – tvorba a realizace modelových lekcí s využitím klavíru v samotných hodinách hudební výchovy na druhém stupni základní školy. Na základní škole, kde jsem v rámci své souvislé pedagogické praxe vyučovala, byl klavír dosavad využíván výlučně k doprovodu písni. Žáci se v mé výuce modelových lekcí navíc seznámili s některými možnostmi využití tohoto nástroje, jakožto prostředku k demonstraci konkrétních příkladů z hudební historie i nauky. Poznali též jinou strukturu hodiny, kdy dané téma otevřela píseň s doprovodem klavíru hned v jejím počátku a v kontrastu s jejich dosavadní zkušeností hra na klavír pak zaznívala v kontextu s otevíranými tématy libovolně v průběhu celé hodiny. Změna koncepce výuky s větší mírou zapojení žáků do procesu a s četným využitím klavíru v kontextu s tématy HV se zpočátku promítla do uvolnění kázně ve třídách, ale v následujících hodinách též do pozorovaného zvýšení úrovně motivace ve vztahu k předmětu HV, k samotným tématům výuky i k osobnosti učitele. I za tak krátkou dobu praxe lze na základě nabytých zkušeností konstatovat, že instrumentální dovednost učitele ve hře na klavír, nalezení způsobu jeho vhodného využití, sehrály ve výuce HV podstatnou roli.

V teoretické části práce i v její praktické části se potvrdil význam klavíru jako prostředku k progresivnímu vyučování HV, hra na klavír a hledání možností jeho využití ve výuce by tak měla nadále patřit k základním dovednostem absolventa v oboru HV na vysoké škole.

Tato diplomová práce může být přínosným materiálem pro stávající i budoucí učitele, kteří využívají klavír v hodinách hudební výchovy. Pokud nemají v jeho praktickém využití v hodinách hudební výchovy dostatek zkušeností, může je tato práce inspirovat.

Resumé

Klavír, jakožto hudební nástroj, prošel během několika staletí rozsáhlým historickým vývojem. V dnešní době zastává klavír velmi důležitou pozici zejména v hudební sféře. Je využíván nejen instrumentalisty a zpěváky, ale díky svým vlastnostem je jedním z nejčastěji využívaných hudebních nástrojů při výuce hudební výchovy na základních školách.

V této diplomové práci je v její teoretické části ve stručnosti nastíněn vývoj klavíru a jeho předních výrobců. Při hledání využití klavíru na druhém stupni základních škol bylo v první řadě nutné prozkoumat rovinu školského dokumentu o hudebním vzdělávání, kde nepřímé využití klavíru vyplynulo až z nejnižší úrovně dokumentu v očekávaných výstupech žáka z předmětu Hudební výchova. Práce se nadále zabývá zkoumáním všech aktuálních učebnic hudební výchovy pro druhý stupeň základních škol (s doložkou MŠMT) a jejich metodických příruček z pohledu uplatnění klavíru v jednotlivých tématech učebnic při výuce hudební výchovy. Z tohoto hlediska představuje první díl ze sady učebnic HV (učebnice HV pro 6. a 7. stupeň základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií, autoři J. Šedivý a L. Rohlíková) velmi pokrokový učební materiál v porovnání s předchozí sadou zkoumaných učebnic (sada učebnic HV pro 6. – 9. ročník, autor A. Charalambidis a kol.). Ve výsledku vyučovacího procesu sehrává klíčovou roli osobnost učitele HV. Z požadavků samotných žáků HV vyplynulo, že mezi dovednosti učitele HV by měla patřit v první řadě i hra na klavír, kterou žáci vnímají především při zpěvu písní. Během výuky modelových lekcí HV se žáci vedle zpěvu písní mohli seznámit též i s jinými možnostmi využití klavíru. Po absolvování modelových lekcí lze konstatovat, že klavírní dovednosti učitele HV mohou sehrávat v procesu vyučování důležitou roli. Při vhodném využití klavíru se tak zvyšuje úroveň motivace a zájem žáků o jednotlivá předkládaná témata z oblasti HV i o samotný předmět Hudební výchova. Pozitivní změny nastávají i ve vazbě učitel – žák.

Cizojazyčné resumé

The piano as a musical instrument has gone through an extensive historical evolution during several centuries, but kept a very important position in the contemporary music sphere. The piano is used not only by instrumentalists and singers, but thanks to its qualities, it is the one of the most used musical instruments in the education of music at the elementary school level.

In this Diploma thesis, the evolution of the piano and its main piano builders are briefly outlined. In researching the piano and its use at the lower secondary of the elementary school, it was at first necessary to explore the level of the school document where the indirect use of the piano revealed from the lowest level of this school document in the expected demands on students from the music. This Diploma thesis continues exploring music textbooks for the lower secondary of elementary schools and their methodological guides from the view of using the piano in the individual topics in the education of music. From this view the first part of the set of textbooks (Textbook of the Music for the 6th and 7th Grade at Elementary Schools and the Corresponding Levels of the Multi-annual Gymnasiums, authors J. Šedivý and L. Rohlíková) represents the very progressive study material in comparison with the previous set of explored textbooks (The Set of the Textbooks of Music from the 6th to 9th Grade of the Elementary Schools, author A. Charalambidis and the team of authors). One of the key elements in the success of any field of education (including music) is the personality of the teacher. From the requirements of the pupils of music followed on that into the skills of the music teacher should belong the play on the piano. Pupils perceive the piano firstly in singing the songs. During the education of the model classes of the music pupils could meet with the different possibilities of using the piano. After the teaching of model classes it is possible to claim that the piano skills of the music teacher play a very important role in the process of the education. When the piano is appropriately used in the music, the level of the motivation and interest about individual topics from the music of the pupils rises. Positive changes can also occur in the relationship between the teacher and the pupil.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

- AINSLEY, Robert. *Encyklopedie klasické hudby*. 1. vyd. Překlad Václav Felix. Bratislava: Perfekt, 1997, 271 s. ISBN 80-804-6085-X.
- BLAŽKOVÁ, Olga a Yvona LIŠKOVÁ. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe - náměty pro začínající učitele*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 91 s. ISBN 978-80-7368-893-6.
- BÖHMOVÁ, Zdeňka. *Kapitoly z dějin klavírních škol*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1973, 182 s.
- DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, 95 s. ISBN 978-80-7225-329-6.
- FAJFRLÍKOVÁ, Marie. *Významní čeští klavírní interpreti a pedagogové v 19. století*. Plzeň, 2013. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra hudební kultury. Vedoucí práce doc. PaedDr. Daniela Mandysová.
- GAMMOND, Peter. *Velcí skladatelé*. 2. vyd. Praha: Svojtka, 2009, 208 s. ISBN 978-807-2375-905.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 126 s. ISBN 80-723-5052-8.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 152 s. ISBN 80-723-5048-X.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 152 s. ISBN 80-723-5041-2.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 2. stupeň základní školy: metodický průvodce*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007, 60 s. ISBN 978-80-7235-343-9.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 70 s. ISBN 80-723-5107-9.

- CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 70 s. ISBN 80-723-5066-8.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 60 s. ISBN 80-723-5114-1.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros a Dalibor MATOŠKA. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 61 s. ISBN 80-723-5112-5.
- CHARALAMBIDIS, A., J. PILKA a Z. CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 126 s. ISBN 80-723-5012-9.
- JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. 2., přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995, 172 s. ISBN 80-859-2502-8.
- JIRÁNEK, Jaroslav a Tomáš HEJZLAR. *Světlem hudebních nástrojů: o jejich vzniku a výrobě*. 1. vyd. Praha: Panton, 1979, 225 s.
- KOZÁKOVÁ, S., J. MACEK a J. ZIMA. *Já, písnička 4*. Music Cheb, 2007, 228 s. ISBN 07-06-50966-8.
- KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2011, 176 s. ISBN 978-80-261-0018-8.
- KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2004, 1168 s. ISBN 80-902-9121-X.
- LIŠKOVÁ, Štěpánka. *Prvky hudby subsaharské Afriky (HSA) a indické klasické hudby (IKH) v integrativní experimentální výuce hudební výchovy na vyšším gymnáziu*. Ústí nad Labem, 2010. Disertační práce. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta pedagogická, Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Prof. PhDr. Josef Říha.
- MICHALÍK, P., Z. ROUB a V. VRBÍK. *Zpracování diplomové a bakalářské práce na počítači*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2002, 67 s. ISBN 80-7082-921-4.
- MODR, Antonín. *Hudební nástroje*. 9. vyd. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2002, 283 s. ISBN 80-863-8512-4.
- PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998, 270 s. ISBN 80-718-4569-8.

- POPOVIČOVÁ, Lucie. *Hudebna a její význam pro výuku hudební výchovy na střední škole*. Plzeň, 2009. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Katedra hudební kultury. Vedoucí práce doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.
- PRUNER, Jaroslav. *Klavír: historie, psychologie, diskografie*. Ostrava: Montanex, 1999, 132 s. ISBN 80-722-5025-6.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 280 s.
- SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na druhém stupni základní školy*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 320 s.
- SMOLKA, Jaroslav. *Malá encyklopedie hudby*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1983, 737 s.
- SMOLKA, Jaroslav. *Dějiny hudby*. 1. vyd. Brno: Togga, 2001, 657 s. ISBN 80-902-9120-1.
- SÝKORA, Jan Václav. *Dějiny klavírního umění*. 1. vyd. Praha: Panton, 1973, 331 s. ISBN 09/22-35-948-73.
- ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. *Hudební výchova: příručka učitele pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň, 2014, 128 s. ISBN 978-807-2389-025.
- ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. *Hudební výchova: učebnice pro 6. - 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013, 88 s. ISBN 978-807-2389-018.
- JINDROVÁ, Jana. *Učebnice hudební výchovy z hlediska jejich frekventovanosti v naší současné základní všeobecně vzdělávací škole*. In: FROLÍK, J., M. NOVÁKOVÁ a M. SLAVÍKOVÁ. *Sborník Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni: hudební kultura*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997, s. 5-30. ISBN 8070432144.
- WILLIAMS, John-Paul. *Piano: průvodce hudebním nástrojem a jeho místem v dějinách*. Překlad Marcela Nejedlá. Praha: Slovart, 2003, 160 s. ISBN 80-720-9473-4.
- ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. Praha: Supraphon, 1984, 256 s.
- ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*. 4. vyd. Praha: Supraphon, 1986, 197 s.

Prameny

Internetové zdroje

2. základní škola Plzeň: Dokumenty. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs2.plzen.eu/dokumenty/>
4. základní škola Plzeň: Charakteristika školy. *ŠVP ZV 4. ZŠ* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs4.plzen.eu/nase-skola/charakteristika-skoly/svp-zv-4-zs/svp-zv-4-zs-plzen.aspx>
10. základní škola Plzeň: Domů. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.zs10.plzen.eu/Files/zs10/ke_stazeni/SVP_ZV_SLUNICKO_1314.pdf
11. základní škola Plzeň: Dokumenty. *Barevné vzdělávání: Hudební výchova* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.zs11.plzen.eu/Files/zs11/dokumenty-skoly/svp-revize13/Hudebni_vychova.pdf
13. základní škola Plzeň: Dokumenty. *ŠVP* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.13zsplzen.cz/files/zs13/dokumenty/svp.pdf>
14. základní škola Plzeň: Školní dokumenty. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.14zsplzen.cz/Files/zs14/skola/konecnySVP2013.pdf>
15. základní škola Plzeň: Dokumenty. *ŠVP – Škola plná života* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs15plzen.cz/dokumenty-5/svp-skola-plna-zivota/svp-skola-plna-zivota.aspx>
17. základní škola a mateřská škola Plzeň: Základní škola. *Vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs17.plzen-edu.cz/Files/zs17/Skolnivzdelavaciprogram-verze2014-2015-1.pdf>
21. základní škola Plzeň: Ke stažení. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.21zsplzen.cz/dokumenty/ke_stazeni/svp/svp-brana-jazyku-otevrena.pdf

22. základní škola Plzeň: Dokumenty. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.22zsplzen.cz/wp-content/files/svp/svp-22zs-v5.pdf>
25. základní škola Plzeň: Ke stažení. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs25plzen.cz/ke-stazeni/dokumenty-a-normy/>
26. základní škola Plzeň: Školní dokumenty. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs26plzen.cz/skola/skolni-dokumenty/301-skolni-vzdelavaci-program/>
28. základní škola Plzeň: Škola. *ŠVP* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs28plzen.cz/skola/svp/svp.aspx>
31. základní škola Plzeň: Dokumenty. *ŠVP* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.zs31.plzen-edu.cz/dokumenty/svp/skola-pro-21-stoleti-svp-31-zakladni-skoly.aspx>
34. základní škola Plzeň: O škole: *ŠVP „Škola pro vaše děti“* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.zs34.plzen-edu.cz/Files/zs34/svp/skolni_vzdelavaci_program.pdf
- Bolevecká základní škola: Dokumenty. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.boleveckazs.cz/admin/upload/bzs_dokumenty/SVP.pdf
- Cifraclub. *Metallica* [online]. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: http://cifraclub.com/contrib/partituras/metallica-metallica-nothing-else-matters-piano-reduction_1341878626.pdf
- Československá bibliografická databáze. *Alexandros Charalambidis* [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.cbdb.cz/autor-26615-alexandros-charalambidis>
- FlexiLearn. *O projektu* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <https://www.flexilearn.cz/O-Projektu>
- FlexiLearn: Učitel. *Interaktivní učebnice* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://ucitel.flexilearn.cz/interaktivni-ucebnice/>
- Fraus Média. *Flexibooks reader* [online]. [cit. 2014-08-19]. Dostupné z: <http://frausmedia.com/cs/flexibooks-reader>

IT slovník. *Tablet* [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z:
<http://it-slovník.cz/pojem/tablet>

Karlovarský skřivánek: Ke stažení. *Propozice celostátního kola 2015* [online].
[cit. 2014-09-09]. Dostupné z: http://karlovarskyskrivanek.cz/images/downloads/Propozice_skrivanek_2015-opr_cerven.pdf

Keyboard music. *O keyboardech* [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z:
http://keyboard.music.sweb.cz/o_keyboardech.htm

Listening adventures Carnegie Hall. *Dvořák's symphony no. 9*. [online].
[cit. 2014-02-10]. Dostupné z:
http://listeningadventures.carnegiehall.org/nws/low/Fmovement1_final.html

Masarykova základní škola Plzeň: Naše škola. *Školní vzdělávací program* [online].
[cit. 2014-09-09]. Dostupné z: <http://www.masarykovazs.cz/nase-skola-3/skolni-vzdelavaci-program/skolni-vzdelavaci-program.aspx>

Metallica. *Band* [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z:
http://www.metallica.com/band_overview.asp

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Schvalovací doložky učebnic* [online].
[cit. 2015-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013* [online]. [cit. 2014-10-07]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Moodle adlib: Hudební výchova Fraus – on-line podpora. *Seznam poslechových skladeb k učebnici hudební výchovy pro 6. a 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií* [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z:
<http://www.moodle.adlib.cz/course/view.php?id=63>

Muzikus: Pro muzikanty. *Seriály* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z:
<http://www.muzikus.cz/pro-muzikanty-serialy/Serialova-MIDI-komunikace-X-Co-je-to-syntezaator~17~cervenec~2009/>

Osobnosti: Spisovatelé. *Jan Werich* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z:
<http://www.spisovatele.cz/jan-werich#cv>

Osobnosti: Spisovatelé. *Jiří Voskovec* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z:
<http://www.spisovatele.cz/jiri-voskovec>

Osobnosti: Spisovatelé. *Stanislav Wabi Daněk* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z:
<http://www.osobnosti.cz/stanislav-wabi-danek.php>

O společnosti: Historie společnosti PETROF. *PETROF* [online]. [cit. 2014-09-07].
Dostupné z: <http://www.petrof.cz/historie.html>

O společnosti: Současnost společnosti PETROF. *PETROF* [online]. [cit. 2014-09-07].
Dostupné z: <http://www.petrof.cz/soucasnost.html>

Stahuj: Multimédia. *KaraFun* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z:
<http://www.stahuj.centrum.cz/multimedia/ostatni/karafun/>

Učebnice Fraus. *Hudební výchova* [online]. [cit. 2014-08-19]. Dostupné z:
<http://ucebnice.fraus.cz/hudebni-vychova/>

Učebnice Fraus: Hudební výchova. *Hudební výchova 6-7 zpěvník s instrumentálními doprovody* [online]. [cit. 2014-08-19]. Dostupné z: <http://ucebnice.fraus.cz/hudebni-vychova-6-7-zpevnik-s-instrumentalnimi-doprovody/>

Učebnice Fraus. *Interaktivní výuka* [online]. [cit. 2014-08-19]. Dostupné z:
<http://ucebnice.fraus.cz/interaktivni-vyuka/>

Základní škola Dobřany: Home. *Školní vzdělávací program* [online]. [cit. 2014-12-29].
Dostupné z: <http://www.zsdobrany.cz/skolni-vzdelavaci-program-1/ucebni-osnovy/hudebni-vychova-2stupen/>

Základní škola Mileč: Dokumenty. *Školní vzdělávací program* [online].
[cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.zsmilec.cz/n_documents

Ostatní zdroje

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy* [CD].

Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 40-315-0618-X.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy* [CD].

Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 40-315-0411-X.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy* [CD].

Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 40-315-0295-8.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy* [CD].

Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 40-315-0398-9.

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Souhrn nejdůležitějších informací z historie vývoje klavíru.....	11
Tabulka 2 – Účast klavíru a hudebních činností v jednotlivých očekávaných výstupech	26
Tabulka 3 – Klavír v učebnici HV pro 6. ročník a její příslušné metodické příručky.....	44
Tabulka 4 – Klavír v učebnici HV pro 7. ročník a její příslušné metodické příručky.....	50
Tabulka 5 – Klavír v učebnici HV pro 8. ročník a její příslušné metodické příručky.....	58
Tabulka 6 – Klavír v učebnici HV pro 9. ročník a její příslušné metodické příručky.....	65
Tabulka 7 – Klavír v učebnici HV pro 6. a 7. stupeň základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií a v příslušné metodické příručky	76
Tabulka 8 – Zastoupení skladeb a ukázek s účastí klavíru v jednotlivých přílohových materiálech určených pro poslech.....	78
Tabulka 9 – Porovnání poslechových materiálů a zastoupení klavírních skladeb v jejich celkovém počtu	79
Tabulka 10 – Celkový výskyt využití klavíru ve všech učebnicích HV a jejich příslušných metodických příručkách A. Charalambidise a kol.	81
Tabulka 11 – Celkový výskyt využití klavíru v učebnici HV a její příslušné metodické příručky J. Šedivý a L. Rohlíková.....	83
Tabulka 12 – Odpovědi žáků na první otázku.....	86
Tabulka 13 – Odpovědi žáků na druhou otázku.....	87
Tabulka 14 – Odpovědi žáků na třetí otázku.....	88
Tabulka 15 – Příprava první modelové lekce s využitím klavíru.....	91
Tabulka 16 – Příprava druhé modelové lekce s využitím klavíru.....	92

Jmenný rejstřík

Armstrong, Louis	52
Bach, Johann Sebastian	9, 46, 57, 70, 71
Beethoven, Ludwig van	47, 54, 57
Broadwood and Sons	9
Clementi, Muzio	9, 11
Cramer, Johann Baptist	9, 11
Cristofori, Bartolomeo	9, 11
Czerny, Carl	8, 11
Daněk, Stanislav Wabi	61
Debussy, Claude	57
Dusík, Jan Ladislav	9, 11, 16
Dvořák, Antonín	18, 40, 43, 61, 70, 75, 90, 92
Erard, Sébastien	10
Fibich, Zdeněk	61, 90, 92
Gott, Karel	62
Gounod, Charles	70
Guido, z Arezza	7
Hába, Alois	62
Hummel, Johann Nepomuk	8, 11
Charalambidis, Alexandros	35, 36, 38, 43, 45, 51, 59, 72, 77, 78, 79, 81, 96, 98
Chopin, Fryderyk	57, 75
Janáček, Leoš	62, 69
Ježek, Jaroslav	60, 70
Joplin, Scott	55
Liszt, Ferenc	74
Martinů, Bohuslav	62
Michna z Otradovic, Adam Václav	60
Mozart, Wolfgang Amadeus	46, 54
Ockeghem, Johannes	71
Olympic	62
Petrof, Antonín	10, 11
Presley, Elvis	53

Ravel, Maurice	23
Rohlíková, Lucie	35, 68, 77, 78, 79, 80, 83, 96
Ryba, Jan Jakub	61
Schubert, Franz	40
Silbermann, Gottfried	8, 9, 11
Smetana, Bedřich	18, 61, 90, 91, 94
Stein, Johann Andreas	8, 11
Steinway & Sons	10, 11
Strauss, Johann ml.	70
Suchý, Jiří	61
Šedivý, Jakub	35, 68, 77, 78, 79, 80, 83, 96, 98
Šlitr, Jiří	61
Telemann, Georg Philipp	71
The, Beatles	54
Vivaldi, Antonio	46
Voskovec, Jiří	60, 70
Werich, Jan	60, 70

Přílohy

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník pro žáky hudební výchovy (datum: 4. a 6. března 2015, počet respondentů: 69)	III
Příloha B – Odpovědi žáků na otázku: <i>Myslíš, že klavír hraje důležitou roli při výuce HV?</i>	V
Příloha C – Seznam klavírních poslechových skladeb přílohových materiálů sady učebnic HV A. Charalambidise a kol.	VII
Příloha D – Seznam klavírních poslechových skladeb přílohového materiálu učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií J. Šedivého a L. Rohlíkové	VIII
Příloha E – Ukázka pracovního listu k první modelové lekci HV	IX
Příloha F – Ukázka pracovního listu k druhé modelové lekci HV	X
Příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru	XI
Příloha H – Obrazová dokumentace k první modelové lekci HV	XVIII
Příloha I – Obrazová dokumentace k druhé modelové lekci HV	XX

Příloha A – Dotazník pro žáky hudební výchovy (datum: 4. a 6. března 2015, počet respondentů: 69)

Dotazník pro žáky hudební výchovy

Milá studentko, milý studente,

jmenuji se Marie Fajfrlíková a jsem studentkou posledního ročníku magisterského studia na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. Tento dotazník je vytvořen proto, aby zjistil, jaké požadavky mají studenti 2. stupně základní školy na učitele hudební výchovy. Dotazník je anonymní a slouží čistě pro výzkumné účely k diplomové práci. Prosím Vás o co největší upřímnost při jeho vyplňování.

Jsem: žena muž (označte prosím křížkem)

Můj věk: _____

Třída: _____

Datum: _____

Místo: _____

Dále se prosím věnujte samotnému dotazníku. Postup při vyplňování dotazníku je jednoduchý. Zakroužkujte vždy jednu odpověď tam, kde jsou vymezeny body *a)* až *e)*, popřípadě napište svou vlastní odpověď do bodu *f)* (otázky číslo 1 a 2).

1. Je podle tebe důležité, aby učitel HV ovládal hru na hudební nástroje?

- a) Ano, souhlasím (na 100 %)
- b) Souhlasím (na 75 %)
- c) Částečně souhlasím (na 50 %)
- d) Nesouhlasím (na 25 %)
- e) Vůbec nesouhlasím (na 0 %)
- f) Jiné (prostor pro připomínky) _____

2. Souhlasíš s tvrzením, že hra na klavír by měla být podstatnou dovedností učitele HV?

- a) Ano, souhlasím (na 100 %)
- b) Souhlasím (na 75 %)
- c) Částečně souhlasím (na 50 %)
- d) Nesouhlasím (na 25 %)
- e) Vůbec nesouhlasím (na 0 %)
- f) Jiné (prostor pro připomínky) _____

3. Jaké nástroje považuješ pro výuku HV za nejdůležitější? Očísluj jejich pořadí podle důležitosti od 1 do 5 (1 = nejdůležitější, 5 = nejméně důležitý). Pokud se v uvedených nástrojích neobjevuje ten, který považuješ pro výuku HV za důležitý, dopiš jej na uvedené místo *f*) a také jej očíslej.

a) Zobcová flétna

b) Klavír

c) Kytara

d) Housle

e) Akordeon

f) Jiný nástroj: _____

4. Myslíš, že klavír hraje důležitou roli při výuce HV?

a) Ano, myslím (Napiš proč: _____)

b) Ne, nemyslím (Napiš proč: _____)

U následujících otázek, které Vám nenabízí žádné odpovědi, napište prosím svou vlastní odpověď:

5. Jak by podle tebe měla vypadat ideální hodina HV?

6. Jaké aktivity by podle tebe měla obsahovat ideální hodina HV?

7. Jaká je tvá nejoblíbenější aktivita při hodině HV?

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Příloha B – Odpovědi žáků na otázku: *Myslíš, že klavír hraje důležitou roli při výuce HV?*

Respondent	Odpověď respondenta	Zdůvodnění odpovědi
Anonym 6. třída	Ne, nemyslím	Můžeme zpívat i bez doprovodu klavíru.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože při zpívání je to dobrý doprovod.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Podle klavíru zpíváme podle melodie.
Anonym 6. třída	Ne, nemyslím	Hodina HV se bez něj může obejít.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Podle klavíru zpíváme.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Dodává nám tón.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Dobře se s ním zpívá.
Anonym 6. třída	Ne, nemyslím	Protože se to neučíme a k ničemu nám to není.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože je to nástroj, který zní hezky k písničkám.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože klavír je do zpěvu zajímavý.
Anonym 6. třída	Ne, nemyslím	Protože by se mohlo hrát na jiný nástroj.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože nám dává hudbu ke zpěvu.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Lépe se zpívá, doprovází nás.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože dobře vede zpěv.
Anonym 6. třída	Ne, nemyslím	Měli by nás spíše učit držet rytmus.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože nás doprovází ke zpěvu.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože když se zpívá, tak je na co hrát.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Je to pěkný a chytlavý nástroj, patří k výuce.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Aby se rozvíjel hudební sluch a kvůli melodii.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Je to doprovod pro zpěv.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Je to s ním veselejší.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože je to nejčastější doprovod při zpěvu.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Ano, protože je to skvělý doprovod při zpívání.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože je spousta písniček, na které ho potřebujete.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože se k hodně písničkám klavír hodí.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Když zpíváme nějaké písničky, tak se k nim klavír hodí, hudba zní lépe.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Mohl by doprovázet nějaké nástroje.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože se k němu zpívá lépe.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	protože to dělá lepší atmosféru a lépe to zní.
Anonym 6. třída	Ano, myslím	Protože se podle něj lépe zpívá.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Když učitel umí hrát na klavír, tak je to mnohem lepší, třeba při zpívání apod.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Doprovází při zpívání.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože při něm zpíváme a on nám dává melodii.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Lépe se udržuje rytmus a melodie písničky.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Dodává to správnou melodii zpívané písničky.
Anonym 7. třída	Ne, nemyslím	Nezáleží moc na něm.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože se hodí ke všem písničkám.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože žáci se o něj mohou „opřít“ při zpěvu.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože zní hezky a hodí se k písničkám.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Při zpěvu se dobře chytá rytmus.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Klavír je dobrý doprovod a učitel může při hře zpívat.

Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože když zpíváme, tak nás doprovází a umíme dobře melodii dané písničky.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Je lepší, když se zpívá a při tom hraje na klavír.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Celkem se hodí ke každé písni.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože většina škol klavír má a je to lepší, než zpěv bez něho.
Anonym 7. třída	Ne, nemyslím	Ne, ale čím více nástrojů učitel ovládá, tím lépe.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože se u něj dobře zpívá a je to dobrá pomůcka.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Dá se s ním lépe zpívat.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Může nás doprovázet při zpěvu.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Hodí se melodie k písním.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože skoro všechny písně jsou s doprovodem klavíru.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože je to lepší, většina písniček je lepší s klavírem.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Hodí se k většině písní.
Anonym 7. třída	Ne, nemyslím	Stačí jenom zpěv.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože slouží jako doprovod ke zpěvu.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Dobře se při tom poslouchá.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Je to strašně pěkný hudební nástroj.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Je to tak lepší a lépe se mi zpívá.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Abychom měli ke zpěvu hudbu.
Anonym 7. třída	Ne, nemyslím	Je to jen doprovod pro píseň.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Lépe se při hře na klavír zpívá.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Pokud učitel nehraje na něco jiného.
Anonym 7. třída	Ano, myslím	Protože se na něj dá hrát většina skladeb a doprovodů.

Příloha C – Seznam klavírních poslechových skladeb přílohových materiálů sady učebnic HV A. Charalambidise a kol.

Učebnice	Skladba	Téma z učebnice
Učebnice HV pro 6. ročník A. Charalambidise a kol.	Píseň J. B. Foerster – dětský sbor s klavírním doprovodem	Co je to partitura aneb všechny nástroje v jedné knížce
	Franz Schubert: <i>Pstruh</i> (zpěv s klavírním doprovodem)	Píseň a její hudební forma. Proměny písně ve staletích
Učebnice HV pro 7. ročník A. Charalambidise a kol.	Johann Sebastian Bach: <i>Umění fugy</i>	Polyfonie neboli vícehlas. Kánon a fuga
	Ludwig van Beethoven: <i>Sonáta pro klavír č. 8 Op. 13 Patetická, 1. věta</i>	O sonátě a sonátové formě
	Wolfgang Amadeus Mozart: <i>Sonáta pro cembalo a housle F dur KV30</i>	O tvorbě skladatele, skladatelských technikách a vůbec o tvůrčí vášni
Učebnice HV pro 8. ročník A. Charalambidise a kol.	Scott Joplin: <i>Maple Leaf Rag</i>	USA jako kolébka jazzu a moderní populární hudby
	Pete Johnson: <i>Boogie woogie</i>	Rock and roll a country and western v USA 50. let
	Johann Sebastian Bach: <i>Toccat a fuga d moll BWV 565</i>	Letem hudebními dějinami – Broko
	Fryderyk Chopin: <i>Mazurka a moll</i>	Letem hudebními dějinami – Romantismus
	Paul Hindemith: <i>Ludus tonalis, Fuga Des dur</i>	Vážná (artifciální) hudba 20. století
Učebnice HV pro 9. ročník A. Charalambidise a kol.	Leoš Janáček: <i>Po zarostlém chodníčku – Sýček neodletěl</i>	Rytmus, metrum tempo – opakování a prohloubení znalostí Letem hudebními dějinami – 20. století v české vážné (artifciální) hudbě
	Jan Ladislav Dusík: <i>Sonatina G dur</i>	Letem hudebními dějinami – Český hudební klasicismus
	Alois Hába: <i>Fantasie pro čtvrttónový klavír</i>	Letem hudebními dějinami – 20. století v české vážné (artifciální) hudbě

Příloha D – Seznam klavírních poslechových skladeb přílohového materiálu učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií J. Šedivého a L. Rohlíkové

Učebnice	Skladba	Téma z učebnice
Učebnice HV pro 6. a 7. ročník a odpovídající ročníky víceletých gymnázií J. Šedivého a L. Rohlíkové	J. S. Bach, Ch. Gounod: <i>Ave Maria</i> (smyčcový orchestr, piano a varhany)	Vlastnosti tónu – barva
	Ukázka hry na cembalo – <i>Braniborský koncert č. 5</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Ukázka hry na klavír – Ludwig van Beethoven: <i>Sonáta č. 29 b moll, Op. 106, 1. věta</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Ferenc Liszt: <i>Grand galop chromatique</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Fryderyk Chopin: <i>Nocturno Op. 9, No. 2</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Fryderyk Chopin: Op. 25 No. 12 (etuda <i>Oceán</i>)	Vlastnosti tónu – síla
	Klavír v jazzové hudbě – Jazz piano solo improvisation <i>Night & Day</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Klavír jako doprovodný nástroj – A. Ponchielli: <i>Capriccio pro hoboj a klavír</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Klavír v popové hudbě – Elton John: <i>Home Again</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Klavírní recitál – Ferenc Liszt: <i>Transcendentální etuda č. 8: „Wilde Jagd“</i>	Vlastnosti tónu – síla
	Ukázka k určení taktu A – Wolfgang Amadeus Mozart: <i>Sonáta pro housle a klavír, K 304, 2. část Tempo di Menuetto</i>	Rytmus a tempo
	Ukázka k určení taktu C – Joseph Haydn: <i>Sonáta E dur (Hob. XVI No. 31)</i>	Rytmus a tempo
	Ukázka k určení taktu D – Maurice Ravel: <i>Jeux d'eau</i>	Rytmus a tempo
	Ukázka k určení taktu E – Wolfgang Amadeus Mozart: <i>Árie „S'altro che lacrime“</i>	Rytmus a tempo
	Antonín Dvořák: <i>Slovanský tanec č. 1 (piano pro čtyři ruce)</i>	Rytmus a tempo
	Johann Sebastian Bach: <i>Toccat a fuga d moll</i>	Dechové nástroje – varhany

Příloha E – Ukázka pracovního listu k první modelové lekci HV

Český hudební romantismus I.

- Období 19. století
- **Hlavní znaky:** - samostatnost
- _____
- emoce
- fantazie
- Snaha o obnovu českého jazyka, kultury a národa = Doba _____ (vlastenci se snažili ukázat, že náš stát má svou historii, kulturu a jazyk),
- Sběr českých lidových písní, které byly inspirací pro skladatele (Pavel Křížkovský)
- Snaha o vytvoření české národní _____ a umělé písně
- Skladatelé zhudebňovali různá témata: _____ a _____
- Došlo k rozšíření orchestru (počet nástrojů) a k obohacení harmonie ve skladbách (nové akordy)
- **Významné události pro český stát:** - založení **pražské konzervatoře**
- založení _____
- první **pěvecké sbory** (Pražský a Plzeňský hlahol)

FRANTIŠEK ŠKROUP

- Skladatel první české romantické opery
- Dirigent, zpěvák a skladatel

Díla: **Dráteník** – první česká romantická opera (zpěvohra), komedie
– premiéra ve stavovském divadle roku 1826

Spolupráce s **J. K. Tylem** -> hudba k divadelní hře Fidlovačka -> _____, od roku 1918 česká státní hymna

BEDŘICH SMETANA

- Zakladatel české národní hudby
- Klavírista, _____, učitel a kapelník v Prozatímním divadle
- **Náměty jeho skladeb:** česká historie, _____, tance

Díla: opery, díla pro klavír, orchestr a sbory

Orchestrální dílo: **Má vlast** (cyklus ___ symfonických skladeb, části: Vyšehrad, **Vltava**, Šárka, Z českých luhů a hájů, Tábor, Blaník)

Klavírní dílo: **Vzpomínka na Plzeň** (znělka rozhlasu)

Opery: _____, Dalibor, Libuše

Příloha F – Ukázka pracovního listu k druhé modelové lekci HV

Český hudební romantismus II.

ZDENĚK FIBICH

- Smetanův žák, hudební skladatel
- proslavil se skládáním scénických melodramů, jeho neznámější je trilogie jmenuje _____
- vedle melodramů komponoval také _____ a symfonie, pro klavír napsal cyklus **Nálady dojmy a upomínky**, ze kterého pochází neznámější skladba _____

ANTONÍN DVOŘÁK

- Nelahozeves, z rodiny _____
- patří do období 19. století
- vedle B. Smetany se řadí mezi zakladatele české národní hudby
- **inspiration:**
  - a) česká _____ hudba (ve skladbách využíval české tance – furiant)
  - b) _____ hudba z USA (spirituály)
- hodně cestoval a dirigoval například v Anglii, Rusku, USA – New York) – díky tomu se stal českým světově nejproslulejším umělcem
- komponoval převážně díla _____, komorní, duchovní a sborová, ale také klavírní díla a opery

Nejvýznamnější díla:

- opery _____, **Čert a Káča**, orchestrální dílo **Slovanské tance**, duchovní dílo _____, první české oratorium **Svatá Ludmila**, klavírní dílo **Siluety**
- symfonie **Z Nového světa**
  - vznikla první rok Dvořákovo působení v New Yorku – pracoval jako _____ konzervatoře
  - zkomponoval ji během _____ měsíců
  - skládá se ze 4 vět, premiéra v prosinci roku 1893 v Carnegie Hall v New Yorku
  - roku 1969 vzal její nahrávku astronaut Neil Armstrong na měsíc, když tam poprvé přistál

Příloha G – Obrazová dokumentace vývoje klavíru

Obrázek G/1 – Hudební luky

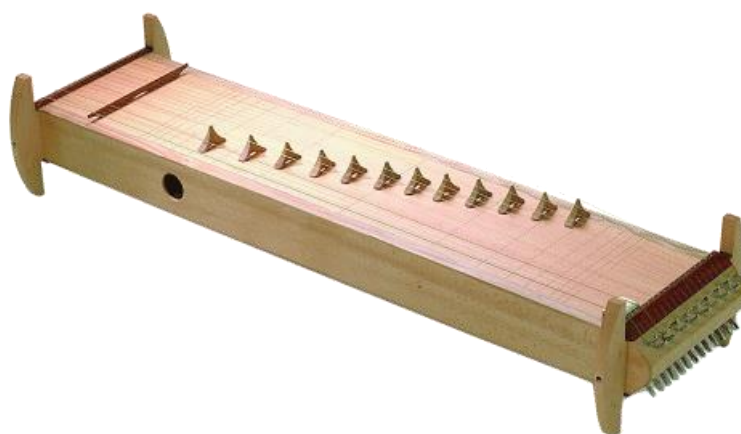
Obrázek G/2 – Cimbál

Obrázek G/1: Léčení zvukem. *Hudební luk* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.leceni-zvukem.cz/hudebni-luk/#dsc-0009-1-jpg>

Obrázek G/2: Housle výkup: Média. *Obrázky* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: http://www.houslevykup.cz/var/houslevykup.cz/storage/images/media/images/bohak/2382-1-cze-CZ/Bohak_large2.jpg

Obrázek G/3 – Monochordy

Obrázek G/4 – Polychord

Obrázek G/3: Wikipedia *Monochord* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/MIM_String_Instruments.jpg

Obrázek G/4: Monochor. *Polychord* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.monochor.de/mono2.gif>

Obrázek G/5 – Clavichord

Obrázek G/6 – Clavicembalo

Obrázek G/5: The Metropolitan Museum of Art. *Clavichord* [online]. [cit. 2015-03-19].
Dostupné z: http://www.metmuseum.org/toah/images/h2/h2_1986.239.jpg

Obrázek G/6: Clavicembali William Horn. *Clavicembalo* [online]. [cit. 2015-03-19].
Dostupné z: http://www.williamhorn.it/i/clavicembali/clavicembalo_ruckers_taskin.jpg

Obrázek G/7 – Spinet

Obrázek G/8 – Virginal

Obrázek G/7: Musical Instruments at Your Fingertips: Keyboard. *Spinet* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:

<http://www.miayf.org/wpcontent/uploads/2010/11/4310.png>

Obrázek G/8: The Metropolitan Museum of Art. *Virginal* [online]. [cit. 2015-03-19].

Dostupné z: <http://images.metmuseum.org/CRDImages/mi/original/DP318717.jpg>

Obrázek G/9 – Cimbal d'amour

Obrázek G/10 – Fortepiano

Obrázek G/9: Marc Vogel: Harpsichords. *Cimbal d'amore* [online]. [cit. 2015-03-19].
Dostupné z: <http://www.vogel-scheer.de/images/image/instr/spin/damore1.jpeg>

Obrázek G/10: J. C. Neupert. *Hammerfügl* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:
http://www.jc-neupert.de/sites/default/files/styles/original/public/Hammerfl%C3%BCgel%20Dulcken.jpg?itok=sUCy3_uz

Obrázek G/11 – Pianino

Obrázek G/12 – Klavírní křídlo

Obrázek G/11: PETROF. *Pianina* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: http://www.petrof.cz/files/pianino_p_125_m1/p-125-m1-1.jpg

Obrázek G/12: PETROF. *Klavíry* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.petrof.cz/files/obrazky/klaviry-petrof.png>

Obrázek G/13 – Keyboard (klávesy)

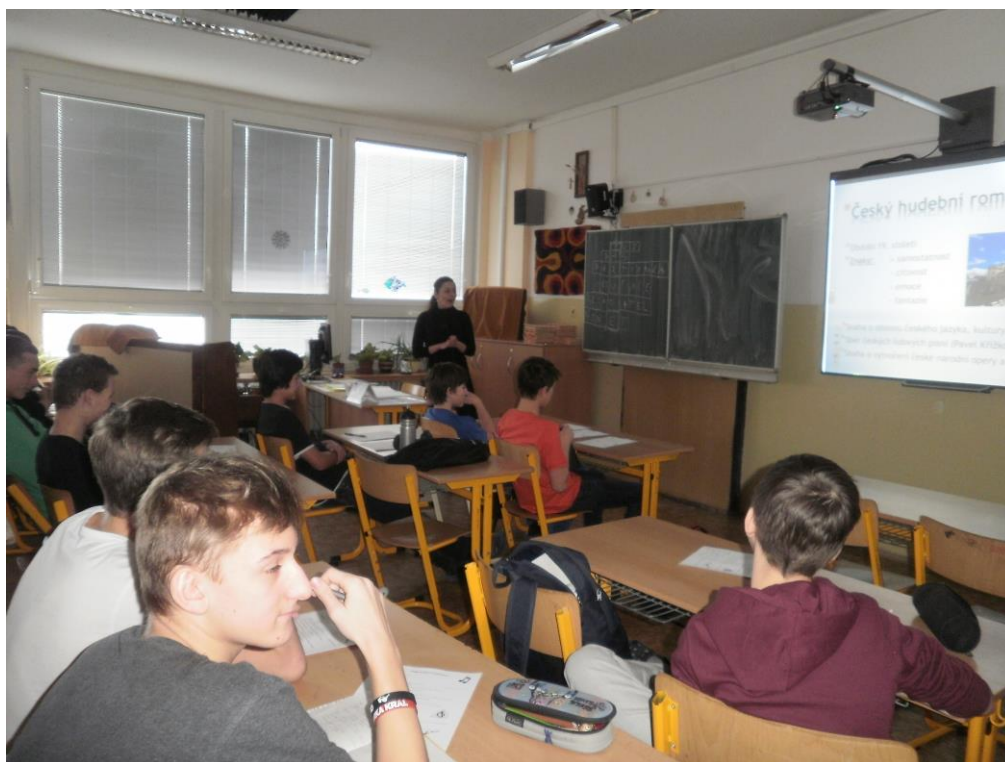

Obrázek G/14 – Syntezátor

Obrázek G/13: Turbo Squid. *Workstation Keyboard Yamaha Tyros* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: http://preview.turbosquid.com/Preview/2014/07/06__15_10_32/Workstation_Keyboard_Yamaha_Tyros_00.jpg8783ce25-1712-4c5b-88e4-70b1bd4057beOriginal.jpg

Obrázek G/14: Muzikus. *Syntezátor* [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: http://www.muzikus.cz/save/db_images/59141

Příloha H – Obrazová dokumentace k první modelové lekci HV

Obrázek H/1 – Téma HV Český hudební romantismus (M. F.)

Obrázek H/2 – Práce s pracovními listy (M. F.)

Obrázek H/3 – Klavírní doprovod a zpěv písně *Kde domov můj* (M. F.)

Obrázek H/4 – Řazení částí symfonické básně *Vltava* dle poslechu (M. F.)

Příloha I – Obrazová dokumentace k druhé modelové lekci HV

Obrázek I/1 – Téma HV Zdeněk Fibich (M. F.)

Obrázek I/2 – Práce s pracovními listy (M. F.)

Obrázek I/3 – Téma HV Antonín Dvořák (M. F.)

Obrázek I/4 – Interaktivní video symfonie *Z Nového světa* od A. Dvořáka (M. F.)